

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 64.

Lördagen den 8 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för det på förmiddagen hållna sammanträdet.

Fortsattes föredragningen av lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Punkten A 1.

Utskottets förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning.

1 Kap.

2 §.

Godkändes.

3 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Har kvinnan under trolovnings-tiden blivit *härddad* av man; brytes likväl trolovningen, och bär mannen huvudsakligen skulden därtill, give han henne skäligt skadestånd.

Är trolovad eljest huvudsakligen vållande till att trolovningen brytes, njute den andre ersättning allenast för förlust till följd av åtgärd, som han vidtagit för det tillämnade äktenskapet.

(i utskottets förslag:)

Har kvinnan under trolovnings-tiden blivit *rådd med barn* av mannen; brytes likväl trolovningen, och bär mannen huvudsakligen skulden därtill, give han henne skäligt skadestånd.

Är trolovad eljest huvudsakligen vållande till att trolovningen brytes, njute den andre ersättning allenast för förlust till följd av åtgärd, som han vidtagit för det tillämnade äktenskapet.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Vid förevarande paragraf hade reservationer avgivits av, bland andra, herr af *Ekenstam*, som, med instämmande av herrar *Trana* och *Valerius Olsson*, hemställt, att 1 kap. 3 § måtte erhålla följande lydelse:

»Har trolovad kvinna före eller under trolovningstiden blivit hävdad av mannen; brytes trolovningen, och bär mannen huvudsakligen skulden därtill, give han henne skäligt skadestånd.

Är trolovad eljest — — — äktenskapet.»

Reservation hade anförts även av herr *Alexanderson*, som hemställt om bifall till det kungl. förslaget i fråga om denna paragraf oförändrat.

Herr af *Ekenstam*: Herr talman, mina herrar! Jag har tillåtit mig att här framställa en reservation, i det jag föreslagit att första avdelningen i 3 § skulle lyda på följande sätt. »Har trolovad kvinna före eller under trolovningstiden blivit hävdad av mannen; brytes trolovning och bär mannen huvudsakligen skulden därtill, give han henne skäligt skadestånd.» Det är det där ordet *före* trolovningen, som här kommer in. Jag har med hänsyn till hela den uppställning lagen i övrigt har här, ansett, att det skulle ligga i lagförslaget andas och mening att, om verkligen trolovning tillkommer efter hävdandet, kvinnan skulle hava samma rätt till ersättning, som om det skett under äktenskap. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet *Hasselrot*: Syftet med herr af *Ekenstams* reservation är uppenbarligen gott. Jag tror dock icke att det i sak skulle hava stor betydelse, om den bifölles.

I fråga om 3 § har lagutskottet ändrat Kungl. Maj:ts proposition. I första stycket har utskottet givit paragrafen följande lydelse: »Har kvinnan under trolovningstiden blivit rådd med barn av mannen» i stället för motsvarande uttryck i det kungl. förslaget: »Har kvinnan under trolovningstiden blivit hävdad av mannen.»

Utskottet har i sin motivering sagt, att även om Kungl. Maj:ts förslag bleve lag, det ytterst sällan skulle inträffa att skadeståndsrätt enligt första stycket komme att göras gällande i andra fall än då havandeskap följt. Jag är övertygad om att lagutskottet här har rätt. »Men därav följer icke att ändringen komme att sakna praktisk betydelse. Denna betydelse är nämligen att söka på annat håll; den gäller främst omfattningen av det skadestånd, som tillmätas den förörättade kvinnan. Bestämmer man förutsättningen för skadeståndsrätten i enlighet med utskottets förslag, blir därav en följd, att domstolarna föranledas att utdöma ersättning endast för eventuellt liden ekonomisk skada och för kroppsligt lidande. Den övergivna kvinnan kan däremot då ej tillerkännas den satisfaktion för den mot henne begångna oförrätten, vilken det kungl. förslaget med allt skäl avser att pålägga mannen.» Åtminstone herr *Alexanderson* känner igen dessa ord. Jag har näm-

ligen tillåtit mig att återgiva hans ord, och det är med tillfredsställelse jag kan instämma i vad han yttrat.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Herr Söderbergh: Nominellt tillhör jag lagutskottets majoritet, som vidtagit de ändringar uti ifrågavarande 3 § och den påföljande 4 § i samma kapitel, som man här vänt sig emot.

Jag skall försöka att i allra största korthet angiva de skäl, som för lagutskottets majoritet torde varit bestämmande i detta fall. I det kungl. förslaget har fastslagits grundsatsen, att kvinnans enbara hävdande, även om havandeskap icke följer därav, skulle för henne medföra rätt till skadestånd gentemot mannen. Den grundsatsen har förmenats icke stå i överensstämmelse med nutida rättsåskådning, och särskilt har man från kvinnohåll, där ifrågavarande spörsmål upptagits till diskussion, bestämt opponerat sig mot denna grundsats. Man har framhållit, att här skulle man giva ett uttryck åt den uppfattningen, att kvinnan genom könsumgänget blivit skadad till sin heder och att det nu skulle vara fråga om att giva henne en ersättning för den skada, som sålunda tillfogats henne. Det skulle alltså bliva fråga om någon sorts ersättning för könsumgänge. Däremot anses icke mannen hava lidit något men, eftersom det icke ifrågasatts att någon skadeståndsrätt skulle tillerkännas honom. Detta vore, menar man, att i lagstiftningen införa ett utslag av vad man brukar kalla den dubbla könsmoralen, och något så förkastligt borde man icke vara med om.

För övrigt har erfarenheten från de ofullkomnade äktenskapen givit vid handen allt hittills, att det endast voro i de fall då kvinnan blivit rädd med barn, som hon trätt fram och sökt göra sina anspråk gällande mot mannen.

Jag tillåter mig för övrigt tro att bestämmelserna i fråga icke komma att hava någon vidare praktisk betydelse. Jag tror, att man fäst vid dessa bestämmelser förhoppningar, som icke komma att realiseras.

Nu vill jag bekänna, att det endast varit med tvekan jag anslutit mig till utskottets majoritet, och jag skall icke heller för min del framställa något yrkande. Men det vill jag hava sagt, att jag alldeles icke kan biträda den speciella mening, som av herrar af Ekenstam och medreservanter framförts, enligt vilken mening trolövad kvinna skulle få skadeståndsrätt för hävdande, som förekommit även innan trolovningstiden. Det förefaller mig vara en högst besynnerlig och ganska opåkallad utsträckning av skadeståndsplikten, som man här påyrkar, och jag kan icke finna, att herr af Ekenstam nu på ringaste sätt motiverat sitt yrkande härom. Jag skulle icke kunna gå längre än det kungl. förslaget, som omfattats av, bland andra utskottets ordförande, herr Petersson i Lidingö villastad, samt av herrar Gezelius och Alexanderson i denna kammare.

Som sagt, herr talman, jag gör inte något yrkande.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Herr Alexanderson: Vi äro åtminstone sex och efter vad som framgick av herr Söderberghs anförande nästan sju från utskottet inom denna kammare, som äro så tillvida ense med det kungl. förslaget, att vi vilja lämna den trolovade kvinnan rätt till skadestånd i händelse av brytning genom manneus skuld, så snart hävdande förekommit och icke blott när kvinnan blivit rädd med barn. I likhet med herr Söderbergh anser jag, att man icke har anledning att gå *längre* ifråga om skadeståndsrättens utsträckning än det kungl. förslaget har gjort. Ty den grund för skadeståndsrätten, som åberopas i det kungl. förslaget, är egentligen, såvitt mig synes, vad som därför kan åberopas, nämligen att hävdandet har skett under inflytande av det knutna trohetsförbundet. Å andra sidan tror jag på de skäl, som redan anförts av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att det skulle vara av synnerlig vikt att icke utskottets utan herr Peterssons i Lidingö villastad reservation och därmed det kungl. förslaget bleve godkänt. Därmed skulle man i själva verket göra den skadeståndsrätt, varom här är fråga, på ett helt annat sätt effektiv, än den kan bli va med utskottets formulering. De skäl herr Söderbergh anförde synas mig i detta fall icke avgörande. Frågan om vilken dom omgivningen fäller över man och kvinna i fall av utomäktenskapliga könsförbindelser kommer icke att bli va beroende på huru förevarande stadgande avfattas. Men däremot kommer kvinnans möjlighet till ekonomisk upprättelse och mannens risk av skälig näpst för hans förhållande att genom sitt förvållande bryta en trolovning, på vilken följt ett hävdande, att bli va på ett helt annat sätt tillvaratagna, om Kungl. Maj:ts förslag godkännes. Jag ber således att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Thyren: För min del ber jag att få instämma i herr af Ekenstams reservation. Det har visserligen sagts här, att det icke skulle spela så stor praktisk roll, ifall man inför detta tillägg »före trolovning». Jag tror för min del att judikaturen visar icke så få fall, där 5 kap. 1 § giftermålsbalken åberopas, och som således hänföra sig till detta fall.

För övrigt vill jag uttala som min uppfattning, att om det förekommer hävdande och därpå mannen trolovar sig med kvinnan, får detta snarast innebära en presumtion för att det från början varit ett förhållande, som uppfattats såsom blivande äktenskap, även om icke ett formellt äktenskapsavtal förelegat.

Jag kan således icke finna annat, än att billig hänsyn till kvinnan ovillkorligen kräver att giva henne talan även i detta fall.

Vad beträffar kontroversen mellan Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens förslag, står jag på Kungl. Maj:ts ståndpunkt och vill icke hava uttrycket »rädd med barn». Jag tror, såsom herr Alexanderson anført i reservationen, att denna förändring skulle mer eller mindre direkt påverka judikaturen därhän, att den lämpade skadeståndet efter kostnaden för barnsörden m. m., och det vill jag icke vara med om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr af Ekenstams reservation.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Herr Ekman, Karl Johan: Jag skall ock be att få instämma i herr af Ekenstams reservation på de skäl herr Thyren anført. Jag skall endast tillägga, att det dock icke kan förnekas att i det fall, hävdandet gått före och trolovningen kommer efteråt, detta naturligtvis betyder, att mannen har känt en förpliktelse att gottgöra kvinnans lidande, och man bör icke genom lagstiftningen motarbeta en sådan rättfärdighetskänsla hos mannen. Därtill kommer en annan sak. Det heter i promulgationsförordningen, § 8, att »barn, som är avlat i trolovning eller vars föräldrar efter barnets avlelse ingått trolovning med varandra, är äkta barn», och likaså heter det längre ned i paragrafen, »avlar man barn med sin trolovade eller i lönskaläge, därå sedan trolovning följer», så får under vissa omständigheter kvinnan skadestånd.

När således i dessa fall den omständigheten att hävdandet gått före trolovningen icke förminskar barnets och kvinnans rätt, kan jag icke förstå varför en olika princip skall göra sig gällande här. Jag fäster stor vikt vid, att herr af Ekenstams reservation beviljas och ber att få yrka bifall därtill.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu föredragna paragraf yrkats, dels av herr af Ekenstam, att paragrafen skulle antagas att lyda så, som föreslagits i den av honom därom avgivna reservationen, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner, först på paragrafens godkännande i överensstämmelse med utskottets förslag samt vidare enligt nyssnämnda yrkanden; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på bifall till herr af Ekenstams yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr Stårner begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits paragrafens godkännande enligt Kungl. Maj:ts förslag, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att i föreliggande förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning 1 kap. 3 § skall erhålla den lydelse, som föreslagits i den av herr af Ekenstam därom avgivna, vid lagutskottets utlåtande nr 32 fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande paragraf med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 41.

4 §.

Förevarande paragraf lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Den, som enligt 2 kap. 2 eller 3 § ej må utan föräldrars eller annans samtycke ingå äktenskap, vare ej ersättningsskyldig efter 3 § andra stycket, med mindre han haft sådant samtycke till trolovningen.

Var mannen i fall, som i 3 § första stycket sägs, vid hävdandet undet *tjuguet* år, vare han ej ersättningsskyldig i vidare mån än om hävdande ej ägt rum.

Den, som enligt 2 kap. 2 eller 3 § ej må utan föräldrars eller annans samtycke ingå äktenskap, vare ej ersättningsskyldig efter 3 § andra stycket, med mindre han haft sådant samtycke till trolovningen.

Var mannen i fall, som i 3 § första stycket sägs, vid hävdandet under *aderton* år, vare han ej ersättningsskyldig i vidare mån än om *kvinnan* ej blivit rådd med barn.

Vid denna paragraf hade reservation anförts av herr *Petersson* i Lidingö villastad, som, med instämmande av herrar *af Ekenstam*, *Trana*, *Gezelius*, *Valerius Olsson*, *Pettersson* i Bjälbo och *Gustafsson* i Örebro, ansett, att 4 § andra stycket bort av utskottet tillstyrkas sådant det lydde i Kungl. Maj:ts förslag med allenast den ändring, att orden »*tjuguet* år» utbyttes mot »*aderton* år».

Herr *af Ekenstam*: Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag allenast med den ändring, att orden »21 år» utbytas emot »18 år». De reservanter, jag tillhör, hava nämligen ansett att, som 18 år är den i svenska lagen i allmänhet antagna kriminella strafftidens början, så vore det ock lämpligt och riktigt att den förpliktelse, som här kan inträda, skulle börja vid 18 år.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i afseende å föreliggande paragraf endast vore yrkat, att densamma skulle godkännas med den ändring, som angivits i den av herr *Petersson* i Lidingö villastad vid denna paragraf anförda reservation.

Sedermera gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

5 §.

Godkändes.

2 Kap.

1 §.

Godkändes.

2 §.

Nu föredragna paragraf var av följande lydelse:

Den, som är under tjuguet år och ej förut varit gift, må ej ingå äktenskap utan föräldrarnas samtycke.

Är den ene av föräldrarna död eller sinnessjuk eller sinnesslö, eller kan yttrande från den ene ej utan märklig omgång eller tidsutdräkt inhämtas, vare den andres samtycke tillfyllest. Är sådant fall för handen beträffande båda föräldrarna, tage den trolovade samtycke av förmyndaren, eller, där särskild förmyndare ej är nämnd, av annan giftoman, som rätten eller domaren på anmälan förordnar.

Hava föräldrarna vunnit separation eller är deras äktenskap upplöst, vare allenast den av föräldrarna giftoman, som har vårdnaden om barnet. Samma lag vare med avseende å barn utom äktenskap.

Reservation hade anförts av herr *Gezelius*, som hemställt, att ordet »separation» i tredje stycket måtte utbytas mot »hemskillnad».

Herr *Gezelius*: I denna § förekommer för första gången i lagförslaget det främmande ordet *separation*, som efter vad utskottet behagade erinra sig en del reservanter i betänkandet hemställt måtte utbytas mot det svenska ordet hemskillnad. Det är visserligen ingenting så utomordentligt riksviktigt vilkendera beteckningen man har, men det synes mig icke finnas anledning att här tillgripa ett främmande ord. Vårt språk är icke så fattigt, att man icke skulle kunna skapa ett uttryck, som betecknar vad man här vill. Vi hava äktenskapsskillnad och boskillnad, eklatanta bevis på denna möjlighet. Och det är fullkomligt i samstämmighet med dessa uttryck som hemskillnad här skulle användas för angivande av det begrepp, här är fråga om, den äktenskapliga samlevnadens hävande. Lagberedningen har tagit den konsekvensen att av ordet ifråga bilda ett adjektiv och i deras förslag till 6 kap. 3 § återfinner man uttrycket »separerade» marker. Departementschefen har i känslan av att det kanske icke lät fullt så trevligt kommit ifrån svårigheten med en omskrivning, men skall man föra in ordet separation, komma i språk och skrift även »separerade» hustrur såsom en konsekvens. Jag tror icke att lagförslaget skulle i något avseende förlora genom att man återgick till vårt gamla språk och använde ordet hemskillnad, desto mindre som detta institut icke kan anses vara av den

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

vitala betydelse, att det främmande ordet är av värde med hänsyn till internationella rättsförhållanden. Från denna synpunkt skulle man söka att i fråga om äktenskap, giftermål och långt betydelsefullare begrepp få internationella uttryck.

Jag ber ock att få bemöta en eventuell invändning mot att det för dessa internationella förhållanden skulle vara lämpligt att använda det främmande ordet separation. I syfte att tillgodose denna synpunkt har jag i reservation vid förslaget till lag rörande vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, där även ett kapitel om äktenskapsskillnad och separation förekommer, hemställt, att där hemskillnad visserligen skulle vara uttrycket, men åtföljas av uttrycket av separation inom parentes i rubriken liksom i 1 § av samma kapitel. Därmed torde all den hänsyn man kan vara skyldig de internationella mellanhavandena hava blivit tagen.

Jag hemställer alltså, herr talman, att i denna §, sista stycket, ordet separation utbytes mot hemskillnad och jag vågar på samma gång hemställa, med den restriktion jag nyss skisserade i avseende å lagen om internationella rättsförhållanden, att var helst i lagtext ordet separation förekommer det må utbytas mot ordet hemskillnad.

Herr statsrådet Hasselrot: Jag anser det vara skäligen betydelselöst, vilket uttryck man än använder, vare sig separation eller hemskillnad. Mot uttrycket separation talar ju den omständigheten, att det är ett utländskt ord. För detsamma åter talar det förhållandet, att det på sätt och vis redan vunnit burskap i språket, tack vare lagberedningens förslag, som utkom för ett par år sedan. Mot uttrycket hemskillnad talar, utom att det låter väl hemmagjort, den omständigheten, att det icke är pregnant. Det är nämligen icke fråga om, att båda makarna skola skiljas ifrån hemmet, utan endast den ene.

Emellertid anser jag, som sagt, saken icke vara av större betydelse.

Herr Alexanderson: Det framgår icke av den vid föreliggande paragraf antecknade reservationen, att herr Gezelius har så många meningsfränder i utskottet, särskilt från denna kammar, som han i själva verket har. Det framgår först av den reservation, som avgivits vid rubriken till 6 kap.

För min del instämmer jag i herr Gezelius' yrkande. Mig synes det utgöra en egendomlig inkonsekvens, ett omotiverat avsteg från hela det vackra svenska språkbruk, som förslaget i övrigt använder sig av, att på denna punkt betjäna sig av ett främmande ord.

Herr statsrådet anmärkte nyss mot den term, som är av oss föreslagen, att den är oegentlig, såtillvida att endast den ena maken skiljes från hemmet. Men mig synes, att i enlighet med

att uttrycket boskillnad betyder, att makarna få skilda bon, skild egendom i hemmet, så betyder hemskillnad, att de äro skilda till hemmet, att var och en kommer att bo för sig, och det är ju innebörden av detta institut.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.*

Herr talman, jag instämmer i herr Gezelius' yrkande.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först därpå att förevarande paragraf skulle godkännas i enlighet med utskottets förslag, samt vidare på bifall till det av herr Gezelius framställda yrkandet, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att ordet »separation» utbyttes mot »hemskillnad»; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

I sammanhang härmed beslöts, i enlighet med vad herr Gezelius jämväl yrkat, att, med undantag för det i punkten A 12 införda lagförslaget, ordet »separation», där detta förekomme i andra paragrafer av lagförslag, som av utskottet i detta utlåtande tillstyrkts, skulle utbytas mot ordet »hemskillnad».

3—6 §§.

Godkändes.

Därefter erhöll herr Clason på begäran ordet och yttrade: Sedan genom voteringen efter principdebatten yrkandet om avslag fallit bort, anser jag det för min del riktigast att vid förslagets övriga punkter söka få det så tillfredsställande som möjligt, och jag anser mig därför skyldig att i det syftet framställa eller understödja de yrkanden, som kunna finnas vara lämpliga.

Redan under principdebatten hade jag tillfälle att beröra frågan om horsbrott såsom äktenskapshinder, och jag framhöll de skäl som från min synpunkt utgjorde det betänkliga i att borttaga de bestämmelser, som på denna punkt för närvarande finnas i vår lag och som förbjuder äktenskap mellan de skyldiga. Jag hade i en replik tillfälle att erinra att även lagberedningen i sitt utlåtande icke synes vara alldeles främmande för olägenheterna av den anordning den ville införa.

Vad jag nu här skulle vilja ytterligare understryka, är att den utländska lagstiftningen på denna punkt är i regel vida strängare än den bestämmelse, man nu vill införa hos oss. I flera länder är äktenskapsbrott hinder för nytt giftermål, alldeles såsom vi hittills haft det. I andra länder har man i stället känt sig föranlåten att anordna en särskild väntetid, innan nytt gifte under sådana omständigheter får ingås. Om valet mellan dessa båda utvägar kan man hava delade meningar. För mig synes det likväl finnas mest skäl för att åtminstone i viss mån stå kvar på den gamla svenska rättsständpunkten. Den bestämmelse härom, som för närvarande gäller, har följande innebörd: »Den, som

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

äktenskap med hor brutit, må ej förr gå i annat gifte, än den oskyldige död eller gift är; eller därtill samtycker och Konungen giver där lov till.» Och vidare: »De som med varannan hor gjort hava, må ej äktenskap bygga, ändå att den oskyldige maken död är.»

Även om man nu icke vill bibehålla detta stadgande i hela dess stränghet tror jag verkligen, att det är skäl i att gå så att säga gradvis framåt, och jag skulle därför vilja hemställa om, att av detta gamla stadgande den förra delen bibehålles, att således efter 6 § inskjutes en ny paragraf av följande lydelse: »Den, som äktenskap med hor brutit, må ej förr gå i annat gifte, än den oskyldige död eller gift är; eller därtill samtycker och Konungen giver där lov till.»

Det är klart, att den bestämmelsen bibehåller endast en del av föregående stränga bestämmelser. Den är icke heller alldeles ovillkorlig, utan det finnes möjlighet att kunna ingå nytt gifte, men den är i alla fall en allvarlig erinran att hålla det först ingångna äktenskapet i helgd.

Herr statsrådet Hasselrot: Ett sådant stadgande, som herr Clason nu föreslagit, skulle vara motiverat därmed, att man däri-genom skulle söka förekomma horsbrott. Lagberedningen framhåller emellertid med rätta, att om lagens straffhot och den allmänna rättskänslan i förevarande fall icke utöva inverkan på vederbörande, så torde knappast utsikten till ett nödtvunget uppskov med ongifte hava avsedd verkan. Ett dylikt nödtvunget uppskov skulle dessutom, såsom redan greve Hamilton i dag framhållit, kunna föranleda något ännu värre, nämligen konkubinät. Ett stadgande med den föreslagna innebörden skulle också komma i strid med befogade intressen, särskilt i fråga om legitimation av barn i den olovliga förbindelsen.

Herr Alexanderson: Jag ber att få bringa i kammarens erinran den träffande kritik av herr Clasons uppfattning i denna punkt, som greve Hugo Hamilton framförde under förmiddagens debatt, och vari herr statsrådet nu i korthet instämde.

Jag vet mycket väl, att det man och man emellan och i presen liksom tidigare i dag i debatten kommit fram en synpunkt, som spelat en viss roll i frågan. Man har menat, att förslagets ståndpunkt skulle som det hetat »premiera horsbrott», i det att den som bröte äktenskapet med hor, skulle hava förhoppning att efter skilsmässa, framtingad på detta sätt, snart kunna gifta om sig med den, tillsammans med vilken han begått brottet.

Det förhåller sig naturligtvis icke på det sättet. I vårt land faller nämligen horsbrott under allmänt åtal, därest skilsmässa yrkas på grund av horsbrottet. Det kan således icke gärna inträffa, att någon är djärv nog att söka bana sig väg för ett nytt

giftermål på sådant sätt, då han därigenom ställde i utsikt för sig ett långvarigt frihetsstraff.

I själva verket skulle bibehållandet av den gamla bestämmelsen ingalunda äga den betydelse, som man vid första påseendet skulle kunna tro. Om nämligen kammaren, såsom utskottet föreslår, medger, att skilsmässa skall kunna äga rum efter överenskommelse, så komme nog i själva verket i de allra flesta fall, då den verkliga orsaken är äktenskapsbrott från den ena makens sida, detta av helt naturliga och begripliga skäl att skylas över och den skenbara skillnadsanledningen bliva frivillig överenskommelse makarna emellan.

Herr talman, jag yrkar bifall till det kungliga förslaget och avslag å tilläggsyrkandet.

Sedan överläggningen härmed slutats, yttrade herr talmannen, att av herr *Clason* framställdt det förslag, att näst efter den godkända 6 § skulle införas en ny paragraf, så lydande: »Den, som äktenskap med hor brutit, må ej förr gå i annat gifte, än den oskyldige död eller gift är, eller därtill samtycker och Konungen giver där lov till.» Därjämte hade yrkats avslag å detta förslag.

Vid härpå enligt berörda yrkanden gjorda propositioner avlogs herr *Clasons* ifrågavarande förslag.

Sedermera företogos till avgörande i ett sammanhang

7 och 8 §§.

Ifrågavarande paragrafer hade följande lydelse:

7 §.

Äktenskap vare förbjudet mellan dem, som äro i rätt upp- och nedstigande släktskap med varandra, samt mellan syskon.

8 §.

Mellan ett syskon och det andras avkomling må äktenskap ej utan Konungens tillstånd ingås.

Vid dessa paragrafer hade reservation anförts av herr *Gezelius*, som ansett, att i stället för 7 och 8 §§ borde antagas en paragraf av följande lydelse:

»7 §.

Äktenskap vare förbjudet

1. mellan dem som äro i rätt upp- och nedstigande släktskap med varandra,

2. mellan syskon, samt

3. mellan ett syskon och det andras avkomling.»

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Herr Gezelius: Vid dessa paragrafer har jag låtit anteckna en reservation, vars syfte är att i en ny 7 § sammanföra innehållet av den nuvarande 7 § och ett stadgande av 8 §, av innehåll att mellan ett syskon och det andras avkomling må äktenskap icke tillåtas. Jag vill således utesluta den dispensrätt, som enligt lagförslaget skulle tillkomma Konungen i avseende å äktenskapskontrahenter i nämnda skyldskapsförhållande.

Mina skäl härtill äro väsentligen, att redan förflyttandet av sålunda skyldas förhållande i ifrågavarande hänseende till den ställning, att äktenskap skall kunna med Konungens tillstånd få ingås, konsekvent för med sig först och främst det principiella eftergivande av skyldskapshindret i fråga och eventuellt en praktisk tillämpning av rätten i så stor omfattning att slutligen, såsom vår rättshistoria visar, dispensbehovet uteslutes, och skyldskapshindret helt uteslutes. På ifrågavarande område bör lagstiftaren gå fram med den allra största försiktighet. Särskilt på detta område är det av vikt. Det är alldeles odisputabelt att möjligheten av införande av restriktiva villkor är mycket större, när det är fråga om en utsträckning av gällande rätt. Att införa bestämmelser, som inskränka individens frihet i ifrågavarande hänseende, är långt svårare utan kränkning av enskildas intressen och folkets en gång vunna rättsuppfattning.

De skyldskapshinder, som finnas i vår nuvarande lag, hava för sin tillkomst såsom bärande grund väsentligen etiska skäl. En ny tid har på samma fråga lagt även — och kanske i ännu högre grad — andra synpunkter, de rashygieniska, som vetenskapen hittills icke har utforskat till full klarhet. Men i fråga om förevarande skyldskapshinder har dock denna vetenskap hunnit fram till en bestämd uppfattning, som jag återger koncisast genom att citera vad den vetenskapliga auktoritet säger, som i ifrågavarande spörsmål har tillfrågats och yttrat sig, nämligen Uppsala medicinska fakultet. Härom yttrar fakulteten: »Där kontrahenterna och deras släkt icke äro fria från konstitutionella svagheter, hör otvivelaktigt ett ingifte av detta slag» — mellan syskon och syskons avkomling — »till de mera betänkliga. Ovan har visats, att en dylik förbindelse från rent ärtlighetsteoretisk synpunkt, både i avseende på anförlost och med hänsyn till reduktionen i antalet befruktningar, närmast är att jämföra med en förbindelse mellan två helsyskon.» Därför finner fakulteten »det på antydda grunder mycket tvivelaktigt, om äktenskap mellan personer i nu berörda släktskapsförhållande bör tillåtas, annat än på sin höjd i dispensväg, och då med villkor av vederbörligt styrkt god beskaffenhet hos kontrahenternas egen hälsa och deras konstitutionella hereditet».

Det synes mig, som om denna uppfattning vore fullt klar, och de skäl, som skulle motivera, att man icke toge hänsyn därtill, skulle vara de borgerliga intressen, som hava sin grund i ett behov eller i en uppfattning hos folket. Så långt jag känner, finns icke hos folket denna uppfattning. Det är endast i sällsynta un-

dantagsfall, som ett sådant förhållande inträffar, att mellan släk- *Lagförslag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.*
tingar i denna skyldskapsställning till varandra, en äktenskaplig
förbindelse har påfördrats, och någon gång har den också gjorts
gällande, fastän icke under hägnet av svensk lag. Men att upp-
fattningen fortfarande inom folket i dess helhet är den, att det är
främmande för äktenskapsbegreppet och skyldskapsbegreppet i före-
varande hänseende, att ett dylikt äktenskap är tillåtligt, tror jag
litet var måste vitsorda.

Den rättsuppfattningen har för övrigt blivit klart uttryckt i
vår gällande strafflag, som visserligen icke skulle anses bära vittnes-
börd om att denna uppfattning fortfarande består, såvida icke jag
måste konstatera det sakförhållande, att lagen trots den föreslagna
ändringen i lagstiftningen på äktenskapsrättens område icke har
ifrågasatts skola ändras. Och nu säger vår svenska strafflag allt
fortfarande att otukt mellan ett syskon och det andras avkomling,
straffas med högst två års straffarbete: 18 kap. 4 § strafflagen.

Man kan ju, som man säkerligen även har gjort, peka på den
följande, den 5 §, som talar om svägerlagsförhållande av viss art,
men därvid är att märka, att detta lagstadgande allt sedan sin
tillkomst har varit en ren ordningsföreskrift att döma av straff-
påföljden, som är högst böter.

Vad man eftergiver på detta område, lär man näppeligen kunna
taga igen. Låt oss försöka få en klarare insikt om betydelsen av
förbindelser av ifrågavarande slag från rashygienisk synpunkt. Och
låt oss vänta med en förändring till dess att en sådan ytterligare
klarläggning givit till resultat, att man kunde i en eller annan
form skaffa sig trygghet för att icke en eftergift komme att för-
anleda skada. Det går ju icke annat än med dispens, säger man.
Ja, det är så dags, då en intim förbindelse, ett för ett nära släktskaps-
förhållande främmande äktenskapstykke, redan finnes till, att med
en vägrad dispens förekomma, att förbindelsen legaliseras. Det
går samma väg som med syskonbarnsjävet, och jag tror, att det
skulle varit lyckligt, om man ej hade upphävt dubbelkusinskaps-
egenskap att utgöra hinder för äktenskaps ingående. På dessa skäl,
som jag sökt i korthet skissera, ber jag, herr talman, att få i
enlighet med min vid 7 § avgivna reservation yrka, att en ny 7 §
av den lydelse, som finnes angiven i min reservation på sid. 126
överst i utskottets betänkande måtte antagas.

Vid bifall till detta mitt yrkande skulle de återstående para-
grafernas nummerordning i förevarande kapitel ändras.

Herr statsrådet Hasselrot: Naturligtvis förefinnas goda skäl
för den mening, för vilken herr Gezelius gjort sig till en så varm
förespråkare. Riktigt är ju också, såsom han anför, att den me-
dicinska fakulteten i Uppsala förordat bibehållandet av nu gäl-
lande ovillkorliga förbud, men samtidigt bör också ihågkommas,
att medicinska fakulteten förklarat, att ur medicinsk synpunkt
fara icke föreligger, om bägge kontrahenterna äro fria från ärft-

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

liga sjukdomsanlag. Nu fordras emellertid enligt detta förslag kunglig dispens för att äktenskap skall medgivas, och möjlighet bör följaktligen alltid finnas att genom läkarintyg vinna fullt nöjaktig utredning härutinnan. Alldeles klart är ju, att Kungl. Maj:t icke kommer att bevilja dispens i något fall, där ej läkarintyg utvisar, att kontrahenterna äro fria från sådana anlag. Flera fall ha i Sverige redan förekommit, då släktingar i ifrågavarande led för att få en förbindelse legaliserad blivit utländska medborgare men sedan återvänt till Sverige. Det har i dessa fall visat sig, att dessa svenskar efter sin återkomst icke äventyrat något av det anseende, de förut ägt. Denna omständighet får väl anses utvisa, att förbindelse av ifrågavarande art icke är stötande för det sedliga rättsmedvetandet i vårt land. Naturligtvis är det endast i enstaka fall, som anledning kan förefinnas till att bevilja dispens. Anledning förefinnes visst icke till antagande, att dispensansökningar i någon större mängd skola inkomma. I detta hänseende ber jag att få åberopa, att i Norge har under perioden 1894—1908 ingåtts blott tre äktenskap, där kvinnan, och 20, där mannen stått omedelbart under den gemensamma stammen, och dock har endast i förstnämnda fall dispens varit av nöden. I Tyskland behöves icke ens dispens.

Herr Trana: Jag skall endast be att med några ord få bemöta vad herr Gezelius anförde till förmån för sin reservation, som ger uttryck åt en ståndpunkt, om vilken han är ensam inom lagutskottet. Han har åberopat två skäl. Det första är den rashygieniska synpunkten, och det andra skälet är hänsynen till den allmänna åskådningen hos vårt folk.

Vad den rashygieniska synpunkten beträffar, så kunde jag möjligen gilla dessa skäl, om det vore fråga om att utan vidare medgiva på detta sätt beslätade personer rätt att gifta sig, men enligt förslaget fordras ju Konungens tillstånd för ingående av sådant äktenskap. Hos våra stamfränder i Danmark och Norge är det tillåtet och i det stora Tyskland likaså. När man nu ser dag för dag, hur det tyska folket utmärker sig, tycker jag, att det är enkelt och klart att draga den slutsatsen, att det måste vara mycket litet bevänt med de rashygieniska synpunkterna i detta fall.

Så komma vi till den gamla svenska uppfattningen, och därvid anför man, att det hittills icke har varit tillåtet. Men som jag sade förut, våra stamfränder ha denna lag, och vi veta mycket väl, att det har hänt flera gånger, att personer ha rest över till Lübeck eller Helgoland eller vart de lättast kunna komma för att ingå sådant äktenskap. Varför skola vi då icke i lagen kunna tillåta detta hemma hos oss, där Kungl. Maj:t dock enligt detta förslag får pröva de skäl, som äro anledningen till ingående av sådant äktenskap? Då nu dylika äktenskap verkligen icke sällan förekomma, kan jag icke finna annat än att det är mycket bättre att

bereda möjlighet för Kungl. Maj:t att lämna sådant tillstånd än att bibehålla förbudet.

På dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Thyren: Med anledning av vädjandet till utländsk lagstiftning och påpekandet av att man kan resa utrikes för att på det sättet bliva gift, skall jag blott be att få erinra herrarna om att det också finnes främmande länder dit en styvfader och styvdotter kunna resa för att gifta sig. Qui nimis probat, nihil probat!

I övrigt skall jag be att till de två punkterna från herr Gezelius' anförande, som herr Trana talade om, få erinra herrarna om, att herr Gezelius hade en tredje punkt, som herr Trana icke nämnde, vilken jag skall be att få understryka, och det gäller förhållandet till strafflagen. Vad skall man säga om ett sådant rättsfall, att en farbroder och en brorsdotter idka könsumgänge utan äktenskap, varmed dessa personer båda två göra sig förfallna till straffansvar upp till två års straffarbete. Då begära de Kungl. Maj:ts dispens för att få gifta sig. Vad skall man nu göra? Skall man fria dem från straffansvar, i fall de få dispens? Omöjligt! Med ena handen straffar man deras könsumgänge med två års straffarbete, och med den andra förenar man dem i äktenskap. Det må väl vara en orimlighet om något. Om man ville på något sätt eskamotera bort straffbestämmelserna genom dispensen, vilket jag icke ser någon juridisk möjlighet att göra, så är det väl i alla fall bra besynnerligt, att man på det sättet låter sanktionera ett förhållande samtidigt med att man i strafflagen betecknar det som så förkastligt, att det medför två års straffarbete, ty lönskaläge i sig själv medför ju ingen straffpåföljd numera, utan det är blott och bart denna skyldskap, som skapar straffet. Detta är väl en så ytterlig inkongruens, att jag har mycket svårt att förstå, huru de ärade utskottsledamöterna och de andra kompetenta personer, som haft med lagen att göra, kunnat tänka sig, att detta gamla hinder i verkligheten skall borttagas, utan att man samtidigt gör någon ändring i strafflagen.

Därtill vill jag i största korthet lägga, att vad den ras-hygieniska synpunkten beträffar, så få vi komma ihåg, att denna diagnos på att två personer äro fullt fria från konstitutionella sjukliga anlag, nog är mycket svår att ställa. Jag tror, att man i de flesta fall vid sådana undersökningar endast kan uppnå det negativa resultat, att ingenting kan påvisas, men icke med någon säkerhet konstatera frånvaron av sådana anlag. Det kommer kanske att visa sig, först då dessa personer kommit tillsammans och avlat barn. Men där så ej skett, torde det vid behandlingen av dispensansökan bliva mycket svårt för läkarna och Kungl. Maj:t att få någonting annat än nämnda negativa riktlinje, ett *non liquet*, att gå efter.

Vad sedan angår den etiska synpunkten, må det ju vara en smaksak. För min personliga del kan jag icke förstå annat än att

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

det skulle vara klokt att hädanefter som hittills beträffande förhållandet mellan mostrar och systersöner, farbröder och brorsdöttrar o. s. v. hålla på den linje, som man hittills följt, och i dessa förhållanden skydda känslan av familjepietet och låta sexuell känslor så litet som möjligt inblandas. Jag får därför, herr talman, yrka bifall till herr Gezelius' reservation.

Herr Trana: Ehuru jag naturligtvis icke på långt när har den teoretiska utbildning i fråga om lagteknik som den siste ärade talaren, så vill jag dock erinra om, att denna lag, som nu troligen kommer att antagas, blir stiftad av Konung och riksdag gemensamt, liksom förhållandet är med strafflagen. Om en person enligt strafflagens 18 kap. 4 § åtalas för otuktsbrott med en avkomling av syskon, och det däremot invändes, att det står i en likaledes av Konungen och riksdagen stiftad lag, att man med kungligt tillstånd har rätt att gifta sig med en sådan, och han visar, att Konungen givit tillstånd härtill, så anser jag som praktisk domare, att man icke kan fälla honom i ett sådant fall, även om strafflagens stadganden icke undergå någon förändring. Jag tror således icke, att vad herr Thyren anmärkt är något hinder för att antaga utskottets förslag i denna punkt. Skulle det mot förmodan visa sig vara olämpligt att ha båda dessa bestämmelser bredvid varandra, tror jag, att det nog icke skall bli så svårt att framdeles vidtaga en sådan förändring i strafflagen, att bestämmelserna icke strida mot varandra. Jag kan åtminstone icke fatta det på annat sätt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Greve Lagerbjelke: Då herr Trana förklarade, att herr Gezelius i denna fråga varit ensam om sin uppfattning i lagutskottet, får jag förklara, att även jag delar herr Gezelius' uppfattning. Jag vill dock för min del säga, att då herr Gezelius i sin reservation lagt huvudvikten på de rashygieniska synpunkterna, anser jag de etiska vara de viktigaste. Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till herr Gezelius' reservation.

Herr statsrådet Hasselrot: Jag vill emot herr Thyren anmärka, att strafflagen belägger med straff *otukt* mellan personer, som på detta sätt äro besläktade, men *otukt* kan icke föreligga om personerna redan äro gifta.

Herr Thyren: Herr statsrådet måste väl ha missförstått mig, ty jag antog det fall, att personerna, *innan* de varit gifta, idkat lönskaläge med varandra och därpå begärt Kungl. Maj:ts dispens, varpå det kan tänkas, att de samtidigt få kunglig tillåtelse att gifta sig med varandra och dömas till två års straffarbete för det de redan idkat *könsumgä*nge.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talman yttrade, att beträffande föreliggande paragrafer yrkats, dels att

desamma skulle godkännas med den lydelse utskottet föreslagit, dels ock, av herr *Gezelius*, att i stället för dessa paragrafer skulle intagas en 7 § av den lydelse, som föreslagits i den av honom därom avgivna reservation.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.*

(Forts.)

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till det av herr *Gezelius* framställda yrkandet vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att i 2 kap. av föreliggande förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning i stället för 7 och 8 §§ av lagutskottets förslag skall intagas en 7 § av den lydelse, som föreslagits i den av herr *Gezelius* därom avgivna, vid utskottets utlåtande nr 32 fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes 7 och 8 §§ med den lydelse utskottet föreslagit.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 56.

9 och 10 §§.

Godkändes.

11 §.

Nu föredragna paragraf lydde sålunda:

Kvinna, som varit gift, må ej inom tio månader från äktenskaps upplösning ingå nytt gifte, med mindre hon icke är havande från tiden före upplösningen eller tio månader förflutit, sedan sammanlevnaden med mannen upphörde.

Vid förevarande paragraf hade reservation anförts av herr *Gezelius*, som med instämmande av herrar *af Ekenstam* och *Trana* ansett, att paragrafen bort erhålla följande lydelse:

»Kvinna — — — (lika med utskottets förslag) — — — upphörde. Ej må man eller kvinna, som varit gift, i något fall utan Konungens tillstånd träda i nytt gifte, innan tre månader förflutit från äktenskapets upplösning.»

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.

(Forts.)

I en annan reservation hade herr *Valerius Olsson* instämt med herr *Gezelius* med den ändringen, att orden »tre månader» utbyttes mot »sex månader».

Herr *Gezelius*: Även vid den 11 § har jag i sällskap med kamrater i utskottet antecknat en reservation, fast vi icke alla lyckats bliva helt ense om slutet. Enligt det föreliggande förslaget skulle för kvinna, som varit gift, gälla en viss väntetid för ingående av nytt äktenskap. Innebörden av detta stadgande är emellertid, att, därest kvinna med vederbörligt läkarbetyg styrkt, att hon icke är havande från tiden för upplösningen, eller då tio månader förflutit, sedan sammanlevnaden med den förra mannen upphörde, möter icke hinder för kvinnan att genast ingå nytt äktenskap. Bestämmelsen *behöver* således icke föranleda en dags dröjsmål för en kvinna, vars föregående äktenskap upplöses vare sig genom mannens död eller genom skillnad eller återgång, att ingå ett nytt äktenskap, och det blir det regelmässiga, att bestämmelsen icke hindrar då ett föregående äktenskap har upplösts efter föregående hemskillnad. Då hemskillnadsåret har gått, anses en tid av tio månader ha förflutit, sedan sammanlevnaden upphörde, och då kan nytt äktenskap inträda omedelbart. I utskottet har, som kammaren behagade erinra sig, vid 3 kap. 3 och 7 §§ av en del reservanter yrkats en lagbestämd kortaste tid, inom vilken ny lysning med annan får uttagas. Har jag uttagit lysning för att ingå giftermål med en kvinna, har jag icke rätt enligt denna reservation att vinna lysning för att ingå äktenskap med en annan, förrän tre månader gått efter den förra lysningens verkställande. Skälet härtill är, att det skulle verka stötande. Det är alltså en ordningsbestämmelse. Nu har visserligen icke utskottets majoritet anslutit sig till denna uppfattning. Skillnaden mellan antalet ledamöter, som bilda majoriteten och minoriteten, är mycket liten, och utskottet erkänner självt, att ett sådant förhållande borde betraktas som ett oskick. Det borde således även för utskottet finnas anledning att förhindra det. Man förlitar sig emellertid på att anständighetskänslan hos vederbörande skall lämna säkerhet nog. Det räcker dock icke långt med anständighetskänslan för vissa individer på detta område. Därpå ha personer, som ha rikare erfarenhet än jag, lämnat drastiska exempel. Från min egen erfarenhet har jag också sett, att när det gäller ingående av nytt äktenskap, finnes det människor, som icke tveka inför vad som åtminstone enligt vanliga begrepp borde förbjudas av anständighetskänslan. Detta är således den ordningssynpunkt jag anlagt, och jag har i min reservation gått mycket blygsamt fram, då jag förutom den i lagförslaget angivna väntetiden för kvinnan, vilken, som jag framhållit, icke *behöver* betyda någonting alls, fordrat en tid av minst tre månader. Jag har därvid jämställt mannen och kvinnan, och jag har velat lämna möjlighet öppen att förkorta tiden genom kungl. dispens, om särskilda skäl skulle kunna åberopas därför. Då jag icke gått längre,

har det uteslutande sin grund i min allvarliga strävan att så mycket som möjligt följa detta lagförslag och att icke trasa till det för mycket. Då jag icke har större anspråk och åtminstone kan påvisa en med lysningsbestämmelserna följdriktig uppfattning av ifrågavarande stadgande, tillåter jag mig att endast med denna korta motivering yrka bifall till reservationen, sådan jag har avfattat den.

Dock skulle jag ock, vad jag förbisåg, kanske be att få framhålla en synpunkt till. Och det är den hänsyn, som man enligt mitt förmenande bör taga till lagstiftningens förändrade uppfattning angående dens rätt att ingå nytt äktenskap, som brutit föregående äktenskap med hor. Här har lagförslaget intagit en från nu gällande rätt radikalt förändrad ståndpunkt, och man må icke bemöta mitt framhållande av min synpunkt därmed, att den man eller kvinna, som brutit ett föregående äktenskap med hor, den kan icke komma att missbruka den här lättheten att ingå nytt äktenskap, ty om horsbrottet bleve bekant alltför tidigt, skulle det kunna förenleda straffpåföljd. Mina herrar! I hur många äktenskap har icke beklagligtvis ett horsbrott från endera makens sida utgjort den verkliga anledningen till äktenskapets upplösning, ehuru det endast beträffande ett fåtal av dessa äktenskap blir känt vad som varit den verkliga anledningen?

Herr statsrådet Hasselrot: Jag skall yttra mig ännu kortare än herr Gezelius.

Vad först beträffar frågan om skilsmässa på grund av horsbrott, så har jag redan förut yttrat mig därom och sökt bemöta de gjorda invändningarna. Jag vill endast tillägga, att erfarenheten från främmande länder visar, att man icke alls förekommer horsbrott genom sådana stadganden som herr Gezelius avsett.

Vad vidare äktenskapets upplösning på grund av skillnad angår, så vill jag konstatera, att vad här i 11 § föreskrives är i fullkomlig överensstämmelse med den praxis, som sedan åtskilliga år varit rådande hos Kungl. Maj:t.

Slutligen vill jag beträffande sorgetiden påpeka, att den icke är betingad av några rättsliga hänsyn. Den är, såsom lagberedningen anmärker, en vacker och god plägsed, men vare sig riksdagen nu antager Kungl. Majts förslag eller herr Gezelius' reservation, så är det nog klart, hoppas jag, att den verkliga sorgetiden kommer att bli längre än dessa tre månader. Fara föreligger emellertid, att om Kungl. Maj:t och riksdagen säga, att sorgetiden skall vara tre månader, så får folket för sig, att man enligt statsmakternas mening icke bör sörja sin maka längre än tre månader.

Herr Olsson, Valerius: Då jag i övrigt instämt med herr Gezelius i vad han yrkat ifråga om väntetid för nytt äktenskaps ingående, men har en något avvikande mening om denna väntetids längd, skall jag be att få yttra några ord.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Centralstyrelsen för allmänna svenska prästföreningen har i frågan gjort följande uttalande:

»Inga som helst bärande skäl föreligga att frånga de gamla bestämmelserna om 'sorgetid', som sedan gammalt ingått i det allmänna medvetandet. För denna sin mening har Centralstyrelsen den stora förmånen att kunna återropa sig på och ytterligare understryka lagberedningens egna ord härom. Denna säger nämligen, att sorgetiden 'är en god och vacker sed, vars bortdöende icke någon lärar finna önskligt'. Det är därför högst önskligt, att lagen må allt forfarande stadfästa vad bruket ansett grannligheten och anständigheten fordra.» Centralstyrelsen vill alltså ha kvar nu gällande bestämmelser, enligt vilka änkring eller änka ej må träda i annat gifte, förrän han ett halvt år änkring och hon ett år änka varit. Emellertid torde man nog vara rätt ense därom, att skall väntetiden eller sorgetiden bibehållas, så bör denna, jämte den för kvinna, som varit gift, i vissa fall föreslagna, sättas lika för både man och kvinna. Herr Gezelius har nu föreslagit en väntetid av tre månader. Det synes mig verkligen, som om anständigheten och grannligheten krävde, att denna väntetid bestämdes till minst sex månader för både man och kvinna eller samma tid, som nu gäller för änkring. Jag får därför yrka bifall till herr Gezelius' reservation med den ändring, som innefattas i den av mig avgivna reservationen.

Herr Thyren: Såvitt jag kan se, innesluter denna 11 § uti sin sista del det fall, att det är synbart eller eljest notoriskt, att kvinnan är havande vid tiden för äktenskapets upplösning. Då frågas det: när får hon lov att gifta om sig? Jo, säger förslaget, hon får i regel vänta den här stadgade tiden ut, såvida hon icke bevisar, att hon icke haft könsomgång med *sin man* de sista tio månaderna. Det vill säga, hon får gifta om sig genast, om horsbrott förelegat inom tio månader tillbaka. Det kan man kalla en premiering av horsbrott! Är hon havande och har icke haft könsomgång med mannen på tio månader — det alternativet framhålles tydligt i sista satsen — så betyder det, att hon begått horsbrott. Kan hon visa detta, får hon genast gifta sig.

Herr Clason hade nyss ett yrkande, som gick sin väg. Det gick ut på att bibehålla åtminstone en del av den gamla svenska lagens stränghet och allvar. Jag vill icke bestrida, att denna lags ståndpunkt är oss för sträng och allvarlig utan att för övrigt uttala något värdeomdöme om varken tiden eller lagen. Men detta synes mig vara att väl mycket hoppa från ett extrem till ett annat. »De, som hor med varandra gjort hava, må ej äktenskap bygga.» — Så lyder den gamla lagens allvarliga röst. Nu går man i det föreliggande förslaget till det andra extremet och säger: »Kan du bevisa, att du gjort hor, då får du genast gifta om dig, eljest icke.» Jag får därför, med någon anslutning till herr Gezelius' reservation, yrka, att lagparagrafen må erhålla följande lydelse:

»Kvinna, som varit gift, må ej inom tio månader från äktenskaps upplösning ingå nytt gifte. Ej heller må man, som varit gift, utan Konungens tillstånd träda i nytt gifte, innan tre månader förflutit från äktenskapets upplösning.»

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.*

(Forts.)

Herr Söderbergh: Beträffande innebörden av denna 11 § behöver jag icke taga kammarens tid vidare i anspråk, särskilt efter det utredande anförande, som hållits av den förste ärade talaren. Jag skall därför endast be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag oförändrat.

Av de båda föregående ärade talarna har herr Gezelius »ur ordningssynpunkt» velat ha förbud för man och kvinna, som varit gifta, att träda i nytt gifte, innan tre månader förflutit från äktenskapets upplösning, och den andre reservanten, herr Valerius Olsson, vill ha ett sådant förbud utsträckt ända till sex månader. Såvitt jag kunnat uppfatta de ärade talarna, ha de icke på något sätt klargjort vad för slags tid det här skulle bli fråga om.

Jag vill stryka under vad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet nyss anförde, att någon *väntetid* icke kan vara betingad av några som helst rättsliga skäl i de fall, varom här är fråga, och någon *sorgetid* är väl heller icke påkallad, då man väl får förmoda, att sorgen härvidlag torde vara ganska måttlig. Jag får erinra, att icke i något annat lands lagstiftning bestämmelser förekomma om *sorgetid*.

Nej, herr talman! Jag tror icke, att lagstiftaren bör lägga sig i denna sak. Låt de enskilda kontrahenterna få handla i denna sak såsom deras samvete bjuder dem, då man icke rimligtvis kan säga, att de vare sig åstadkomma någon allmän förargelse eller störa allmän ordning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets förslag utan något som helst tillägg.

Herr Alexanderson: Jag vill fästa uppmärksamheten på, att stadgandet i 2 kap. 11 § icke, såsom herrarna i kammaren i anledning av herr Thyréns anförande kunde tro, innehåller något av den beskaffenhet, som han yttrade, utan något helt annat. Det säges icke mera i den av honom åsyftade delen av paragrafen, än att om det är konstaterat, att kvinnan icke de senaste tio månaderna från äktenskapets upplösning sammanlevt med sin man i det förra giftet, då behöver hon icke prestera någon särskild utredning rörande den frågan, huruvida hon är havande eller icke, för att få ingå det nya äktenskapet. Detta är något helt annat än vad herr Thyrén angav skulle utsägas i paragrafen. Jag ber att få yrka bifall till paragrafen.

Herr af Ekenstam: Den tydning, som nu herr Alexanderson framfört, har förefallit mig egendomlig. Såvitt jag kan läsa

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

lagen, så måste den tolkas såsom herr Thyren gjorde, och utan tvivel har herr Thyren fullkomligt rätt i sin uppfattning, att ett vidhållande av lagen, sådan den av utskottet här är gjord, verkligen är en sorts premiering, såsom herr Thyren säger, av den, som begått horsbrott.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till den ändrade avfattning av paragrafen, som herr Thyren föreslagit.

Herr Thyren: Om det skulle vara meningen, att det här behöver bevisas blott sammanlevnadens upphörande och icke frånvaron av könsumgänge, så tror jag, att herrarna råka från ont i värre. Hur skulle herrarna presumera, om kvinnan gifter om sig och om ett barn födes efter t. ex. tre månader? Då vet man icke, om det födes efter könsumgänge med den nye eller den förutvarande mannen; vem som är den, *quem nuptiae demonstrant*. Då först blir det en villervalla över alla gränser. Jag får säga, att det var min första uppfattning, att herrarna menat något sådant, eftersom ordet sammanlevnad uppenbarligen har den betydelsen längre fram i lagen. Men vid närmare övervägande ansåg jag mig, till heder för herrarnas sunda förstånd, böra antaga, att herrarna på detta ställe med sammanlevnad menade sammanlevnad *inklusive könsumgänge*. Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande paragraf vore framställda följande yrkanden: 1:o) att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o) av herr *Gezelius*, att paragrafen skulle antagas att lyda så, som förordats i den av honom därom anförda reservation; 3:o) av herr *Thyren*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att näst efter orden »upplösning ingå» fortsättningen skulle lyda »nytt gifte. Ej heller må man, som varit gift, utan Konungens tillstånd träda i nytt gifte, innan tre månader förflutit från äktenskapets upplösning»; och 4:o) av herr *Valerius Olsson*, som instämt i vad herr *Gezelius* föreslagit, dock att orden »tre månader» utbyttes mot »sex månader».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr Thyrens yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits godkännande av utskottets förslag i denna del, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 2 kap. 11 § av lagutskottets i utlåtande nr 32 punkten A 1 framställda lagförslag med den av herr Thyren påyrkade ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets förslag i denna del oförändrat.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 47.

Vid förevarande kapitel hade reservation dessutom avgivits av herr af *Ekenstam*, som med instämmande av herrar *Trana*, *Valerius Olsson* och *Gustafsson* i Örebro, föreslagit, att i 2 kap. intoges en paragraf av följande lydelse:

12 §.

Är mannen dömd till skadestånd jämlikt 1 kap. 3 § första stycket eller är stämning i sådant mål honom delgiven, må han ej utan Konungens tillstånd ingå äktenskap med någon annan innan skadeståndet blivit guldets eller antaglig säkerhet därför ställd eller ock talan om skadestånd genom laga kraftvunnen dom ogillats.

I fråga härom anförde

Herr af *Ekenstam*: Under hänvisning till det beslut, som är fattat vid 1 kap. 3 § om trolövad kvinnas ersättningsrätt, därest trolövningen skulle brytas, tillåter jag mig föreslå, att här i andra kapitlet måtte inflyta en paragraf av följande lydelse: »Är mannen dömd till skadestånd jämlikt 1 kap. 3 § första stycket eller är stämning i sådant mål honom delgiven, må han ej utan Konungens tillstånd ingå äktenskap med någon annan, innan skadeståndet blivit guldets eller antaglig säkerhet därför ställd eller ock talan om skadestånd genom laga kraftvunnen dom ogillats.» Det har nämligen synts mig och mina medreservanter klart, att har verkligen mannen fått en sådan skadeståndsplikt på sig, så skall han alldeles givet, innan han ingår en ny förbindelse av liknande art, visa, att han antingen erlagt detta skadestånd eller satt säkerhet för det, eller om det är pågående rättegång, så skall lysning icke få ske, förrän han genom laga dom blivit därifrån fri.

Det är sålunda detta, herr talman, jag ber att få yrka bifall till.

Herr statsrådet *Hasselrot*: Jag misslyckades i förra punkten och gör det kanske också vid denna paragraf, men jag skall dock med några få ord söka göra mitt bästa, för att så icke må ske.

Här har av herr af *Ekenstam* ensam tillskapats en särskild paragraf, som lyder:

*Logförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

»Är mannen dömd till skadestånd jämlikt 1 kap. 3 § första stycket eller är stämning i sådant mål honom delgiven, må han ej utan Konungens tillstånd ingå äktenskap med någon annan innan skadeståndet blivit guldett eller antaglig säkerhet därför ställd eller ock talan om skadestånd genom laga kraftvunnen dom ogillats.»

Jag tror för min del, att det är omöjligt att stadga ett dylikt förbud. Jag antager nämligen, att konsekvensen förbjuder något sådant. Då den, som varit gift men blivit skild, får gifta om sig utan hinder därav, att han icke ställt säkerhet för det skadestånd eller det understöd, han förpliktats utgiva, så kan väl icke rimligen stadgas nu ifrågasatta skyldigheten i fråga om trolovad. Jag vill för övrigt anmärka, att det är mer än möjligt, att den, som dömts att betala ett skadestånd, icke är i stånd att utgiva vad som utdömts. Stadgandet skulle följaktligen verka som ett fattigstreck. Ja, detta i fråga om själva saken! Här kanske herrarna icke vilja följa mig, men sedan har jag en anmärkning i rent formellt hänseende. Paragrafen är, i sitt nuvarande skick helt enkelt omöjlig. Där stadgas nämligen, följande: »Är mannen dömd till skadestånd, må han ej ingå äktenskap med någon annan, innan talan om skadestånd genom laga kraftvunnen dom ogillats.» Jag föreställer mig, att denna lydelse icke kan gillas.

Greve Hamilton, Hugo: Egentligen har jag, sedan jag begärde ordet, blivit nästan till alla delar förekommen av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Det är väl ändå icke tänkbart, att kammaren skall vilja acceptera ett förslag, som är så formulerat som detta. »Han får icke ingå äktenskap med någon annan», står det. Med vem skall han då ingå äktenskap? Jag har aldrig hört en så besynnerlig formulering. Sedan står det talat om, att vederbörande är förhindrad ingå äktenskap, om stämning i sådant mål är honom delgiven. Sålunda, om han är utsatt för ett rent utpressningsförsök, om en hänsynslös kvinna vill pressa ut penningar av honom och kommer, då han är på väg till kyrkan, och delgiver honom en stämning, då får han icke gifta sig med en annan. Detta är väl dock alldeles orimligt.

Det förnämsta motskålet har redan anförts av herr statsrådet, nämligen att det är alldeles uppenbart, att införandet av det här förhållandet såsom ett slags exekutionsmedel kommer att verka fullkomligt, såsom herr statsrådet yttrade, såsom ett fattigstreck. Den, som är förmögen och kan betala, honom generar detta icke alls, men den, som icke kan betala, är utestängd, om han icke får Konungens tillstånd. Det är bra besynnerligt att komma in till Konungen med en sådan fråga. Vad skall Konungen döma om? Skall han avgöra, om mannen har råd att betala eller icke? Det kan jag icke förstå.

Herr talman! Jag ber få yrka avslag på reservationen.

Herr Alexanderson: Jag föreställer mig, att den kritik, som från herr statsrådets och från greve Hamiltons sida framförts gent emot detta förslag, borde våga ganska tungt för kammarens avgörande av frågan. Jag ber att härtill ytterligare få foga ett par saker.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.*

(Forts.)

För det första vill jag påpeka, att om kammaren tager detta stadgande, så tager kammaren det på fullkomligt rak arm, ty något tal om en sådan bestämmelse har det icke varit i lagutskottet, än mindre har något *yrkande* framställtts vare sig under lagutskottets preliminära eller dess slutliga votering, utan det är ett hugskott som i reservationens form insatts på denna punkt vid reservationernas avlämnande efter skedd justering.

Till de fel, som påvisats såväl i fråga om själva tanken som i tekniskt avseende vidlåda förslaget, finner jag för min del kunna läggas också några andra av allvarlig beskaffenhet. Det är icke nog med, att man skall använda det föreslagna hindret såsom exekutionsmedel i händelse av mannens önskan att ingå äktenskap med annan kvinna. Utan härtill kommer, att man härvid skulle alldeles särskilt premiera hans förra trolovade, medan däremot, om mannen är skyldig att utgiva underhåll eller skadestånd till sin frånskilda hustru, så är hon icke på samma sätt säkerställd. Något skäl varför *hon* i detta hänseende skulle ställas sämre än mannens förra trolovade, torde vara svårt att finna.

Nu förhåller det sig vidare så, att de äktenskapshinder, som eljest i detta kapitel av lagen äro uppställda, äro där lagtekniskt så angivna, att man refererar sig till det verkliga sakförhållandet: den, mot vilken de eller de faktiska förhållandena föreligga, är förhindrad att ingå äktenskap. I enlighet därmed borde naturligtvis förevarande hinder också angivas så, att den, som häftar för oguldet skadestånd, är förhindrad att ingå äktenskap, medan däremot frågan om i vilken ordning det skall klaras upp huruvida hindret i fråga i det särskilda fallet föreligger eller ej tillhör det följande kapitlet. Det finnes icke heller angivet vem det är, som skall granska den ifrågasatta *säkerhetens* antaglighet. Antingen är det lysningsförrättaren, respektive, om kravet göres gällande efter lysningen, vigselförrättaren; i så fall torde man ha ställt på dessa ett krav, som de icke äro särskilt ägnade att fylla, när man lämnar åt dem att granska, huruvida ställd pant eller borgen är tillfredsställande. Eller också är det meningen, att det skall vara genom domstolsförfarande som denna säkerhet skall granskas; då äger den av greve Hamilton framställda anmärkningen, att detta är ett sätt att premiera trakasserier, sin fulla giltighet. Den, som i sådant fall vill trakassera, bör passa på att delgiva stämningen så nära brölloppet som möjligt. Det är något helt annat med det jävsförfarande, som är stadgat i nuvarande lag, bland annat därför, att där föreskrives, att den jävande har att ställa borgen för den kostnad och skada, som äktenskapsjävet kan medföra. På grund av de i det nya lagförslaget förefintliga äktenskapshindrens natur har hela denna äktenskapsjävsprocedur gått ut ur lagen. Här

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

inför man nu plötsligt ett äktenskapshinder, som förutsätter, att det existerade en sådan jävsprocedur, som nu icke finnes.

Ur varje synpunkt, både ur saklig och ur teknisk, tillåter jag mig således hävda, att det nu framställda förslaget är omöjligt, och hemställer om avslag åt detsamma.

Herr Thyren: Jag ber om ursäkt, om jag på denna punkt blir litet utförligare än vid de föregående, men jag tror, att det är av stor vikt att här en smula gå in på grunderna.

Det har vid föregående tillfällen i dag som en huvudanmärkning mot förslaget uttalats, att det vidgade det s. k. *rättsfaktum*, förutsättningen för att verkan skulle inträda, så vitt, att det i själva verket därigenom lade en snara för kvinnan, i det hon förlledes att tro, att det hemliga äktenskapslöftet praktiskt betydde någonting mera än vad det i själva verket gör, då det nästan aldrig kommer att kunna, mot mannens nekande, bevisas. På denna punkt åter visar sig, att även den *rättsverkan*, som Kungl. Maj:t och utskottet ha tillmätt trolovning inklusive äktenskapslöfte, är av den mest illusoriska natur i världen. Kvinnan har trolovat sig och blivit hävdad; vad giver lagen henne för skydd? Den ger henne *två* skydd, skadeståndstalan och strafftalan. Vad äro dessa värda? Ja, mina herrar, åtminstone den, som känner förhållandena på landsbygden och som vet, huru pass svårt det är att få utmätt t. ex. ett adömt barnuppfostringsbidrag, torde kunna göra sig en grundad föreställning om vad detta skadestånd i realiteten kommer att betyda, sedan domstolen utdömt det. Det blir luft och ingenting annat. I de kretsar det här närmast är fråga om finns ingenting som kan utmätas, det blir alltså ingenting, endast besvär, kostnader och obehag för kvinnan. Nu svarar man: men Kungl. Maj:t och utskottet ha varit så förståndiga, att de ha något i reserv bakom denna civila rättsverkan, nämligen förändringen i strafflagens 22 kap. 8 §. Ja, de *kunde* ha haft det, om de varit något mer skandinaviska, än de varit här på denna punkt. Ty vi äga i den skandinaviska lagstiftningen en bestämmelse, som är verksam (förutsatt bevisning om löftet), och det är den norska strafflagens bestämmelse, att om en man har genom äktenskapslöfte förmått en kvinna till könsumgänge och sedan utan tillräckligt skäl undandragit sig att fullborda detta genom äktenskap och låter detta dröjsmål gå utöver ett år efter det kvinnan fått barn, då inträder straff. Detta *är* någonting, det är en realitet. Men den straffbestämmelse, som herrarna här ha i reserv för skadeståndsbestämmelsen, är någonting annat. Här heter det: »Bedrager man kvinna genom äktenskapslöfte till könsumgänge»... Vad vill detta säga? Jo, hon kommer och anklagar honom för att ha bedragit henne. Han svarar: nej, det har jag visst icke! Det var mitt fulla allvar *då*, men sedan har jag ångrat mig! Hur i all världen skall det någonsin vara möjligt att överbevisa honom om att han har bedragit henne? Hur skall man kunna gå in i hans subjektiva uppsåt och bevisa, att den gången gjorde han det

på finurlighet för att locka henne till könsumgänge och sedan svika sitt löfte? Det är fullkomligt omöjligt, såvida man icke rent tillfällighetsvis kan överbevisa honom om vetskap om äktenskapshinder eller dylikt. Även flere äktenskapslöften till olika kvinnor bevisa ju ingenting, eftersom varje senare upphäver varje föregående. Skulle han åter vara så pass hederlig, att han tillstår, att det var hans uppsåt att bedraga henne, då skulle han sannerligen icke heller satt sitt uppsåt i verket. Den ifrågasatta strafflagsförändringen är således — om jag för en gång får använda ett visserligen mycket »parlamentariskt» men likväl föga rekommendabelt uttryck — den allra renaste »bluff». Jag drager av det anförda den slutsatsen, att om herrarna på motsatta sidan verkligen vilja skydda kvinnans rätt — och det borde väl framför allt vara herrarnas sak, som i annat sammanhang så mycket tala därom — då ha herrarna skyldighet att finna ut någon annan utväg. Det går icke an att lämna kvinnan så vind för våg, att ge henne en skadeståndstalan, som är rent spegelfakteri, och en straff-talan, som är precis detsamma eller ännu värre. Hon har, såsom detta förslag är skrivet, absolut ingenting att få med undantag för det fall, att det är en förmögen man, som bevisligen trolovat sig med en kvinna och hävdar henne och sedan bryter trolovningen. Det kan förekomma, men det är sannerligen icke den vanliga bilden av situationen.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Nu ha herrarna även anmärkt på formen och sagt, att denna skulle göra paragrafen oantaglig. Jag får säga, att om herrarna äro så ömsinta om kvinnan, som herrarna eljest gett sig ut för att vara, skulle herrarna kanske icke så mycket fästa sig vid formen utan också se något till realiteten. För övrigt är jag icke alldeles övertygad om allvaret i dessa anmärkningar mot formen. Det står i denna föreslagna 12 § följande:

»Är mannen dömd till skadestånd jämlikt 1 kap. 3 § första stycket eller är stämning i sådant mål honom delgiven, må han ej utan Konungens tillstånd ingå äktenskap med någon annan, innan skadeståndet blivit guldett eller antaglig säkerhet därför ställd eller ock talan om skadestånd genom laga kraftvunnen dom ogillats.»

Och i 1 kap. 3 § första stycket heter det enligt Kungl. Maj:ts förslag:

»Har kvinnan under trolovningstiden blivit hävdad av mannen; brytes likväl trolovningen. och bär mannen huvudsakligen skulden därtill, giva han henne skäligt skadestånd.» Det är således icke som herr statsrådet sade, några betydelselösa ord, som herr statsrådet hoppade över, utan de äro av den beskaffenhet, att det varit på sin plats, att han tagit med dem. Endast genom att hoppa över dem kommer han till en skenbart obegriplig formulering. Herrarna kanske kunna skriva det vackrare, och det må vara herrarnas sak. Skönheten är smaksak, såvida icke en lags skönhet är dess tydlighet. Men vad tydligheten angår, vågar jag påstå, att ingen domare skall missförstå dessa ord.

Jag tror sålunda att om man anser skyddet för kvinnan böra

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m
(Forts.)

finnas icke blott på papperet utan även i verkligheten så skall ingen tveka i valet mellan denna luftbild, detta spegelfäkeri, som förslaget i verkligheten är, och det verkliga skydd, som reservationen velat giva och giver kvinnan.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Alexanderson: Herr Thyren yttrade, att om man icke godkände det förslag, som han nyss försvarade så con amore, borde man åtminstone hitta på något annat, — man borde giva anvisning på, huru skadeståndet skulle av kvinnan kunna utvinnas. Ja, i själva verket förhåller det sig så — efter vad jag tror mig veta, — att lagberedningen har denna fråga under allvarligt övervägande och har avsett att bringa den till lösning i samband med ordnandet av de utom äktenskapet födda barnens rätt och de kvinnors rätt över huvud taget, som tilldömmes barnuppfostringsbidrag. Därvid torde man komma att framgå på den väg, varpå man i utlandet i nutida rätt plägar tillgodose detta behov, nämligen att man genom *införsel i lön* eller på liknande väg sörjer för att en sådan skadeståndsfordran blir gynnsammare ställd ifråga om exigibilitet, än den nu hos oss är gentemot män, vilkas tillgångar väsentligen utgöras av deras löpande inkomster. På den vägen skall det nog komma att ske en sådan komplettering i det hänseende, herr Thyren önska. Men det framlagda förslaget låter sig icke försvaras endast därmed att det är en vacker tanke, som ligger bakom, låt vara att formen blivit förfelad.

Herr statsrådet Hasselrot: Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i vad herr Alexanderson yttrade. Dock skall jag be att då herr Tyrén kanske icke uppfattade vad jag sade, ännu en gång få betona, att tanken må vara aldrig så vacker, men det kan icke gå an att i en lag göra sig skyldig till en sådan inkonsekvens som att stadga ett förbud för trolovad, som brutit sin trolovning, att ingå äktenskap, innan han ställt ifrågasvarande säkerhet, under det att motsvarande skyldighet icke är stadgad för man, som varit gift men blivit skild och dömts att betala skadestånd eller underhåll. Denna inkonsekvens anser jag vara alldeles tillräcklig för att omöjliggöra ett antagande av detta lagförslag, och jag tror, att det är att befara, att om denna paragraf antages i det skick, som föreligger, vi finge bakslag från lagrådets sida.

Herr Ekman, Karl Johan: Detta är en av de allra viktigaste punkterna i det föreliggande förslaget. Denna punkt är avsedd att utgöra en ersättning för de ofullkomnade äktenskapen. Om vi tänka på, hur det nu är, så finna vi, att kvinnan är mycket väl skyddad. Hon har nu i de ofullkomnade äktenskapen laggift hustrus rätt och giftorätt i mannens bo, men icke nog härmed, utan hon har också exekutionsrätt på det sättet, att om förhållandet brytes, och vederbörande erhålla skillnad, skall avvittning ske.

innan mannen får gå i annat gifte. Det är precis samma tanke som här går igen, nämligen att det ekonomiska rättsförhållandet skall uppgöras, innan man får ingå en annan förbindelse med nya ekonomiska förpliktelser. Enligt förslaget skall kvinnan avspisas med ett skadestånd. Det är alltsammans. Då är väl det allra minsta, man kan fordra just detta, att den tvångsrätt, som nu ligger i avvitrningen, ersättes med någon annan motsvarande, ty eljest blir kvinnans skadeståndsfordran i de allra flesta fallen en ren chimär.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Nu har herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet invänt, att här skulle uppstå en inkonsekvens, ty om ett par äkta makar vinna skilsmässa, skulle man icke ha denna tvångsexekution till förfogande. Jo, beviljas skilsmässa mellan makar, så säger lagen uttryckligen, att då skall boet skiftas. Då äger kvinnan genast att påkalla skifte av boet, därvid hon utfår sin andel i samma bo, därest hon äger sådan. Om hon nu dessutom äger skadeståndsfordran, är det alldeles tydligt, att den vid skiftet kommer att utgå, där så begäres. Således har kvinnan där medel att tvinga fram ekonomisk uppgörelse. Varför man då skall motsätta sig vad vi föreslagit, kan jag icke förstå. Det är att kasta kvinnan handlöst ut på gatan, om man avslår ett sådant stadgande som detta.

Vidare gjordes den anmärkningen, att vårt förslag skulle omöjliggöra för mannen att inträda i nytt gifte, då han icke kunde betala skadeståndet. Men just för det fallet har av oss föreslagits, att kunglig dispens skulle kunna meddelas. Således finnes en utväg. Man kan icke skylla på att här skulle uppstå något verkligt hinder, som skulle omöjliggöra nytt gifte.

Vad avfattningen av paragrafen beträffar, kan man icke göra några befogade anmärkningar däremot. Jag medger, att uttrycket »någon annan», icke är den allra lyckligaste formulering, men jag vill påstå, att även i utskottets förslag förekomma på åtskilliga ställen stiliseringar, som man med fullt lika stort fog kan klandra, och så även i Kungl. Maj:ts förslag.

Slutligen vill jag, med anledning av herr Alexandersons upplysning, att lagberedningen håller på att utarbета eller har utarbetat ett förslag, som går ut på att tillförsäkra kvinnan någon rätt i mannens bo eller lön säga, att ett sådant förslag givetvis hade bort åtfölja lagförslaget. Då så icke skett, visar det blott, att man icke fått denna lagstiftningsfråga utredd på sådant sätt, som hade bort ske, då man kommer till riksdagen och begär, att det skall godkännas. Men jag vill tillägga, att vad herr Alexanderson nyss talade om, visserligen är ägnat att göra denna paragraf bättre och mera effektiv, men icke på något sätt förringar nödvändigheten av att redan nu säkerställa kvinnans rätt, innan mannen skall ha frihet att ikläda sig nya förpliktelser för en ny familj. Jag yrkar alltså bifall till paragrafen.

Herr Gezelius: Jag förstår det syfte, i vilket man här fram-

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

lagt det föreliggande förslaget, men det är mig icke möjligt se, att den väg, som här anvisats, är framkomlig. I motsats till den siste ärade talaren har jag icke kunnat annat än fullt övertygas om, att sådant förslaget är avfattat, är det omöjligt att antaga det. De konsekvenser i levande livet, vartill det skulle föra, synas mig uppenbarligen vara av den art, att de icke kunna få plats ens i sina huvuddrag i vår nya äktenskapslag. Vad är det man vill? Man vill skydda en kvinna, som ställt sig i sådan förbindelse, som här är fråga om, med en man, som saknar ekonomisk möjlighet att betala ett honom ålagt skadestånd. Ja, om man kommer ihåg detta, förfaller allt tal om vilken härlig ställning en dylik kvinna enligt nu gällande lag har. Hon får giftorätt, där ingenting finnes att dela, hon får avvitrning — ja den är snart gjord. Det är ingenting, man tagit bort från en kvinna i denna ställning genom en ändring i den nuvarande lagen, och därför är det fullt ursäktligt, att man icke tillgriper en metod av nu föreslagen innebörd. Stadganden av ifrågavarande art höra till exekutionslagstiftningen och möjligen till förmånsrättsordningen. Vad blir följden, om man på detta område ställer kvinnan i en sådan ställning med barnens underhåll i andra rummet? Är en sådan anordning möjlig? Vad blir för övrigt resultatet? Jag tillåter mig uttala den uppfattningen härom med hänsyn till riksdagens redan fattade beslut och jag kan icke tillbakahålla det intrycket, att om första kammaren antager det föreliggande förslaget, blir det icke ägnat att åstadkomma ett tillfredsställande resultat av det hela. Jag kan icke förena mig med dem, som yrkat bifall till herr af Ekenstams reservation, till vilken jag alltså måste yrka avslag.

Herr Thyren: Det har anmärkts som en inkonsekvens, att icke ett motsvarande stadgande föreslagits beträffande fränskild hustru. Emellertid må man väl erinra sig, att allaredan vid separation blivit stadgat, att boet skall skiftas, och så mycket mera vid skillnad. Det må väl vara någorlunda motsvarigt, att den fränskilda kvinnan får utskifta sin andel av boet. Hon får *kanske* därutöver en särskild rätt till skadestånd enligt 6 kap. 20 § och anse herrarna den punkten så viktig, att herrarna å sin sida vilja föreslå ett motsvarande stadgande, skall jag för min del icke motsätta mig detta. Men icke äro fallen parallella. Den ogifta och bedragna kvinnan, vilken står utan någon som helst reell säkerhet och utan något verkligt reellt anspråk på mannen — icke kan jag finna detta fall jämförligt med fränskild hustru, som har rätt att få boet skiftat och sin andel utbruten.

Vad herr Alexanderson sade om lagberedningen kan icke i detta fall på något sätt vara avgörande. Skola vi nu antaga en lag, som är otillfredsställande, därför att möjligen lagberedningen kommer med någon lapp? Jag säger som en av de föregående ärade talarna, att det hade varit skäl för lagberedningen att se till att vi på denna viktiga punkt hade *nu* haft någonting. Men då så icke är fallet, så är frågan för oss: skola vi besluta något,

varigenom kvinnan i verkligheten lämnas vind för våg, eller skola vi göra, vad vi kunna för att hon skall få någon hållhake på mannen? Jag säger, att kunna herrarna föreslå någon bättre formulering, skall jag gärna gå med på den, men jag håller på, att vi stå inför alternativet: antingen lämna henne utan något skydd som praktiskt betyder någonting, eller också förbjuda mannen att ingå äktenskap, innan hans förhållande till henne är klart.

Herr Gezelius sade, att om mannen saknar tillgångar, är det lika illa, om man använder det ena som det andra sättet. Men de som haft med sådant att göra, veta nog, att sådant folk *har* tillgångar inom vissa gränser, då det gäller något för dem; då de dömas att betala böter t. ex., kunna de det, om de vilja. Står något på spel för dem, äro de i stånd att betala, men om det icke gäller något för dem, så betala de icke. Jag tänker t. ex. på en dräng på landet, som fallet kan vara tillämpligt på. Det gäller att astadkomma ett belopp av ett eller annat hundratal kronor i skadestånd. Det kan han nog lätt spara ihop, om han verkligen vill. Om man däremot gör utmätning hos honom, kommer man aldrig någon väg. Den pression, som ligger i detta jäv, att han icke får gifta sig, tror jag är ganska stark. Om jag får lov att göra en utvikning, skall jag berätta ett fall, som jag själv upplevat. För många år sedan, då jag hade en konsultationsbyrå, fick jag ett besök av en person, som hade givit äktenskapslöfte åt eller varit förlovad med tre särskilda kvinnor och hade barn med dem alla tre. Sedan hade han gift sig med en fjärde. Nu ville han konsultera mig angående barnens ställning. Jag såg på de papper han förelade mig, och det frapperade mig, att papperen angående uppgörelserna med de olika kvinnorna voro försedda med samma datum, varför jag frågade honom, om han samtidigt haft förhållanden med alla tre. — Nej, så hade icke varit fallet. — Men hur kunde det då vara samma datum? — Jo, han hade icke brytt sig om att göra något, förrän han skulle gifta sig. Men då tyckte han, att det vore otrevligt, om någon av dem skulle komma och anmäla jäv, varför han föredrog att göra upp med dem alla. Detta är ett bland tusen fall. Det står för mig klart, att om man skall lyckas pressa ifrågavarande personer till att lämna skadestånd, så måste det vara någonting sådant som detta jäv, ty annars kommer man ingen väg.

Då det icke är någon överdrift, vad herr Ekman sade, att man kastar kvinnan på gatan, om man icke ger henne något reellt, som hon kan sätta emot mannen; då ingenting bättre nu lätt kan ernås, än vad som här föreslagits, och då de formella anmärkningarna — det måste jag säga rent ut — synas mig fullständigt betydelselösa, så yrkar jag, herr talman, fortfarande bifall till reservationen.

Herr Holmquist: Här har redan emot det förslag, som av herr af Ekenstam gjorts, framförts så många rent formella betänkligheter, att det skulle förefalla åtminstone mig ytterst egendom-

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

ligt, om kammaren nu skulle så att säga obesett antaga detsamma. Herr af Ekenstam har förut yttrat, och det framgår jämväl av motiveringen till hans reservation, att han framkommit med detta förslag närmast såsom ett surrogat för de rättigheter, som de ofullkomnade äktenskapen hittills skänkt åt kvinnorna. Jag senterar mycket livligt den uppfattning, som i detta hänseende uttalats av herr af Ekenstam. Men då skall jag be att få fästa uppmärksamheten på, att under punkten C) är av särskilda reservanter framställt ett yrkande, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t ville, i sammanhang med behandlingen av frågan om reglering av de utom äktenskap födda barnens rättsliga ställning, låta verkställa utredning, på vilket sätt genom lagstiftningens försorg ej blott ekonomiskt skadestånd utan jämväl upprättelse i andra avseenden lämpligen må kunna beredas sådana barns mödrar, särskilt i de fall, då hävdandet skett under trolovning eller under äktenskapslöfte, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen må föranledas. Jag tror för min del, att de synpunkter, som beaktats i detta skrivelseförslag och som ju sammanfalla med de synpunkter, herrar af Ekenstam och Thyren så livligt förfäktat, komma i ett bättre läge genom att efter en ytterligare utredning framläggas i ett bättre formulerat förslag, om man bifaller nämnda skrivelseförslag, som sedermera kommer att här i kammaren behandlas.

Herr af Ekenstam: Det är ett rätt egendomligt påstående, som här framkommit, att det yrkande, som i reservationen gjorts, skulle ha framkommit alldeles obesett. Jag undrar, om över huvud taget de herrar, som sitta här i kammaren och icke tillhöra lagutskottet, ha sett någonting annat av utskottets utlåtande förrän de fått detta tryckta betänkande, och här står ju också denna reservation. Jag kan verkligen icke förstå, vad man kan ha att anmärka härvidlag. Man har gjort invändningar mot formuleringen. Nå, jag skall gärna medgiva, att formen kanske icke är den allra lyckligaste, som kan tänkas, men tro icke herrarna, att om första kammaren vill taga denna paragraf, som den är, det vid den kommande stora sammanjämkningen skall finnas möjligheter att även justera formen. Det har försports från andra kammaren, att man där har tagit icke blott Kungl. Maj:ts förslag med åtskilliga av de liberala reservationer, som finnas bifogade utlåtandet, utan också andra helt nya yrkanden. Jag tror icke, att det skulle vara utan skäl, om kammaren ville följa den reservation, som här avgivits.

Herr Alexanderson: I anledning av herr af Ekenstams yttrande, att kammarens ledamöter haft tillfälle att se denna reservation lika väl som utskottets betänkande i övrigt, så vill jag blott anmärka, att jag med mitt omnämnande av förhållandet avsåg att lämna kammaren del av den omständigheten, att utskottet icke har haft någon anledning att ventilera det förslag, som herr af Ekenstam m. fl. framfört i denna reservation. Då jag för min

del är av den uppfattningen, att man här i kammaren anser, att den undersökning och bearbetning av framkomna förslag, som genom utskottsarbetet verkställs, verkligen innebär en viss garanti för att riksdagen kommer till lyckliga beslut, så ansåg jag mig böra omnämna detta förhållande.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.

(Forts.)

Herr Thyréns princip för lagstiftning, sådan den framträtt i hans sista anförande, har verkligen fyllt mig med förvåning. Det har anmärkts, att det är ett principlöst och ur alla möjliga synpunkter olämpligt sätt att gå tillväga att på den väg, som i förevarande reservation är föreslaget, söka garantera möjlighet för kvinnan att få ut skadeståndet; och det har vidare anmärkts, att denna fråga hör hemma i ett större och vidare sammanhang, där den kan med enhet och konsekvens och i enlighet med allmänt erkända exekutiva principer bliva löst. Då säger herr Thyren: skola vi vänta till dess? Vi skola väl taga någonting med det samma, så att vi icke behöva vänta i flera år. Detta är sätt att se, som man ofta hör framföras av otåligen lekmän inom riksdagen, och det är helt naturligt från deras synpunkt. Men från herr Thyréns sida hade jag icke väntat mig en sådan juridisk barbaries.

Herr af Ekenstam: Jag tillåter mig säga några ord till svar på vad herr Alexanderson yttrat. Han säger att denna fråga icke varit ventilerad inom utskottet. Jag vill påpeka, att denna reservation har framkommit på den grund, att åtskilliga i utskottet haft synnerligen stort intresse för de ofullkomnade äktenskapen och vad därmed sammanhänger. Då man icke såsom en motionär yrkar velat hålla på de gamla ofullkomnade äktenskapen, har man sökt få en form, som i någon mån skulle kunna i vissa fall giva en ersättning för dessa. Det är därför denna reservation har framkommit och att den form, i vilken reservationen framförts, icke förut varit känd för herr Alexanderson är ganska naturligt, då naturligtvis reservationer icke dryftas i utskottet.

Herr Thyren: Herr Alexanderson anmärkte, att det vore en orimlighet att icke kunna visa tålmod, till dess det nya lagstiftningsarbetet blivit färdigt. Jag vill då göra såväl honom som kammarens övriga ledamöter uppmärksamma på att vad vi här skola besluta, om motståndarna till reservationen få sin vilja fram, vore att taga bort det skydd för kvinnan, som nu finnes i de ofullkomnade äktenskapen, och under mellantiden ge henne *absolut intet* i stället.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmanen yttrade, att beträffande herr af Ekenstams nu behandlade reservation, vari föreslagits att i slutet av den tilltänkta lagens 2 kap. skulle införas en ny paragraf med den lydelse, som angivits i reservationen, vore yrkat dels godkännande av berörda förslag, dels ock avslag därå.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på avslag vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår herr af Ekenstams yrkande om införande i slutet av 2 kap. i föreliggande lagförslag av en ny paragraf med den lydelse, som angivits i hans därom anförda, vid lagutskottets utlåtande nr 32 fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr af Ekenstams berörda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 50.

3 kap.

1 §.

Godkändes.

2 §.

1—4 mom.

Godkändes.

5 mom.

Nu föredragna moment hade denna lydelse:

Trolovad skall, där han är känd för fallandesot, förete läkarintyg att fallandesot, som härrör av övervägande inre orsaker, icke kan hos honom påvisas, men eljest avgiva skriftlig försäkran på heder och samvete att han, såvitt honom är veterligt, icke är behäftad med fallandesot.

Trolovad skall ock avgiva skriftlig försäkran på heder och samvete att han, så vitt honom är veterligt, icke lider av könssjukdom i smittosamt skede.

Vad sålunda är stadgat äge dock ej tillämpning med avseende å trolovad, som visar Konungens tillstånd att utan hinder av sjukdom, varom fråga är, ingå äktenskapet.

Vid föreliggande moments andra stycke hade reservation anförts av herr af Ekenstam, som hemställt, att detta stycke måtte erhålla följande lydelse:

»Trolovad man skall ock avgiva skriftlig försäkran — — — i smittosamt skede.»

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Reservation hade avgivits även av herr Trana, som ansett, att ifrågavarande stycke bort erhålla denna lydelse:

»Trolovad skall antingen — — smittosamt skede eller ock förete läkarebevis därom.»

Herr af Ekenstam: Det har här i detta förslag till äktenskapslag införts en bestämmelse om att de trolovade skola avgiva en försäkran om, att de icke äro behäftade med könssjukdom i smittosamt skede. Jag kan icke neka till, att denna bestämmelse på detta mycket intima område är av beskaffenhet att väcka synnerligen allvarliga betänkligheter. Jag har icke vågat att reservera mig i så måtto, att jag skulle yrka på borttagande av hela momentet, men jag har icke kunnat stå till svars med att låta det stå kvar i hela dess omfattning. Jag har ansett, att en fordran, att våra unga flickor skulle avgiva en sådan försäkran, är i högsta grad motbjudande. Jag tror icke heller, att det svenska folket är så djupt sjunket och att den kvinnliga delen därav verkligen i sådan grad har förlorat sin dygd, att de behöva avgiva en sådan förklaring. Denna övertygelse är icke blott och bart subjektiv, den kan också stödja sig på de statistiska siffror, som finnas tillgängliga och varom kanske under diskussionen närmare meddelanden komma att lämnas. Jag vill emellertid i korthet säga, att om man undantager de stora städerna Stockholm och Göteborg, är procenten av veneriskt smittade kvinnor så ytterligt obetydlig, att, om man för den hundra delens procent, som kanske förekommer i det övriga landet, skulle tvinga alla unga flickor att avgiva denna förklaring, vore det helt enkelt ett helgerån. Jag tror icke heller, att det svenska folket ute i bygderna skulle på något sätt tacka lagstiftarna för att de gjort detta. De skulle helt visst liksom jag anse, att det är att ställa sig på en krass materialistisk ståndpunkt. All den delikata finkänslighet, som i detta fall borde framträda, blåser man bort och tänker endast och allenast som en läkare på sina patienter, och man tager icke den minsta hänsyn till vad som rör sig på själslivets område. Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr Trana: Jag delar de betänkligheter, som av herr af Ekenstam anförts i fråga om osmakligheterna i denna paragraf. Jag tror emellertid, att man, lika väl som på det sätt han har föreslagit, kan nå vad man önskar genom bifall till min reservation, och jag yrkar därför bifall till denna.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Jag förstår mer än väl de betänkligheter, som kunna uppresas emot ifrågavarande stadgande om skyldighet för kvinna att avgiva försäkran av den innebörd, som här är föreslagen. Vad de högre klasserna angår, är också en sådan försäkran alldeles obehövlig. Vad som emellertid föranlett mig att framlägga förslaget i det skick, det nu äger, är solidaritetskänslan. Enligt vad den medicinska utredningen ger vid handen och vad för övrigt reglementeringskommitténs betänkande utvisar, är det nämligen ingalunda ovanligt, att inom de lägre klasserna könssjukdomar införas i familjerna genom kvinnorna. Här är således ett stadgande påkallat, såvida man icke skall äventyra effektiviteten av bestämmelsen om att könssjuka icke få ingå äktenskap. Och naturligtvis kan det icke ifrågakomma, att man meddelar olika bestämmelser för de olika klasserna i detta hänseende.

Vad herr Tranas reservation angår, har ju från läkarhåll emot densamma anmärkts, att en sådan anordning, som han har förordnat, icke skulle vara effektiv. Det är nämligen i många fall svårt för läkaren att kunna konstatera, huruvida en könssjukdom är för handen.

Herr Meurling: Herr talman! Att den här nämnda sjukdomen får stå som ett äktenskapshinder och som en anledning till återgång av äktenskapet är en god sak. Men en sådan bestämmelse har väl gällande kraft även utan en sådan självdeklaration, som här skulle stadgas. Det påstås ju, om jag hörde rätt, att till och med läkarna icke alltid kunna avgöra, om sjukdomen är i det stadium, som här åsyftas. Skall man då begära, att oerfaren ungdom skall avgöra den saken? Visserligen heter det i deras försäkran »såvida honom är veterligt», men man skall väl icke begära, att de unga skola avgiva en försäkran om sådant, som de icke med visshet veta sant vara. För övrigt går det väl an att stifta lagar, när man icke behöver taga någon befattning med tillämpningen av dem. Som väl är, är det nog på landsbygden så, som vi hörde den förste talaren yttra, att eländet där ej är sådant, att sådana föreskrifter skulle vara behövliga. Det finnes många, som icke ens ha kunskap om beskaffenheten av denna sjukdom. Skall man då vara tvungen att avfordra dem en sådan försäkran, som här föreslås, och det i bådas närvaro? I praktiken kommer nog tillämpningen av denna föreskrift att bli antingen »jurare in verba magistris» och då är den ju värdelös, eller också för den relativt ofördärvade ungdomen ett obehagligt och pinsamt ämne att behöva röra i vid ett sådant tillfälle. Jag anser det därför icke behövt, att de oskyldiga här skola behöva lida för de skyldiga, och jag skulle helst vilja yrka, att hela detta stycke måtte utgå, men jag skall i stället be att få ansluta mig till herr af Ekenstams reservation.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag instämmer fullkomligt i vad de föregående talare haft att anföra, som yttrat sig emot

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

denna bestämmelse och särskilt mot att kvinnan skall avgiva en sådan försäkran. Jag vill påstå, att denna paragraf är en paragraf för Stockholm men för landet i övrigt har mycket ringa betydelse. Reglementeringskommittén yttrar om förekomsten av dessa sjukdomar, att »i de skandinaviska länderna ha de smittosamma köns-sjukdomarna sin egentliga spridning i de stora städerna, särskilt sådana med utvecklad industri, handel och sjöfart. De mindre städerna ävensom landsbygden äro däremot jämförelsevis fria från dessa sjukdomar.» Vidare har reglementeringskommittén anfört en statistik ifrån åren 1822—1905. Den visar, att av de tre sjukdomar det här närmast är fråga om nämligen syfilis, enkelt veneriskt sår och dröppel på 10,000 invånare förekommo följande antal fall: i Stockholm respektive 15.0, 23.3, och 26.6; för Göteborg sjönko siffrorna till 9.9, 7.7, och 12.0 och för landet i övrigt 1.6, 0.4 och 1.2. Det är således egentligen för Stockholm och möjligtvis även för Göteborg, som denna bestämmelse kan ha någon betydelse. Denna kommitté företog sig vidare, att anställa en enquête bland landets läkare för att erhålla en överblick över sjukdomarnas utbredning i landet på en viss dag. Alla läkare anmodades att den 31 januari 1905 inkomma med uppgift om de fall de hade under behandling. Den dagen behandlades i hela riket 4,189 fall. Kommittén har beräknat, hur stort antalet var på 10,000 invånare, således samma måttstock som förut. Då befanns det, att i Stockholm antalet fall av syfilis var 17.86 och av dröppel 24.19. Motsvarande tal för riket med undantag av Stockholm och några andra städer voro 0.92 och 1.55. Föreliggande fråga är således i eminent grad en sak som rör de största städerna men rakt icke landet i övrigt. Herr Thyren anförde, när det var tal om hans sedlighetsmotion, att enligt uppgifter, som han förskaffat sig, ha smittofallen i Stockholm sedan år 1912 varit 1,600 å 1,700 per år. Då man ser på proportionen mellan förekomsten av dessa sjukdomar i Stockholm och landet i övrigt, finner man, att i landet i övrigt måste förekomma jämförelsevis mycket få fall. Häribland är ju åtskilliga kvinnor, men hur många av dessa är det, som verkligen gifta sig? Det kanske är tre, fyra, fem stycken, och för dessa skall man nu tvinga alla våra unga kvinnor landet runt att underkasta sig en så motbjudande och kränkande bestämmelse som den nu föreslagna.

Herr Söderbergh: Den förste ärade talaren, herr af Ekenstam, fann det i högsta grad motbjudande, att icke allenast trolovad man utan också trolovad kvinna skulle behöva avgiva en skriftlig försäkran, att hon icke, såvida henne vore vederligt, led av könssjukdom i smittosamt skede. Att vid första påseende av vad här är påbjudet mången kan känna sig tveksam, torde icke förvåna någon. Men då man nu efter den omfattande och djupgående utredning, som blivit förebragt angående denna sak, enat sig om att uppställa könssjukdom i smittosamt skede som äktenskapshinder, så måste man väl skapa en garanti för att icke äktenskap ingås i strid mot det hinder, som sålunda blivit uppställt.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.

(Forts.)

En sådan garanti har man velat ernå genom att av båda de trolovade kräva en skriftlig, på heder och samvete avgiven försäkran om frihet från sådan sjukdom i smittosamt skede. Någon annan och lämpligare utväg har icke stått till buds.

Härom yttrar nu lagberedningen bland annat: »En och annan, särskilt bland kvinnorna, torde nog finna det stötande att nödgas vid begäran om lysning uttala sig om sitt hälsotillstånd i sexuellt avseende. I den mån det bliver sed att ungdomen upplyses om de frestelser och faror, som inom könslivets område kunna möta, skall dock försäkringens avgivande falla sig allt naturligare. I medvetande om det allvarliga samhällsöndet, saken gäller, skola för visso de blivande hustrurna och mödrarna villigt underkasta sig det personliga obehag försäkrandet kan medföra.» Häri torde envar med tillförsikt kunna instämma.

Nu är vidare att märka, att de skriftliga uttalanden, som här i andra paragrafen finnas angivna om fallandesot, könssjukdom, släktskap, svägerskap och tidigare gifte, allesamman skola uppföras på en och samma handling. Det skall bliva ett tryckt formulär, som kommer till användning, och var och en av kontrahenterna skall ha att skriva under utan att behöva avgiva någon slags muntlig försäkran vid förrättningstillfället. Därigenom får man väl anse, att mycket förgår, av som eljest skulle kunna anses innebära en sårande hänsynslöshet.

Att nu befria den kvinnliga kontrahenten från skyldigheten att avgiva denna försäkran måste väcka åtskilliga betänkligheter. Den närmast föregående ärade talaren åberopade reglementeringskommittén, och det skall även jag göra på en punkt. Denna kommitté har framhållit i sitt betänkande med avseende på sådana fall, då smitta införes i äktenskapet, att under det att det i de högre samhällsklasserna i regel är mannen, som infekterar hustrun, ett motsatt förhållande äger rum i de bredare samhällslagren. Där är det även ofta hustrun, som för sjukdomen med sig in i äktenskapet. En annan beaktansvärd synpunkt har särskilt från prästerligt håll framhållits inom utskottet. Om försäkran angående könssjukdom skulle avgivas allenast av mannen, så bleve därav en naturlig följd, att olika formulär måste användas av de olika kontrahenterna, och just detta skulle otvivelaktigt föranleda, att bådaderas uppmärksamhet i alldeles särskild grad komme att fästas på ifrågakvarande förhållande, vilket väl ej kan anses vara särdeles önskligt.

Hur man än ser saken, så synas de skäl, som påkalla ett stadgande angående försäkran om frihet från könssjukdom i smittosamt skede göra sig lika gällande beträffande kvinnan som mannen; och därför, herr talman, får jag yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Trygger: Jag vill ingalunda försöka övertyga någon, ty jag är fullkomligt viss, att i denna delikata fråga var och en har sin mening förut. Jag vill endast till protokollet uttala, hur

jag känner det i avseende på förslaget. Jag tror, att hela denna bestämmeelse är tämligen värdelös både med avseende på mannen och med avseende på kvinnan, jag kan dock vara med därom i avseende på mannen, men absolut icke med avseende på kvinnan, ty enligt min åsikt bör man, när man lagstiftar, taga hänsyn till seden hos ett folk, till den uppfattning, som rör sig hos folket, och det är väl alldeles otvivelaktigt, att i denna fråga den allmänna uppfattningen är den, att man gör en alldeles bestämd skillnad mellan mannen och kvinnan. Detta må vara rätt eller orätt, men det är dock ett faktum, och jag för min del anser, att det är ett lyckligt faktum. Man ursäktar åtskilligt, när det är en man, som gjort sig skyldig därtill, men man gör det icke med avseende på en kvinna. Och kvinnorna hava också i allmänhet uppfört sig så, att det är fullt berättigat, att man ställer dem mycket högre i detta avseende än männen. Att, därför att åtskilliga lösaktiga kvinnor äro smittade, för våra kvinnor i allmänhet komma och fordra en så kränkande förklaring, som detta förslag innebär, det är något, som jag för min del icke kan vara med om. Ja, det här mig så mycket emot att rösta för ett sådant förslag, att det icke varit någonting för mig så motbjudande under min riksdagstid, som det skulle vara att rösta för denna lagbestämmeelse. Men jag erkänner, att detta är min rent individuella uppfattning, som jag dock velat konstatera till protokollet. Jag vet, att var och en här har sin åsikt bestämd redan från början, ty här är icke fråga om några bindande skäl, utan huru var och en känner det.

Jag yrkar bifall till herr af Ekenstams reservation.

Herr von Koch: Då det förut under denna debatt antytts, att det vore lämpligt att påminna om vad kvinnorna i allmänhet hysa för åsikt i denna fråga, skall jag tillåta mig meddela, att en mycket representativ samling kvinnor i en skrivelse till lagutskottet, i den nu föreliggande frågan yttra följande: »Vi instämma i vad i det kungliga förslaget stadgas beträffande skyldighet för kvinna såväl som man, att för erhållande av lysning avgiva skriftlig försäkran på heder och samvete att såvitt veterligt icke lida av könssjukdom i snittosamt skede. Vi kunna således icke dela herr Ekmans uppfattning i hans motion (nr 68 i I kam.), att det skulle vara någon kränkning för kvinnan att avgiva en dylik förklaring. Man bör förutsätta att en kvinna, som ingår äktenskap, skall vara så mogen, att hon förstår, att denna bestämmeelse tillkommit i samhällets intresse.»

Jag tillåter mig vädja till herrarna, om icke en sådan uppfattning är präglad av mycket stor ansvarskänsla mot det kommande släktet.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende å förevarande moment yrkats: 1:o att utskottets förslag skulle godkännas; 2:o av herr af Ekenstam, att kammaren skulle

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m..

(Forts.)

godkänna momentet med den ändring, som angivits i den av honom därom anförda reservation; och 3:o) av herr *Trana*, att momentet skulle godkännas med den förändrade lydelse av andra stycket, som i hans reservation föreslagits.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr *af Ekenstams* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av utskottets förslag i denna del oförändrat, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 3 kap. 2 § 5 mom. av lagutskottets i utlåtande nr 32 punkten A 1 framställda lagförslag med den ändring, som angivits i herr *af Ekenstams* därom anförda reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets förslag i denna del oförändrat.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 62.

6 mom.

Föreliggande moment lydde sålunda:

En var av de trolovade skall avgiva skriftlig försäkran på heder och samvete att, så vitt honom är veterligt, de ej äro så besläktade eller besvägrade, som i 2 kap. 7 eller 9 § sägs. och, där ej till äktenskapet visas tillstånd jämlikt 2 kap. 8 §, att ej heller sådan släktskap, som där avses, honom veterligen föreligger.

Herr *Gezelius* hade i avgiven reservation ansett, att detta moment borde erhålla följande lydelse:

»6 mom. En var — — — (lika med utskottets förslag) — — — besvägrade, som i 2 kap. 7 eller 8 § sägs.»

Herr *Gezelius*: Efter kammarens beslut om ändrad lydelse av 2 kap. 7 och 8 §§ torde det nu föredragna momentet böra erhålla den avfattning, som finnes angiven i min reservation å sid. 128 i utskottets betänkande, till vilken jag yrkar bifall.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande moment annat yrkande ej förekommit än av herr *Gezelius*, att momentet skulle erhålla den avfattning, som angivits i den av honom därom anförda reservationen.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.*

(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på momentets godkännande enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

7 mom.

Godkändes.

8 mom.

Ifrågavarande moment hade denna lydelse:

Har kvinnan varit gift, och utvisa ej kyrkoböckerna eller intyg, som i 1 mom. sägs, att hinder till följd av stadgandet i 2 kap. 11 § ej föreligger, skall hon styrka att sådant hinder ej möter.

I anförd reservation hade herr *Gezelius* ansett, att detta moment borde erhålla följande avfattning:

»8 mom. Har trolovad varit gift, och utvisa ej kyrkoböckerna eller intyg, som i 1 mom. sägs, att hinder till följd av stadgandet i 2 kap. 10 § ej föreligger, skall han styrka, att sådant hinder ej möter.»

Herr *Gezelius*: Efter kammarens beslut angående ändrad lydelse av 2 kap. 11 § bör förevarande moment erhålla den avfattning, som finnes angiven i en av mig avgiven reservation, intagen å sid. 128, och ber jag att få yrka bifall till densamma.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å föreliggande moment allenast yrkats, att kammaren måtte besluta, att detsamma skulle erhålla den avfattning, som angivits i den av herr *Gezelius* vid momentet anförda reservationen.

Härefter gjordes propositioner, först på momentets godkännande i enlighet med utskottets förslag samt vidare på bifall till nyssberörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

3 §.

Förevarande paragraf lydde på följande sätt:

(i *Kungl. Maj:ts förslag*:)

(i *utskottets förslag*:)

Hava de trolovade fullgjort vad enligt 2 § åligger dem, och finner ej prästen hinder mot äktenska-

Hava de trolovade fullgjort vad enligt 2 § åligger dem, och finner ej prästen hinder mot äktenska-

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

(i *Kungl. Maj:ts förslag*:)
pet möta, utfärde genast *lysning*,
vari de trolovades fullständiga
namn jämte yrke och hemvist ut-
sättas; och varde *lysningen* ge-
nom utfärdarens försorg kungjord
i kyrkan nästföljande tre sön-
dagar.

(i *utskottets förslag*:)
pet möta, utfärde genast *lysnings-*
sedel, med angivande av de tro-
lovades fullständiga namn jämte
yrke och hemvist; och varde den
genom utfärdarens försorg kun-
gjord i kyrkan nästföljande tre
söndagar.

Vid denna paragraf hade reservation avgivits av herr *Valerius Olsson*, som ansett, att utskottet bort föreslå sådan ändring i och tillägg till paragrafen, att orden »nästföljande tre söndagar» utbyttes mot »tre söndagar i rad».

Vidare hade i anförd reservation herr *Petersson* i Lidingö villastad, med instämmande av herrar *af Ekenstam*, *Trana*, *Gezelius*, *Petersson* i Bjälbo och *Gustafsson* i Örebro, förklarat sig anse, att utskottet bort tillstyrka riksdagen att antaga ifrågavarande paragraf i följande lydelse:

»Hava de trolovade — — — lika med utskottets förslag — — — tre söndagar.

Sedan lysning skett, äge ej mannen eller kvinnan erhålla lysning till annat äktenskap, förrän tre månader förflutit från sista lysningsdagen, med mindre den andra trolovade avlidit.»

Slutligen hade herr *Valerius Olsson* i avgiven reservation, under hänvisning till vad han i sin här ovan omnämnda reservation anført i fråga om uttrycket »nästföljande tre söndagar» i övrigt instämt i vad herr *Petersson* i Lidingö villastad anført, dock med yrkande, att orden »tre månader» måtte i paragrafen utbytas mot »sex månader».

Herr *af Ekenstam*: Vid behandlingen av 3 § i detta kap. har jag m. fl. funnit, att det skulle kunna inträffa någonting sådant, som redan förut under debatten framhållits, nämligen att en person samtidigt låter lysa för sig med flera kvinnor. Det kan naturligtvis icke vara förenat med god ordning, om på detta sätt en person kan låta lysa för sig på en gång med flera. Därför kan det icke heller vara lämpligt, att en person, som begärt att få äktenskapsbetyg för att ingå äktenskap med en viss kvinna, omedelbart som han fått detta, får ett nytt sådant betyg för äktenskap med en annan. Och därför ha vi i utskottet avgivit en reservation, vilken hänför sig till 3 kap. 3 och 7 §§. I 3 § ha vi ansett, att det borde göras följande tillägg: »Sedan lysning skett, äge ej mannen eller kvinnan erhålla lysning till annat äktenskap, förrän tre månader förflutit från sista lysningsdagen, med mindre den andra trolovade avlidit.» Och därtill anhåller jag att få yrka bifall.

Herr *Olsson*, *Valerius*: Utskottet synes icke hava tagit tillbörlig hänsyn till att alldeles onödiga trakasserier kunna upp-

stå genom dess förslag. Utskottet föreslår, att lysningssedel skall efter utfärdandet kungöras i kyrkan nästföljande tre söndagar. Jag föreställer mig, att det är icke alldeles obekant för åtskilliga av kammarens ledamöter, att i många trakter av vårt land det är en allmän sed, att man skall börja en lysnings kungörande på »ett ny». Man kan invända, att den seden är utan betydelse, men det är dock ett faktum, att allmänheten flerstädes håller mycket strängt på den. Och denna omständighet kan göra, att kontrahenterna önska lysningens påbörjande en viss söndag, men på samma gång kan det möta hinder för dem att uttaga lysning under näst föregående vecka. Böra de då ej kunna få detta uträttat t. ex. ett par veckor före lysningens påbörjande? Nu kan man förstås invända, att i sådant fall ett visst intyg, som skall avgivas före lysningens uttagande, blir fullkomligt betydelselöst. Jag delar icke en sådan farhåga, och jag är alldeles viss, att den icke kommer att bekräftas av verkligheten. För att icke onödiga svårigheter skola uppställas för lysningens uttagande, skall jag be att få föreslå, att orden »nästföljande tre söndagar» må utbytas mot »tre söndagar i rad», d. v. s. att nu gällande ordning må bibehållas.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Jag yrkar bifall till min i sådant syfte avgivna reservation.

Herr Meurling: Herr talman! Då själva lagberedningen framhållit, att lysningen enligt dess förslag icke har någon egentlig uppgift att fylla, och då även utskottet låtit en sådan formulering kvarstå, att en man, om han vill, kan samtidigt uttaga lysning med flera kvinnor, frågar man sig med skäl, varför någon lysning skall behöva ske. Göres lysningen så betydelselös och giver man intet lagligt skydd mot okynneslysningar, är det klart, att lysningen bland allmänheten alldeles förlorar förtroendet. Det har också förut i dag framhållits, och jag hoppas, att den talare, som då yttrade sig, även nu vill giva en påminnelse om, vilka följder det skulle hava med sig, om man går så lättsinnigt tillväga med lysningen. För att åtminstone i någon mån hindra detta ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Valerius Olsson, att ny lysning icke må få uttagas, förrän sex månader förflutit från sista lysningsdagen med mindre den andra trolovade avlidit.

Herr Bergqvist: I den av mig med flera väckta motionen har det yrkats ett tillägg till 3 § i 3 kap. av följande lydelse: »Har lysning så utfärdats, må ny lysning till äktenskap med annan person ej utfärdas förrän sex månader efter sista lysningsdagen, såvida ej det fall föreligger, att en av kontrahenterna avlidit.» Vi hava yrkat, att lysning icke skulle få på nytt uttagas inom sex månader, och detta sammanhänger med, att vi hemställt om en giltighetstid för lysning av sex månader till skillnad från Kungl. Maj:ts förslag, enligt vilket den skulle gälla endast tre månader. Motiveringen för detta förslag står i vår motion på sid. 4, där det heter, att förhållande, som påkallar en sådan förlängning, äger

Lagförslag om
 äktenskaps-
 ingående och
 upplösning
 m. m.
 (Forts.)

rum »med vissa skogsarbetare i de nordliga trakterna, med fiskarbefolkningen och särskilt med sjömän i den transoceana sjöfarten, vilka ofta nödgas vara borta avsevärt längre tid än tre månader. Ävenså visar erfarenheten, att liknande hinder i vilken församling som helst ofta kan uppstå på grund av inträffande arbetslöshet, sjukdom, tillfällig bortovaro av olika anledning såsom mobilisering m. m.» Vi hava nu hemställt, att under denna giltighetstid kontrahenterna icke må äga uttaga ny lysning, och detta yrkande är motiverat på följande sätt: »Då trolovning kan brytas icke blott efter överenskommelse av båda kontrahenterna utan när som helst av endera, och avkunnad lysning icke giver att trolovningen någon särskilt bindande kraft, så följer därav, att ingenting i lagen hindrar, att en person kan uttaga lysning omedelbart efter vart annat med olika kvinnor och sedan gifta sig med endera eller ingendera. Det är icke ens uteslutet, att dubbellysning kan äga rum på en och samma lysningsort, så att den församling, inför vilken lysning avkunnas, underrättas samtidigt eller så gott som samtidigt därom, att en och samma person ämnar ingå äktenskap med flera olika personer av motsatta könet.» För att nu erhålla någon ordning och för att få en anständighetsbestämmelse i avseende på lysningen och sålunda ett bestämt hinder mot okynneslysning, ber jag att få hemställa om bifall till den av herr Valerius Olsson framställda reservationen, som innefattar, att sedan lysning skett mannen eller kvinnan ej äger erhålla lysning till annat äktenskap, förrän sex månader förflutit från sista lysningsdagen, med mindre den andra trolovade avlidit.

Herr Alexanderson: Den skiljaktighet beträffande denna paragraf, som förefinnes mellan utskottet och de särskilda reservationerna, är ju av bra ringa betydelse. Det är närmast, såvitt jag förstår, frågan om olika uppfattning om huru lagen borde vara bäst redigerad samt huruvida vissa bestämmelser borde hava sin plats i den allmänna borgerliga lagen eller i en viss administrativ författning, avseende att tjäna till ledning för prästerskapets verksamhet i samband med lysningsförrättningarna.

Vad angår herr Valerius Olssons yrkande, att det bör stå »tre söndagar i rad» i stället för »nästföljande tre söndagar», så har utskottet utgått från att här stadgas en *skyldighet för prästerna gent emot dem, som begära lysning*. Om dessa så önska, skall lysning ske nästföljande tre söndagar efter det begäran framställts. Hava kontrahenterna däremot själva begärt anstånd med lysningen, finnes det icke något skäl, varför man icke även med lagförslagets nuvarande lydelse skulle efterkomma en sådan begäran och sedermera i sinom tid tre söndagar i rad lysning äga rum. Så mycket om den saken.

Beträffande åter den av herr Petersson i Lidingö villastad m. fl. framställda önskan, att lysningen skall utgöra ett visst temporärt äktenskapshinder — ehuru ett »ordningshinder» snarare än ett egentligt äktenskapshinder — så har den förestavats i

första rummet av farhågan, att det kunde förekomma någonting sådant som dubbellysning, eller att, sedan det bliva »utlyst» på ett håll, det kunde lysas t. ex. för samma man med en annan kvinna, och att därav kunde följa möjligheten av tvegifte. Men lysningens uppgift är ju enligt det nya förslaget väsentligen densamma som förut, nämligen att vara en procedur, varigenom konstateras, att äktenskapshinder icke föreligger. Då lysningen har denna uppgift, är det naturligt att lysningsförrättaren icke får göra sig skyldig till utlämnande av flera olika samtidigt gällande bevis om lysning med den verkan att personen i fråga skulle kunna bli i tillfälle gifta sig med flera olika personer. Tvegifte är ju just något, som lysningen avser att förhindra. Därav följer, att vederbörande lysningspräst bör förfara på sådant sätt, att säkerhet skapas för att sådant icke inträffar. Lagberedningen, Kungl. Maj:t och även utskottet hava ansett att erforderliga föreskrifter om de arrangemang, som behöva träffas i sådant syfte och som måhända böra vara olika, allteftersom mannen och kvinnan bo i samma eller olika församlingar, helst böra få sin plats i en administrativ författning och icke belasta den allmänna lagen. Att däremot skapa till ett ordningshinder, så att även om faran för möjlighet av tvegifte vore undanröjd, lysning icke skulle kunna ske inom en viss kortare tid, har befunnits alldeles onödigt. Det finnes icke exempel från något främmande land, att man funnit sig nödsakad att vidtaga en sådan anordning. Och att åter för de ytterst sällsynta fall skall, där det kunde vara möjlighet för ett *olämpligt* uppträdande från lysningssökandes sida, hos oss intagas ett särskilt stadgande i den borgerliga lagen, har utskottet icke funnit erforderligt. Skulle man nu, dessutom såsom herr Meurling ifrågasätter och som finnes yrkat i en reservation av herr Valerius Olsson, utsträcka tiden till sex månader, går man utan tvivel alldeles för långt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Jag vill gent emot herr Alexanderson erinra, att förbudet mot tvegifte naturligtvis icke kan tillämpas här, ty lysning är enligt det föreliggande förslaget icke giftermål, och man kan låta lysa tio gånger för sig, utan att därför komma i kollision med lagens bud. För övrigt vill jag även säga att, när man funnit en av förtjänsterna hos denna lag vara, att man skulle få alla de spridda bestämmelserna samlade på ett ställe, det icke är trevligt att höra herr Alexanderson hemställa, att vi icke skola taga in i lagen föreskrifter för prästerskapet, utan dessa skola införas i en särskild förordning. Jag kan icke förstå, vad det kan vara för hinder för att sådana bestämmelser tagas in i denna lag, och jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Olsson, Valerius: Den tolkning av paragrafen i fråga om orden: »nästföljande tre söndagar», som enligt herr Alexandersons mening skulle tillämpas, tror jag knappt någon prästman

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

*Lagförslag om
aktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)* skall våga sig på. Den tolkningen står, såvitt jag förstår, i direkt strid mot här föreliggande förslag till lagtext. Jag ber därför fortfarande att få yrka bifall till reservationen såväl beträffande ändringen av nämnda uttryck som i fråga om ändring av tiden från tre till sex månader.

Herr Stadener: Jag ber att få instämma i det yrkande, som framstälts av herrar Bergqvist och Valerius Olsson.

Jag har vid ett annat tillfälle tagit mig friheten uppehålla kammaren något med vikten av att tillvarata den betydelse, som folkseden tillerkänner lysningen, och jag ber att få återkalla i minnet det, som jag då tillät mig anföras. Här äro vi framme vid en punkt i lagförslaget, där kammaren har tillfälle att besluta åtgärder, som i någon mån i folklivet fortfarande upprätthålla aktningen för vad lysningen betyder. Det är icke riktigt att med herr Alexanderson påstå att, eftersom den utländska lagstiftningen icke funnit nödvändigt att införa bestämmelser till förekommande av s. k. dubbellysning, vi icke heller behöva göra det i vårt land. Det måste överallt vara anstötligt samt ägnat att skada lysningens anseende, därest lagen tillstodjer samtidig eller allt för snart upprepade lysning mellan exempelvis en och samme man samt olika kvinnor. Det anstötliga är dock mindre kännbart i utlandet, där lysning sker genom anslag på tavlor å offentliga platser eller i en rådhuskorridor, men den lysning, som här avses, försiggår i kyrkan under pågående gudstjänst. Jag finner det vara alla skäl, att kammaren biträder den jämförelsevis ringa ändring, som herrar Valerius Olsson och Bergqvist talat för och som reservanter vid 3 och 7 §§ förenat sig om. I detta yrkande ingår jämväl en önskan, att tiden som måste förflyta, innan ny lysning får uttagas, må bestämmas till sex månader i stället för till tre.

Greve Hamilton, Hugo: Även jag ber att få yrka bifall till herr Valerius Olssons reservation.

Lagförslaget i dess helhet lider därpå ingenting. Däremot kan onekligen genom antagande av en sådan bestämmelse i någon mån avlägsnas den ovilja, som i andra punkter råder.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande paragraf förekommit följande yrkanden: 1:o) att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o) att paragrafen skulle antagas med den lydelse, som förordats av herr Petersson i Lidingö villastad i hans vid paragrafen anförda reservation; och 3:o) att kammaren skulle godkänna paragrafen med den ändring, som herr Valerius Olsson reservationsvis föreslagit.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till det under 3:o) här ovan upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

4—6 §§.

Godkändes.

7 §.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Nu föredragna paragraf lydde sålunda:

Äktenskapsbetyg må ej för trolovad utfärdas, med mindre samtycke därtill givits av den, med vilken äktenskapet skall ingås.

Den, som utfärdat äktenskapsbetyg, skall ombesörja att kungörelse därom varder nästa söndag i kyrkan uppläst, därvid angives ej mindre bägge de trolovades fullständiga namn jämte yrke och hemvist, än ock varest hinder mot äktenskapet må anmälas.

Reservation hade anförts av herr *Petersson* i Lidingö villastad, som, med instämmande av herrar *af Ekenstam*, *Trana*, *Gezelius*, *Petersson* i Bjälbo och *Gustafsson* i Örebro, ansett, att utskottet bort tillstyrka riksdagen att antaga förevarande paragraf i följande lydelse:

»Äktenskapsbetyg — — — ingås.

Den som — — — anmälas.

Har sådan kungörelse skett, må nytt äktenskapsbetyg ej utfärdas, förrän tre månader förflutit från kungörandet eller, där lysning tillkommit, från sista lysningsdagen, med mindre den andra trolovade avlidit.»

Vidare hade herr *Valerius Olsson* i avgiven reservation, under hänvisning till vad han i sin reservation vid 3 § anfört i fråga om uttrycket »nästföljande tre söndagar» i övrigt instämt i vad herr *Petersson* i Lidingö villastad anfört, dock med yrkande, att orden »tre månader» måtte i paragrafen utbytas mot »sex månader».

Herr *Bergqvist*: Angående 7 § hemställer jag om bifall till det yrkande, som blivit framställt av herr *Petersson* i Lidingö villastad, med den ändring, som innefattas i herr *Valerius Olssons* reservation.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande paragraf endast yrkats, av herr *Bergqvist*, att paragrafen skulle godkännas med den förändring, som förordats av herr *Valerius Olsson* i den av honom med avseende å denna paragraf anförda reservation.

Härefter gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare proposition vara med ja besvarad.

8 §.

Godkändes.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

4 kap.

Vid detta kapitel, vars rubrik lydde »Om vigsel», hade reservation avgivits av herr *Gezelius*, som ansett, att ifrågavarande rubrik bort hava följande lydelse: »Om äktenskaps ingående» samt att förslaget i övrigt bort hava därav föranledd förändrad avfattning.

1 §.

Föreliggande paragraf lydde sålunda:

Äktenskap ingås med kyrklig eller borgerlig vigsel.

Herr *Gezelius*: Såsom kammaren behagade erinra sig, har jag vid den föredragna punkten framställt en reservation, som återfinnes på sid. 131. Jag har däri hemställt, att på samma gång rubriken till kapitlet skulle få lydelsen: »Om äktenskaps ingående», i förslaget i övrigt skulle vidtagas den förändringen, att »vigsel» och »vigas» skulle ur lagförslaget utgå och ersättas av andra, såsom närmare framgår av bilagan till min reservation. I fråga om den nu föredragna punktens avfattning innefattar således mitt yrkande hemställan om bifall till den av herr *Bergqvist* m. fl. avgivna motionen.

Men jag har intagit en annan ståndpunkt i fråga om samma motion, i vad den rör vissa delar av lagförslaget i övrigt. Jag har nämligen i min reservation yrkat, att konsekvent, varhelst de av mig nyss angivna orden förekomma, skulle i stället användas ordet »giftermål» etc. med behöfliga omskrivningar i vissa fall såsom framgår av bilagan. Jag har därmed avsett, såsom min reservation angiver, att för den akt, genom vilken ett äktenskap ingås, erhålla likartad och samma beteckning, oavsett den form, under vilken äktenskapet ingås. Däruti är jag fullkomligt ense med det kungl. förslaget, men jag går isär därifrån, när fråga blir, på vad sätt man skall vinna denna likformighet i beteckningen. Jag har då ansett, att av åtskilliga skäl den gamla beteckningen »giftermål», som när längre tillbaka i tiden än det i 1734 års lag använda ordet vigsel här borde komma till sin rätt och jag har lämnat åt det stadgande, till vilket denna sak hör eller, såsom förslaget säger, till kyrkohandboken att bestämma beteckningen där av den akt, varigenom det kyrkliga giftermålet ingås.

Med sådan ståndpunkt kan man, så vitt jag förstår, icke med något som helst fog mot förslaget åberopa, att man därigenom skulle giva den borgerliga formen för äktenskapets ingående vare sig i sak eller i den allmänna uppfattningen någon lägre valör än den kyrkliga formen, det kyrkliga giftermålet. De bägge olika formerna bleve nu fullkomligt likställda i lagen. Men vad jag därjämte vill framhålla är, att man genom bifall till mitt förslag undviker att, utan att något behov därav föreligger, begagna den oegentliga beteckningen »vigsel» för den borgerliga förrättningen.

Ännu i 1908 års lag om äktenskaps ingående har också lagstiftaren följt samma uppfattning, som den jag nu här förfäktat. Och gent emot vad som säges om, att i språkbruket vunnits burskap för uttrycket borgerlig vigsel påstår jag, att bruket härav inskränker sig till vissa orter men väsentligen till tidningarnas annonsexpeditioner, och såsom auktoriteter för språkbildningen vill jag icke erkänna dem.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Jag kan icke se, att genom bifall till det förslag jag framställt göres någon som helst skada. Man handlar i konsekvens med den lagstiftning, som finnes på andra områden, och delvis även i detta förslag iakttagits. Mitt förslag har dessutom den långt ifrån oväsentliga fördelen, att det icke i onödan stöter de kretsar, för vilka utskottets terminologi icke är tillfredsställande, och detta är ett motiv, som jag anser, att lagstiftaren är skyldig att respektera.

Vår svenska lagstiftning på detta område har hittills gått i den riktning, att civiläktenskapets användande är fakultativt. Det historiska skälet för dess införande var, att man borde taga hänsyn till dem som icke önskade använda den kyrkliga formen för äktenskaps ingående. Jag har svårt att förstå, att man hellre tillgodoser deras intressen genom att för den borgerliga formen för äktenskaps ingående påtvinga en, dock ursprungligen och fortfarande i det stora hela endast för den religiösa akten använd beteckning.

Jag yrkar bifall till 4 kap. 1 § i enlighet med den av mig avgivna reservationen, som överensstämmer med herr Bergqvists motion.

Herr Klefbeck: I den s. k. prästerliga motionen är föreslaget, att 1 § skulle få lydelsen: »Äktenskap ingås genom kyrkligt eller borgerligt giftermål.» När på sin tid jag skrev under denna motion, framställde jag en önskan, att jag måtte få göra en reservation i detta stycke, men det ansågs icke formenligt, och jag förbehöll mig rättighet att under debatten angiva min ståndpunkt.

Jag anser nämligen att, såsom det framhölls här i förmiddags, det är alldeles fåfängt att försöka strida mot ett språkbruk, som, säga vad man vill, är så gott som allmänt gängse. Vad Stockholm beträffar, får man aldrig i världen höra något annat namn på äktenskaps ingående inför borgerlig myndighet än borgerlig vigsel. Då det sålunda syns mig omöjligt att försöka i terminologien bibehålla en skillnad, som språkbruket redan kommit ifrån, har jag på denna grund icke velat vara med om den prästerliga motionen i detta stycke. Och då därtill kommer, att, om olika namn givas åt det ena och andra förfarandet vid äktenskaps ingående detta väl ostridigt kommer att bidra till, att en och annan kan få sådan uppfattning om det genom borgerlig vigsel ingångna äktenskapet, att detta är av mindre värde än det genom kyrklig vigsel ingångna, synes konsekvensen därav från samhällets synpunkt så pass anmärkningsvärd och kanske farlig, att jag icke

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

anser mig kunna bidra till en sådan utgång. Det, som för samhället är av vikt, är, att äktenskapet, det må vara slutet på ena eller andra sättet, upprätthålles i full helgd. Då jag alltså tror, att en gemensam beteckning för tillvägagångssätten för äktenskaps ingående är av vikt, samt namnet vigsel redan vunnit burskap i språket, anhåller jag att få yrka bifall till ifrågavarande paragraf enligt den av utskottet föreslagna lydelsen.

Herr Clason: Jag skall be att få understödja det av herr Gezelius framställda yrkandet. Jag tror, att det ändå icke kan hjälpas att hittills i det allmänna språkbruket beteckningen »vigsel» så gott som uteslutande användes för förrättningar av religiös karaktär. Det ligger därför något oegentligt i att flytta över denna på och så att säga usurpera den för en rent borgerlig förrättning. Såsom skäl har visserligen anförts att hos en del folk skulle finnas en viss ringaktning för det borgerliga äktenskapet gent emot det kyrkliga. Jag vågar dock tro, att om så skulle vara förhållandet, den missaktningen icke lärar på något sätt försvinna, om man nu skulle införa en ny beteckning för själva förrättningen, en slags skyddande förklädning — något annat kan det, så vitt jag förstår, icke vara.

Nu påstod den siste ärade talaren, att det skulle strida mot språkbruket att vidmakthålla »vigsel» såsom beteckning på den kyrkliga handlingen. Jag tror dock, att man kan hava mycket olika uppfattning om den saken. Det är möjligt, att språkbruket i Stockholm är sådant han sade, men helt säkert är, att detta icke är något allmänt språkbruk i hela landet.

Jag vill jämväl framhålla, att med den formulering herr Gezelius gav åt sitt yrkande, kan svårigen några betänkligheter vidare anföras. I själva lagen skulle ju icke göras någon åtskillnad på beteckningen mellan kyrkligt och borgerligt äktenskap.

Slutligen vill jag ock påpeka, att om vi gå till de kyrkliga uttalanden, som här förut varit på tal, de knappast på någon punkt varit så enstämmiga som i denna. Det stora flertalet hava här inlagt sin gensaga, och bakom dessa uttalanden finnes utan tvivel en mycket allmän uppfattning bland vårt folk. Jag tror, att här kan tillämpas vad som nyss sades vid en annan punkt, nämligen att för förslaget i dess helhet denna fråga icke spelar någon roll, men att det kan vara onödigt att här sära en på många håll mycket allmän känsla.

Jag yrkar således bifall till herr Gezelius' förslag.

Greve Lagerbjelke: Redan i början av debatten på förmiddagen i dag uttalade greve Hamilton, att man förgäves kämpar mot gällande språkbruk, och att, vare sig äktenskapet ingås inför kyrklig eller borgerlig myndighet, förrättningen kommer att kallas för vigsel. Vad lagen än må innehålla i detta fall, kommer ordet »vigsel» ändå att användas. Vid sådant förhållande finnes ej an-

ledning att icke använda denna benämning i lagen, varför jag så- *Lagförslag om*
ledes får yrka bifall till utskottets hemställan. *äktenskaps*
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Herr Bergqvist: Jag har jämte några andra motionärer hemställt att rubriken skulle heta »Om äktenskaps ingående», att 1 § i detta kapitel skulle givas lydelsen: »Äktenskap ingås genom kyrkligt eller borgerligt giftermål», samt att början av 2 § skulle lyda så: »Kyrkligt giftermål genom vigsel må äga rum» o. s. v.

Jag får nu bekänna, att för mig denna punkt icke är någon kardinalpunkt, men ordet »vigsel» har ovedersägligen betydelsen av den religiösa akt, varigenom äktenskapet ingås, och det har då synts mig, att man och borde bevara åt detta ord dess gamla traditionella betydelse. Jag har icke heller med min motion velat på något sätt pointera det kyrkliga äktenskapet såsom högre kvalificerat än det borgerliga, och jag begagnar tillfället att uttala såsom min bestämda uppfattning, att det borgerliga äktenskapet till sin valör är fullt jämförligt med det kyrkliga. Nu har herr Gezelius i huvudsak anslutit sig till här berörda motion, men strukit ordet »vigsel» i hela lagen och genomfört terminologien »kyrkligt giftermål» och »borgerligt giftermål» hela vägen. Skulle förut funnits någon misstanke, att man räknat kyrklig vigsel såsom av högre valör än den borgerliga förrättningen, bör den miss tanken försvinna genom anlitande av den av herr Gezelius föreslagna utvägen.

Jag ber således att, med frånträdande av den i motionen vid denna punkt gjorda hemställan, få ansluta mig till herr Gezelius' förslag och yrka bifall till detta.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de i avseende å förevarande paragraf förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag samt vidare därpå att paragrafen, i överensstämmelse med vad herr *Gezelius* reservationsvis föreslagit, skulle avfattas sålunda: »Äktenskap ingås genom kyrkligt eller borgerligt giftermål»; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

2 §.

Förevarande paragraf hade följande lydelse:

Kyrklig vigsel må äga rum:

inom svenska kyrkan, om båda de trolovade äro medlemmar av kyrkan eller den ene är medlem därav och den andre tillhör annat kristet trossamfund; och

inom främmande trossamfund, om Konungen förklarar dess prästerskap äga att förrätta vigsel samt antingen båda de trolovade äro medlemmar av samfundet eller, där samfundet är kristet, den ene är medlem därav och den andre av annat kristet trossamfund.

Vad nu är sagt om medlem av svenska kyrkan skall icke tillämpas å den som ej är döpt.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Konungen äger förordna, att medlem av utländskt evangeliskt-luterskt trossamfund skall hava samma rätt till kyrklig vigsel som medlem av svenska kyrkan.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Pettersson* i Södertälje och *Schotte*, vilka, med instämmande av herr *Stärner*, hemställt, att punkten »Vad nu är sagt om medlem av svenska kyrkan skall icke tillämpas å den, som ej är döpt» måtte utgå.

Herr Gullberg: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som vid denna paragraf avgivits av herr Pettersson i Södertälje, vilken yrkar att punkten »Vad nu är sagt om medlem av svenska kyrkan skall icke tillämpas å den, som ej är döpt» måtte utgå. Motiven för mitt yrkande äro angivna i reservationen.

Herr Stärner: Då jag såsom ledamot i lagutskottet har anledning att begära ordet för att påyrka en liten förändring i en särskild paragraf, vill jag begagna tillfället att på samma gång vitsorda vad förut framförts, att vi inom lagutskottet och särskilt de bland oss, som tillhöra de civila, funnit oss mycket tilltalade av det föreliggande lagförslaget. Allteftersom vi hunnit sätta oss in i de tekniska formerna, uppfattat principerna och fått dess rättsverkningar klarlagda, har det allt mer och mer framstått för oss såsom tillfredsställande.

Det kan då vara ledsamt att befinna sig i den situationen att, då det nyss yrkats och även i denna kammare genomförts åtskilliga ändringar, som helt säkert komma att försvåra det slutliga genomförandet av lagförslaget, förorda ytterligare en reservation. Men jag vill med denna vinna mer *likformighet* i den ställning, de båda kamrarna komma att befinna sig i inför det slutliga sammanjämningsförslaget. Att här gjorts ändringsförslag å vissa punkter, som förnämligast varit avsedda att kunna användas såsom sammanjämningspunkter, är alldeles tydligt; då man är inne i riksdagstekniken, får man en känsla av detta, när nya förslag, som förut icke varit under prövning, framkomma först vid det slutliga avgörandet.

Det yrkande, jag här vill göra i en särskild paragraf, utmynnar emellertid i en utjämning mellan olika ståndpunkter i kamrarna, avser att finna en anslutning till vad medkammaren redan för sin del beslutit rörande det moment, som handlar om dopet.

Jag skall icke göra många erinringar, då sådana förut gjorts i annat sammanhang i fråga om denna sak, utan endast påminna, att när konfirmation gjordes till villkor för nattvarden, den sedan också blev villkor för vigsel. Detta villkor, som det nu är fråga om att förändra, har av åtskilliga motionärer påyrkats skola bibehållas. Jag tror för min del, att det icke är nödigt att upprätthålla dessa bestämmelser, och det har icke heller varit de kyrk-

liga myndigheters åsikt, som uttalat sig om lagförslaget. Lika onödigt och överflödigt tror jag det är att bevara bestämmelsen om dopet såsom villkor för kyrklig vigsel. Denna bestämmelse återfinnes i paragrafen uttryckt sålunda: »Vad nu är sagt om medlem av svenska kyrkan skall icke tillämpas å den, som ej är döpt.»

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Då hela lagförslaget är grundat på *valfrihet* mellan kyrklig och borgerlig vigsel, synes det som om man väl borde taga ut konsekvenserna av denna tanke. Lagberedningen har också framhållit att, i samma mån denna likvärdighet kringskäres, försvagas hela lagens grund. Icke desto mindre har lagberedningen, som det synes mig, på denna punkt verkligen själv gjort sig skyldig till avsteg från den likvärdighetsgrund man eljest biträtt. Särskilt har detta kommit till uttryck i lagberedningens uttalande, att den ansett sig icke kunna gå med på, att kyrkan skulle lämna vigsel till odöpt. Lagberedningen har sålunda kommit fram till sin ståndpunkt, på det skäl, som utskottet å sidan 132 anfört som stöd för att utskottet bibehållit bestämmelsen, nämligen att då präst enligt förslaget icke skulle kunna på grund av samvetsbetänkligheter vägra sin församlingsbo vigsel, det vore billigt att ej giva stadgandet eu innebörd, som skulle strida mot eu tämligen enhälligt uppfattning inom kyrkan.

Men då vill jag fråga: är det riktigt, att endast den är medlem av kyrkan, som är döpt, och att endast sådana personer kunna i detta hänseende räknas till statskyrkans medlemmar och därigenom ha rättighet att påräkna prästerlig medverkan för utförande av kyrkliga eller, jag skulle kunna säga medborgerliga förrättningar? Meningarna inom kyrkan äro här delade. Dock torde deras antal, vara störst, som anse, att när en präst viger till äktenskap, då endast en av kontrahenterna är odöpt, bör det ju åtminstone icke ur samvetsbetänklighetssynpunkten ställa sig så mycket oegentligare för honom att viga, om båda äro odöpta.

Det finns faktiskt ett stort antal personer, som äro odöpta och därför skulle komma att beröras av denna lagstiftning. Först och främst barn av baptistiska föräldrar, vilka icke undfått kyrkans dop, åtskilliga som blivit lekmannadöpta. Dessa ha då den borgerliga vigseln att tillgå säger man. Detta är riktigt och bra. I visst avseende borde den, som är anhängare av den borgerliga vigseln, finna det bra, att den från kyrkans och prästernas sida framträdande intoleransen och fränstötande hållningen i dylika frågor bättre än någonting annat befordra civiläktenskap. Det kunde då icke vara någon anledning att från deras sida, som hysa en dylik uppfattning, yrka någon ändring i detta avseende. Men det är en rättsfråga, synes det mig, huruvida man icke kan fordra av kyrkan och dess präster, såsom statens organ och statens tjänare, att de lojalt skola utföra de praktiskt medborgerliga förrättningar, som staten ansett böra åt dem överlätas, även i sådana fall, då dessa icke direkt ligga inom det kyrkliga området. Ty en sådan ställning har nu en gång statskyrkan, och en sådan ställning får därigenom statskyrkans präster.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Lagrådet har framfört en beaktansvärd synpunkt på dopfrågan, som återfinnes på sidan 132, där det uttalas: »Med hänsyn till de stridiga meningar, som sedan lång tid tillbaka gjort sig gällande angående dop, förrättat av lekman, och angående den ställning kyrkan härvidlag bör intaga, låter det sig icke förnekas, att åtskilliga svårigheter skulle undgås, om man helt och hållet utmönstrade detta villkor för vigfels erhållande.» Lagrådet har sålunda pekat på, att en utmönstring av denna bestämmelse i paragrafen kunde vara en lämplighetsåtgärd, men visserligen icke själv föreslagit den.

När man då går att här undersöka hurudan uppfattningen om lekmanadopet är särskilt inom kyrkan, kan man referera till 1910 års kyrkomöte. Detta har om lekmanadopet, varom, *såsom ock lagrådet erinrar*, stora strider stått, uttalat, att detta dop »till sin sakramental, kristligt religiösa innebörd måste anses såsom verkligt dop, ett nådemedel, och således i detta hänseende vore fullt likvärdigt med det kyrkliga dopet». Men lekmanadopet saknar likväl kyrkorättslig betydelse.

Då frågan behandlades inom utskottet, ifrågasattes att eventuellt genom en skrivelse till Kungl. Maj:t söka få klarare bestämmelser om vad som skall avses med *lekmanadop* och huru dessa lekmanadop skola refereras och antecknas i kyrkböckerna. Den saken ledde emellertid icke till enighet. Man ansåg i lagutskottet att själva utvecklingen på detta område gått i sådan riktning, att detta icke skulle behövas. Lagutskottet utgick sålunda från den uppfattningen, att lekmanadopet allmänt erkännes av kyrkan, att det därför också allmänt av kyrkan upptages såsom giltigt dopakt och att följaktligen den svårighet, lagrådet pekar på och som faktiskt förefinnes, icke skulle komma att uppstå. Men då jag är övertygad om att denna tolkning icke är allmän och icke kommer att göras gällande bland prästerna, har jag för min del anslutit mig till dem, som uti reservation yrkat uteslutande av dessa rader i ifrågavarande paragraf. Jag ber sålunda att få framföra detta yrkande, och erinrar, som sagt, ännu en gång om att andra kammaren redan fattat beslut i enlighet med denna reservation.

På samma gång jag har ordet, vill jag gent emot ett uttalande här nyss framhålla, att det nog icke är så riktigt vad som därvid gjordes gällande, att man i andra kammaren framställt en mängd splittringsförslag. Det är huvudsakligen den reservation av vilken en del här framförts, som lagts till grund för medkammarens beslut.

Herr Bergqvist: Det kan givetvis i denna sena timme icke komma i fråga att ingå i något vidlyftigare resonemang angående denna punkt. Jag vill endast förklara, att därest reservationen bifalles, det icke torde komma att möta något motstånd från de prästerliga ledamöternas sida inom riksdagen. Skälen härtill äro huvudsakligen trenne. För det första skulle det se egendomligt

ut, om en person som tillhör ett främmande trossamfund och icke är döpt, skulle kunna få kyrklig vigsel, under det att han icke kan få sådan, om han tillhör svenska kyrkan. Det andra skälet är, att det icke är fullt klart, vilka som äro döpta inom svenska kyrkan, och det tredje är, att jag åtminstone för min del önskar att åt så många som möjligt måtte beredas tillfälle att erhålla kyrklig vigsel och att komma i kontakt med kyrkan i ett viktigt ögonblick i sitt liv.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Herr af Ekenstam: Efter det medgivande, som den siste ärade talaren gjort, är det visserligen ganska svårt, då man tänker på hans kyrkliga auktoritet, att stå kvar på den ståndpunkt, som utskottets majoritet intager, men jag anser mig dock fortfarande böra vidhålla min uppfattning och framställa yrkande om bifall härtill. Saken har inom utskottet varit ganska allvarligt debatterad, och huru vi vridit och vänt den, ha vi dock ansett det vara riktigt att just bibehålla det stadgande, som här föreslagits och vartill jag alltså yrkar bifall.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den ändring, som föreslagits i den av herrar Pettersson i Södertälje och Schotte vid paragrafen anförda reservation; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

3 §.

Ifrågavarande paragraf hade följande lydelse:

Till vigsel inom svenska kyrkan äga de trolovade välja den präst inom kyrkan de själva åstunda; dock vare annan ej skyldig viga än präst i församling, av vilken endera är medlem.

Inom främmande trossamfund förrättas vigsel av därtill behörig präst inom samfundet.

Herr von Mentzer: Det är en känd sak, att Kristus uttalat, att om någon, vilkens äktenskap upplösts av annan anledning än dödsfall eller hor, gifter om sig, så begår han hor. I den nu föreslagna lagen liksom i den för närvarande gällande har emellertid medgivits att dylikt äktenskap får ingås och bekräftas av vederbörande myndigheter; och här i denna 3 § likasom i 5 § av föreliggande kapitel är föreskrivet att vigselförrättare är skyldig att viga var och en, som är medlem av det område, inom vilket vigselförrättaren är tjänstgörande. Det är ju alldeles uppenbart, att den vigselförrättare, som av sitt samvete känner sig bunden att här hörsamma Kristi ord, måste komma i en svår belägenhet genom en sådan lagstiftning. Det är icke heller länge sedan jag träffade en prästman, som omtalade, att han — just för att slippa

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

ifrån den för hans samvete kränkande handling att för äktenskap förklara en förbindelse, som av Honom, vilkens tjänare han i första hand borde vara, betecknades såsom hor — lämnat sin anställning i kyrkan såsom församlingsföreståndare och därigenom också kommit utanför de vanliga befodringsreglerna inom kyrkan; och det är ganska visst att det är många prästmän som i likhet med honom genom detta lagstadgande kommit i stor samvetsnöd. Med tanke härpå har jag väckt en motion, däri jag hemställt, att vigselförrättare skulle hava rättighet att vägra att sammanviga personer i sådana fall, som här äro i fråga, d. v. s. då någon av dem, som vilja ingå äktenskap, varit gift och fått äktenskapsskillnad av annan anledning än hor eller dödsfall. Denna min motion har emellertid helt kort avvisats av lagutskottet av det skäl, att de lagstiftande myndigheterna vid tillkomsten av 1908 års lag om äktenskaps ingående fattat ståndpunkt i denna sak. Men är det obestriddligt att denna lagstiftning föranleder samvetsnöd, bör väl icke den omständigheten, att förslaget överensstämmer med en lag, som för några år sedan genomfördes, utan att fråga då väcktes om den nu påpekade olägenheten, icke kunna få upphäva grundlagens bud, att Konungen skall »ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda var och en vid en fri utövning av sin religion, såvitt han därigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer». Det är icke så länge sedan det här allmänt godkändes, att om en värnpliktig hade verklig och icke låtsad samvetsnöd, hans samvete icke skulle pressas mera än nödigt är. Vore det icke skäligt att statens organer, vigselförrättarna, då ock finge frihet i detta fall? Att medgiva dem detta vore både rätt och billigt, och även om man för sin del tycker att vigselförrättarnas samvetsbetänkligheter i fall sådana som dessa sakna grund, är det icke på sin plats att ålägga sådana vigselförrättare straff. Ett sådant utövande av statens rätt att straffa bidrager helt säkert icke till att värna om den aktning, som det är angeläget att upprätthålla i fråga om statens straffrätt i allmänhet.

I anledning härav ber jag att få yrka, att denna paragraf måtte återremitteras till utskottet för att omarbetas, så att lagen ej giver anledning till den av mig påpekade samvetsnöden.

Greve Lagerbjelke: Den siste ärade talaren har själv anført de motiv, som föranlett utskottet att taga ställning i denna fråga; och då jag icke kan finna, att några bindande skäl av honom anförts mot utskottets ståndpunkt, tillåter jag mig att på de av utskottet anförda skäl yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämligt förekomna yrkanden propositioner, först på paragrafens godkännande samt vidare därpå att densamma skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

4 och 5 §§.

Godkändes.

6 §.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Denna paragraf lydde sålunda:

Är ej sådant fall för handen, varom i 3 kap. 6 § sägs, må vigsel ej ske, med mindre lysning är fullbordad; och varde vigsel ändå vägrad, om hinder mot äktenskapet är vigselförrättaren kunnigt. Utan lysningsbevis må ej annan viga än präst, som för kyrkoböckerna där lysning skett.

Har lysning blivit fullbordad, men är vigsel ej förrättad inom tre månader därefter eller, där de trolovade eller endera tillhör den nomadiserande lappbefolkningen, inom ett år, må vigsel ej vidare på den lysning ske.

Vid andra stycket av förevarande paragraf hade reservation anförts av herr *Valerius Olsson*, som ansett, att utskottet bort föreslå att orden »tre månader» ändrades till »sex månader».

Herr Olsson, Valerius: Jag har här reserverat mig och föreslagit lysningens giltighetstid till sex månader. Motiven härför har jag angivit i reservationen, och jag tror, att så gott som all prästerlig erfarenhet talar till förmån för denna. Visserligen finnes ingen statistik att tillgå rörande antalet äktenskap, ingångna inom tre månader och efter det tre månader förflutit från lysningens avslutande. Men jag har dock erhållit uppgift från en av huvudstadens större församlingar, utvisande, att under år 1914 där ingingos 392 äktenskap, därav 69 efter det tre månader förflutit från lysningens fullbordan, alltså icke mindre än 17,6 procent. Tillämpas detta å samtliga det året i vårt land ingångna äktenskap, blir resultatet icke mindre än 5,780 ingångna efter nämnda tid. Man kan invända, att möta för kontrahenterna hinder att ingå äktenskap inom tre månader efter lysningen, de ju alltid ha utvägen att uttaga ny lysning. Ja, visserligen, men detta blir alltid förbundet med iakttagande av åtskilliga formaliteter, oavsett allt det besvär som därigenom vållas kontrahenterna, vilka även måste obehagligt beröras av det uppseende en upprepad lysning skulle åstadkomma.

Jag yrkar bifall till min reservation.

Herr af Ekenstam: Jag har samma yrkande som herr Valerius Olsson och vill alldeles särskilt påpeka, att då kammaren förut i 3 kap. 3 § bestämt en tid av sex månader för lysningens giltighet, det är klart att samma tid bör gälla även i detta fall.

Herr Alexanderson: Nej, det är ingalunda en klar följsats, ty det är på en helt annan grund man ansett, att äktenskap icke

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

skall följa på lysning, som ägt rum längre tid tillbaka än tre månader. Orsaken därtill är, att man i nya lagen infört köns-smittohindret. Det är klart, att ju längre tid som förflutit mellan den tid då kontrahenterna avgåvo sin förklaring, att de icke voro smittade, och den tid, då äktenskapet ingås, dess större risk inträder att under mellantiden någon av dem kunnat ådraga sig smitta, och sålunda kunde den avsedda garantien bliva mycket svag.

Det synes mig böra inträffa ganska sällan, att det av herr Olsson påpekade förhållandet behöver drabba kontrahenterna. Om de få veta att det får vara tre månader, men icke längre tid mellan lysningen och äktenskapets ingående, böra de lätt kunna arrangera det så, att de icke behöva anlita utvägen med förnyad lysning, utan uttaga lysning på en sådan tid, att de se sig i tillfälle att bliva vigda inom de tre månaderna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Jag ber att få giva tillkänna, att min erfarenhet från den folkrikaste församlingen i Sverige på det livligaste manar mig att yrka bifall till det av herr Valerius Olsson väckta förslaget. Det är ett mycket vanligt förhållande, att ett par kontrahenter, som uttagit lysning till äktenskap, icke hinna fullborda detta med vigsel inom tre månader. Det kan bero på en hel mängd omständigheter, som de icke förmå behärska: arbetsmarknaden t. ex. är ju mycket växlande, och i allmänhet ha de inga besparingar; båda få de arbeta för att få ihop till bosättning och dylikt, och gång efter annan händer det, att de i följd härav icke kunna fullborda sitt äktenskap så pass tidigt, som de tänkt sig, när de togo ut lysning.

På grund härav yrkar jag som sagt bifall till det av herr Olsson framställda förslaget.

Herr Stadener: Jag anholder att få instämma i det yrkande, som framställts av herrar Valerius Olsson och Klefbeck. Det är alldeles uppenbart, att det praktiska livets män här stå eniga gent emot teoriens män. Inom praktiken har det visat sig ett uppenbart behov av en längre giltighetstid för lysningen än blott tre månader. Det är fullkomligt misstag att tro att därest ett lagstadgande om tre månaders giltighetstid för lysningen skulle bliva riksdagens beslut och därest detta beslut blir allmänt bekant, inga hinder skulle möta för vigsel inom tre månader. Det finnes hinder, som ingen stegrad lagkunskap avhjälpes, t. ex. hinder på grund av arbetslöshet, sjukdom och liknande. Dessa hinder låta sig lättare övervinna, om en längre respittid beviljas än om en kortare stipuleras på övervägande teoretiska grunder.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt framställda yrkanden propositioner, först på antagande av utskottets förslag i nu föreliggande del samt vidare därpå att paragrafen skulle

godkännas med den ändring i andra stycket, att orden »tre månader» utbyttes mot »sex månader»; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

7 §.

Godkändes.

8 §.

Förevarande paragraf hade följande lydelse:

(i *Kungl. Maj:ts förslag*:)

Vigsel förrättas i släktingars eller andra vittnens närvaro.

Vid vigseln skola de trolovade, samtidigt tillstådes inför vigselförrättaren, på hans fråga avgiva sitt ja och samtycke till *giftermålet* samt därpå av honom förklaras för äkta makar.

I övrigt lände till efterrättelse, vid vigsel inom svenska kyrkan föreskrifterna i kyrkohandboken, vid vigsel inom främmande trosamfund dess kyrkobruk och vid borgerlig vigsel de bestämmelser, som varda av Konungen meddelade.

Präst, som förrättat vigsel, give makarna ofördröjligen bevis därom. Vad vid borgerlig vigsel förekommit skall upptagas i särskilt protokoll enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar.

(i *utskottets förslag*:)

Vigsel förrättas i släktingars eller andra vittnens närvaro.

Vid vigseln skola de trolovade, samtidigt tillstådes inför vigselförrättaren, på hans fråga avgiva sitt ja och samtycke till *äktenskapet* samt därpå av honom förklaras för äkta makar.

I övrigt lände till efterrättelse, vid vigsel inom svenska kyrkan föreskrifterna i kyrkohandboken, vid vigsel inom främmande trosamfund dess kyrkobruk och vid borgerlig vigsel de bestämmelser, som varda av Konungen meddelade.

Präst, som förrättat vigsel, give makarna ofördröjligen bevis därom. Vad vid borgerlig vigsel förekommit skall upptagas i särskilt protokoll enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar.

Vid fjärde stycket av föreliggande paragraf hade reservation anförts av herr *Vallerius Olsson*, som, med instämmande av herr *Trana*, anförde:

»Här föreskrives, att präst, som förrättat vigsel, skall ofördröjligen giva makarna bevis därom. En sådan föreskrift finnes icke i nu gällande äktenskapslagstiftning och har icke heller visat sig av någon erfarenhet påkallad. Det måste anses fullt tillräckligt och betryggande, att den prästerlige vigselförrättaren är, såsom nu gällande bestämmelser föreskriva, skyldig att ombesörja vigselns införande i ministerial- och kyrkobok. Naturligtvis bör det dock åligga honom att,

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

på därom framställd, särskild begäran, utfärda bevis om förrättad vigsel.

På grund härav har jag ansett, att utskottet bort föreslå, att nämnda föreskrift erhåller följande lydelse: »Präst, som förrättat vigsel, give makarna, där så äskas, ofördröjligen bevis därom.»

Herr Olsson, Valerius: Här föreslås i 4 mom.: »Präst, som förrättat vigsel, give makarna ofördröjligen bevis därom.» Jag ber få påpeka, att i nu gällande rätt finnes ingen liknande föreskrift. Jag har heller aldrig hört omtalas, att en vigselförrättare avfordrats ett sådant bevis ofördröjligen efter förrättad vigsel; helt naturligt förresten, då makarna när som helst kunna utfå ett sådant bevis å vederbörande pastorsexpedition. För prästen i en större församling skulle nu föreslagen skyldighet medföra avsevärt besvär utan någon som helst nytta. Jag anser därför, att sådan skyldighet må åläggas präst endast för det fall, att kontrahenterna framställa begäran om omedelbart utfående av dylikt bevis, vadan jag yrkar bifall till den av mig och herr Trana avgivna reservation.

Herr statsrådet Hasselrot: Saken har icke mycken vikt, men likasom en civil vigselförrättare har skyldighet att föra protokoll över förrättningen, anser jag, att den prästerliga vigselförrättaren bör hava till åliggande att lämna bevis över vigseln. Detta kräver icke endast god ordning, utan även vikten av det bevis, varom fråga är. Detta kan nämligen genom slarv eller olyckshändelse bortkomma, och särskilt vill jag erinra om att vigsel mycket ofta förrättas av präster, som icke alls hava med kyrkoböckerna att göra.

Herr Klefbeck: Jag ber att få påpeka, att prästen enligt nu gällande lag är skyldig att, när han förrättar vigsel, därom göra anteckning både i lysnings- och vigselboken, samt att göra motsvarande anteckningar i vederbörande församlingsböcker; senast äger det på landsbygden rum vid de s. k. förskrivningarna på hösten. Dessutom förhåller det sig vad Stockholm beträffar så, att varje par som ingått vigsel, får sitt prästbetyg, där vigseln finnes antecknad. Och då man i våra dagar klagat så mycket över de skrivgöromål, som åligga prästerskapet, kan jag för min del icke inse, att det finnes någon grund för kravet att ålägga dem något sådant som detta, då jag icke kan se, att därav finnes det allra ringaste behov, alldenstund denna sak antecknas minst två å tre gånger på sina respektive ställen.

Herr Stadener: Det synes vara en genomgående och kanske även berömvärd strävan att i detta lagförslag jämställa med varandra kyrklig och borgerlig vigsel liksom kyrkliga och borgerliga vigselförrättare. Såsom statsrådet nyss anmärkte, åligger det den borgerlige vigselförrättaren att anteckna vigseln i protokollet. Mot-

svarande åliggande har den kyrkliche vigselförrättaren redan nu, såsom den siste ärade talaren påpekade, och till och med en ännu vidsträcktare, eftersom han skall föra dubbla anteckningar. Men utöfver vad som åligger den borgerlige vigselförrättaren fordrar man nu enligt utskottets förslag, att den kyrkliche vigselförrättaren skall utgiva särskilda attester eller bevis, varom ingen anhållit och som torde komma att väcka mycken förvåning, åtminstone under den närmaste framtiden, hos dem, som vigas. Saken är i sig själv av föga betydelse, och för min del skall jag gärna underkasta mig att utskriva dessa av omständigheterna fullkomligt opåkallade papper. Detta tillskott inom skrivaredömet synes mig dock skäpligen onödigt.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Herr Alexanderson: Herr Stadener har nog missuppfattat saken, då han förklarade att den borgerliga och kyrkliche vigselförrättaren nu äro likställda, ty den förre skall icke blott skriva protokoll utan även utfärda expedition av detta protokoll till parterna; och det är en motsvarighet till detta förhållande man vill stipulera även för den kyrkliche förrättaren, och då först uppkommer likställighet. Men det viktiga är naturligtvis icke att dessa herrar bliva likställda, utan det viktiga är att de vigda personerna verkligen skola kunna vara förvissade om att de ha bevis om en så viktig sak som att de äro förenade i äktenskap med varandra. Det är mycket bra att prästen skickar bevis åt annat håll, men kontrahenterna kunna ju icke vara förvissade om att icke något ledsam samt händer antingen genom försummelse eller genom att prästen träffas av ofall, innan han fullgjort sin anmälningsskyldighet. Om man antager den föreslagna bestämmelsen, skall det här liksom på andra håll snart nog bliva en allmän känsla av att det är med god ordning och säkerhet förenligt att man har bevis i sin hand att man är i äkta stånd förenad med en annan. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr af Ekenstam: På de grunder som äro anförda av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet och av den senaste ärade talaren anhåller även jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr Stadener: Det är mig icke bekant, att det åligger den borgerlige vigselförrättaren att i varje fall och utan att det begäres utfärda protokollsutdrag. Förhållandet torde vara det, att det åligger honom endast när begäran därom framställles. På samma sätt åligger det också den prästerlige vigselförrättaren att utfärda så många bevis om förrättad vigsel som kontrahenterna önska erhålla. Men vad man här vill införa är ett stadgande därom att även de kontrahenter, vilka icke uttalat någon önskan i detta fall, och vilka icke känna någon anledning att befara bristfällighet i fråga om vigselns registrering skola erhålla sådana bevis om den kyrkliche vigselförrättningen. Saken är som sagt synnerligen obetydlig, men jag misstänker att någon utländsk äktenskapslag blivit

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

på denna punkt okritiskt efterbildad, och att detta är ett utslag av den internationella prägel, vilken gör sig nog så bred i detta lagförslag på det nationellas bekostnad.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt framställda yrkanden gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag i den nu föredragna delen samt vidare därpå att paragrafen skulle antagas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Valerius Olsson vid paragrafen avgivna reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

9 §.

Godkändes.

5 kap.

1 §.

Föreliggande paragraf hade denna lydelse:

Har äktenskap slutits, ändå att däremot var hinder, som sägs i 2 kap. 7, 9 eller 10 §, skall till återgång dömas.

För hinder, som avses i 2 kap. 10 §, äge dock återgång ej rum, där det tidigare äktenskapet är upplöst utan att talan om återgång blivit väckt.

Allmän åklagare vare pliktig yrka äktenskapets återgång; och må talan därom föras jämväl av vardera maken samt för hinder, som avses i 2 kap. 10 §, av den omgiftes make i det tidigare giftet.

Herr *Gezelius* hade i avgiven reservation ansett, att denna paragraf bort hava följande lydelse:

Har äktenskap slutits, ändå att däremot var hinder, som sägs i 2 kap. 7 § 1 eller 2, 8 eller 9 §, skall till återgång dömas.

För hinder, som avses i 2 kap. 9 § äge dock återgång ej rum, där det tidigare äktenskapet är upplöst utan att talan om återgång blivit väckt.

Allmän åklagare vare pliktig yrka äktenskaps återgång; och må talan därom föras jämväl av vardera maken samt för hinder, som avses i 2 kap. 9 §, av den omgiftes make i det tidigare giftet.

Herr *Gezelius*: Jag ber att få yrka bifall till den reservation jag låtit anteckna vid den förevarande paragrafen och som återfinnes på sidan 134 i lagutskottets utlåtande. Sedan kammaren beslutit ändring i avseende å 2 kap. 7 och 8 §§, varigenom bibehålles förbud för ingående av äktenskap med syskons barn, har jag ansett sådant hinder för äktenskap icke böra föranleda ett dylikt äktenskaps återgång, då det redan tillkommit, men dock böra utgöra laga hinder för äktenskaps ingående. Ändringen i övrigt är endast en följd av det beslut som fattats i avseende å samma paragrafer.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å föreliggande paragraf annat yrkande ej förekommit än av herr *Gezelius*, att paragrafen skulle godkännas med den avfattning, som förordats i hans vid paragrafen anförda reservation.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Härefter gjordes propositioner, först på antagande av utskottets förslag till paragrafens lydelse samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

2—8 §§.

Godkändes.

9 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Upplöses genom makes död äktenskap, som jämlikt 1 § bort gå åter, skall, så framt yrkande därom göres sist vid bodelningen, boet så delas, som hade återgång skett.

Samma lag vare, där äktenskap, som jämlikt 2 eller 3 § kan dömas att återgå, genom döden upplöses och tillämpning av nyss sagda regler äskas av den efterlevande maken, om han ägde vinna återgång, eller av annan bodelägare, om den avlidne hade sådan rätt och han förde talan om återgång eller intill sin död befann sig i sådant tillstånd, som i 2 § eller 3 § 1 sägs.

Efterlevande make, som vid andra makens död ägde vinna återgång av äktenskapet, njute, där han sist vid bodelningen det yrkar, skadestånd efter de i 6 § givna regler.

Hade äktenskap bort gå åter för hinder, som sägs i 2 kap. 10 §, och dör den omgifte, skall rätt till ersättning, pension eller annan ekonomisk förmån, som är tillagd efterlevande make, där ej annat av omständigheterna framgår, anses tillkomma maken i första giftet.

Reservation hade avgivits av herr *Gezelius*, som däri anförde: Vid bifall till mitt vid 2 kap. 7 och 8 §§ framställda yrkande böra i denna paragrafs fjärde stycke orden »i 2 kap. 10 §» utbytas mot orden »i 2 kap. 9 §».

Herr *Gezelius*: Jag skall be att få yrka bifall till den reservation jag avgivit vid denna paragraf och som återfinnes på sidan 134.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen att beträffande förevarande paragraf allenast yrkats, av herr *Gezelius*, att paragrafen skulle godkännas med den avfattning, som förordats i hans vid denna paragraf anförda reservation.

Sedermera gjordes propositioner, först på antagande av utskottets förslag till ifrågavarande paragrafs lydelse samt vidare på bi-

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

fall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

6 kap. -

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Makar, som finna sig ej kunna fortsätta den äktenskapliga sammanlevnaden, äge, när de äro ense därom, vinna rättens dom å sammanlevnadens hävande (separation).

Ej må dock separation på grund av sådan överenskommelse beviljas, utan att medling mellan makarna ägt rum efter ty i 7 kap. 8 § sägs.

(i utskottets förslag:)

Makar, som finna sig på grund av djup och varaktig söndring ej kunna fortsätta sammanlevnaden, äge, när de äro ense därom, vinna rättens dom å sammanlevnadens hävande (separation).

Herr Thyren: Herr talman! Utskottet har här funnit anledning att göra en ändring i Kungl. Maj:ts proposition, tydligen utgående från den synpunkten att enligt den kungl. propositionen separation något väl lättvindigt skulle kunna komma till stånd. Utskottet har därför insatt orden: »på grund av djup och varaktig söndring». Emellertid har utskottet självt förklarat, att meningen med denna vändning icke vore att domstol skulle pröva detta faktum, utan den skulle blott innebära en vädjan till makarna själva att icke i otid komma med sin separationsbegäran. Nu har emellertid andra kammaren, för säkerhets skull och för att det icke skulle kunna av domstolen prövas, borttagit denna vändning och således vidhållit den ursprungliga formuleringen.

För min del får jag säga, att jag anser det vara en ganska maktpåliggande ändring att man här, i rakt motsatt riktning till utskottets resonemang och till vad andra kammaren beslutat, lägger just denna punkt under domstols prövning. Jag skall åtminstone icke än så länge uppehålla kammaren med många ord. Jag vill bara säga det, att uppenbarligen blir det icke mycket vunnet med t. ex. borttagandet av de s. k. Köpenhamnsresorna och dylikt, ifall man ålägger domstolen att i samma stund makarna gemensamt begära att få separation, omedelbart bevilja denna och därmed följande boskillnad dem emellan och sedan låter dem efter ett år få upplösning av äktenskapet; detta isynnerhet ifall väntetiden skulle tagas bort. Om denna ståndpunkt segrar, blir det detsamma, som att det blott behöves en enkel anmälan att de vilja skiljas; *de facto* skiljas de då genast, även ekonomiskt, och sedan efter ett år äro de

färdiga att gifta om sig. Jag kan icke se annat än att detta är ett alldeles för lättvindigt sätt. *Lagförslag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.*

Beträffande det skäl som företrädesvis anförts till stöd för ett sådant förfarande, nämligen att det skulle vara ett obehörigt ingrepp i makarnas privata liv, om de verkliga skillnadsorsakerna skulle dragas inför offentligheten, tyckes mig det resonemanget förgäta vad utskottet i 7 kap. 6 § stadgar, där det heter: »Rätten må, där part det begär, förordna att äktenskapsmål skall handläggas inom stängda dörrar.» Denna paragraf torde giva all den garanti, man skäligen kan begära, mot obehörigt intrång i makarnas privata förhållanden. Att gå längre än detta synes mig vara att offra alltför mycket åt känslsamheten, varmed jag dock icke velat underkänna denna synpunkts betydelse.

Jag vill vidare härtill lägga, att om man jämför 1 § med 4 § i detta kapitel, finner man, att om makarna utan att begära ifrågasvarande formalitet hos domstolen flytta åtskils, få de vänta tre år, tills de på det sättet få skillnad. Men om de iakttaga nämnda formalitet medför detta icke blott, att de genast få boskillnad, utan även att de behöva vänta endast ett år på att bli skilda. Varför skall det ena medföra tre års väntetid och det andra blott ett års? Detta är en åtskillnad, för vilken jag icke kan finna något giltigt skäl, en »effekt utan orsak».

På dessa grunder, herr talman, och då jag under sådana förhållanden naturligtvis har alla formella skäl att här sammanföra 1 § med andra stycket av 2 §, ber jag att få yrka, att 6 kap. 1 § får följande lydelse:

»Har på grund av stridighet i lynne och tänkesätt — det är formuleringen i andra stycket av 2 § — eller av annan orsak uppstått djup och varaktigt söndering mellan makarna och finna de sig ej kunna fortsätta sammanlevnaden, äge, när de äro ense därom, vinna rättens dom å sammanlevnadens hävande (hemskillnad).

Vill endera maken av anledning, som nu sagd är, erhålla hemskillnad, vare därtill berättigad, där ej med hänsyn till hans förhållande eller andra särskilda omständigheter ändock skäligen kan fordras, att han fortsätter sammanlevnaden.»

Herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Om kammaren nu antager herr Thyréns förslag och detta sedermera skulle bliva lag, vore detta enligt min mening mycket att beklaga. Det skulle borttaga nu rådande möjlighet för olyckliga makar att på ett någorlunda drägligt sätt erhålla äktenskapsskillnad. Nu rådande praxis medgiver nämligen, att alla varningsgraderna kunna ske omedelbart efter varandra. Strax efter det makarna erhållit varning av kyrkoherden, äro de sålunda berättigade att vända sig till kyrkorådet, och sedan kyrkorådet meddelat sin varning, kunna makarna genast gå till rätten, som utan att ingå i någon som helst prövning av huruvida den ena eller andra maken är vållande till oenigheten, dömer till skillnad till säng och säte på ett år — detta naturligtvis under förutsättning att båda makarna äro ense

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

—, och sedan skillnadsåret är ute, gå makarna till Kungl. Maj:t som omedelbart, d. v. s. utan särskild undersökning om anledningen till oenigheten upplöser äktenskapet.

Om nu herr Thyrens förslag skulle antagas, skulle detta för-
anleda därtill, att domstolen under alla förhållanden skulle ha en
ovillkorlig skyldighet att ingå i prövning av makarnas inbördes
förhållanden. Jag hemställer till dem av eder, mina herrar, som
läst rättegångsprotokoll över dessa sorgliga mål, om ni icke alla
känt vämjelse därvid och tillika den allra djupaste medömkan med
dessa olyckliga människor, som icke längre kunna sammanleva,
medömkan över att alla deras svaga sidor och mindre tilltalande
egenskaper skola framdragas inför rätten av deras tjänare, bekanta
och »väänner». Herr Thyren sade att detta vore avhjälpt genom att
man utesluter offentligheten. Men protokollen äro ju i alla fall
offentliga, och det är tillräckligt många närvarande i sessionssalen
för att förhandlingarna skola bli förödmjukande och sårande för
makarna.

Herr Thyren: Jag vill icke alls bestrida och har för övrigt
på förhand erkänt det berättigade i den synpunkt, herr statsrådet
anfört. Men i all lagstiftning måste man väga intressena mot
varandra. Det må finnas olyckliga makar, som vore bättre be-
tjänade med att icke ens i hemlig rätt få dessa sina förhållanden
uppenbarade, men vi måste också tänka på de långt flera fall, där
mer eller mindre slarviga och lättsinniga makar alltför lättvindigt
skulle få äktenskapsskillnad. Den ene kan fatta tycke för en tredje
person. Det uppkommer svartsjuka och misstro. De önska komma
från varandra. De tro, bona fide, att här uppstått en djup och
varaktig söndring, men om de finge tid att besinna sig, skulle den
kanske i själva verket försvinna.

Man måste väga mot vartannat: har man mera att se på an-
talet av de verkligen olyckliga, vilkas känslor kanske bliva något
trampade på tårna genom framläggandet inför domstol av dessa
fakta, eller skall man mera tänka på den andra, den slarviga och
lättsinniga kategorien? Det är omöjligt, att aritmetiskt eller geo-
metriskt beräkna detta. Var och en får döma på känn efter sin
erfarenhet. Jag har den bestämda övertygelsen, att statens in-
tresse att hindra dessa lättvindiga upplösningar — så mycket lätt-
vindigare som genom begäran om separation genast fås boskillnad
— vida överväger och att vi icke kunna tillmötesgå hänsynen till
de andras känslor i vidare mån än genom att göra rättegången
hemlig.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Alexanderson: På det område av lagförslaget, där vi
nu befinna oss, gå nog meningarna i själva verket djupare isär,
än måhända på något annat område. Det förhåller sig beträffande
detta 6 kap. med därmed sammanhörande regler om medling i
7 kap. 8 § så, att det varit föremål för mycket kritiska blickar

från den sida, som jag står mera nära. Där har man på många håll sagt att det är starkt fråga om, huruvida icke det förevarande lagförslaget innebär ett steg bakåt och innefattar alldeles för hårda villkor för ett vinnande av skilsmässa.

Om vi tänka på det nuvarande faktiska läget och på den omfattning, i vilken frivillig skilsmässa genom Köpenhamnsresa förekommer — denna utväg, som till och med på några få dagar kan skapa skilsmässa — och sedan tänka på förslagens ståndpunkt, enligt vilken en frivillig skilsmässa alltid skall föregås av ett helt års prövo- och väntetid, varunder makarna ha att besinna sig på om de verkligen vidbliva sitt beslut att upplösa äktenskapet, måste vi ju finna, att här har man tagit ett ganska allvarligt steg till att lägga kapson på ett alltför lättsinnigt handhavande av denna fråga om äktenskapets fortbestånd. Enligt mångas mening har man här gått alldeles för långt: på många håll önskade man icke detta separationsår obligatoriskt, på andra håll önskade man, att det åtminstone skulle sättas ned till sex månader eller den kortare tid, domstolen kunde finna lämplig o. s. v.

Man har emellertid från den sidan inför intresset av att skapa enig samling kring detta stora lagförslag underlåtit att föra fram dessa sina önskemål, och vad särskilt utskottet beträffar, har man där på ömse sidor sökt vinna enighet kring det jämkningsförslag, som den nu förevarande 1 § här innefattar. Bakom detta medlingsförslag står utskottet enhälligt.

Det är nu tredje gången herr Thyren i detta stora och allvarliga lagstiftningsarbete finner den lämpliga ordningen vara att i själva kammardebatten oförutsett inkasta ett vittutseende och djupgående ändringsförslag, ett ändringsförslag på ett område, som varit föremål för allvarliga överväganden, först inom lagberedningen, sedan inom ett veterligen mycket konservativt anlagt lagråd, därefter inom regeringen och slutligen inom utskottet, utan att man på något av dessa håll funnit sig böra förorda en ståndpunkt, sådan som den av honom nu intagna.

Jag kan icke föreställa mig, att kammaren, trots den tydliga maning herr Thyren framställde, att i kvittningssyfte vidtaga denna ändring, skulle vilja gå med på den. Den ändring, andra kammaren vidtagit, må nu vara att beklaga. För min del hoppas jag, att den efter vad som försiggått i utskottet, måtte komma att eftergivnas vid sammanjämkningen. Men där gäller det dock blott en redaktionsfråga, en smakfråga. Här åter är det fråga om ett vittgående, sakligt ändringsförslag, vilket är något helt annat.

Jag hörde icke herr Thyren draga några konsekvenser rörande medlingsförfarandet av det utav honom framställda förslaget. Om inga sådana konsekvenser av honom dragas, blir följden, att det egentligen blir kringgärdat med större svårigheter att få frivillig skilsmässa än skilsmässa, som begäres av den ena maken mot den andra. Såsom utskottet lagt det, föregås nämligen detta separationsår, då det gäller frivillig skilsmässa, av ett obligatoriskt

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

medlingsförfarande. I så fall borde åtminstone detta förfarandes obligatoriska karaktär bortfalla och för detta fall ordnas i likhet med vad som gäller för övriga fall. Men riktigare vore att säga, att utskottet förfarit på rätt sätt, då det sörjt för, att innan makarna skrida till det första steget i detta skilsmäsoförfarande, ovillkorligen skall ha försiggått dylik medling av därtill lämplig person.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Thyrén: Beträffande herr Alexandersons sista betänklighet vill jag endast säga, att frågan om medling icke torde möta synnerlig svårighet. För min del har jag tänkt mig, att 7 kap. 8 § 2 stycket skulle börja på följande sätt: »Har i fall, som i 6 kap. 1 § 2 stycket sägs, kallelse till medling ej hörsammats, eller yrkas separation jämlikt 6 kap. 2 § o. s. v. lika med utskottets förslag. Man utgår närmast från det fallet, att vederbörande hörsammar kallelsen till medling. Om ej så sker, går andra maken till domstol.

Överläggningen förklarades härmed slutad varefter herr talmanen yttrade, att beträffande nu föredragna paragraf yrkats, dels att utskottets förslag skulle godkännas, dels ock, av herr Thyrén, att paragrafen skulle avfattas sålunda: »Har på grund av stridighet i lynne och tänkesätt eller annan orsak uppstått, djup och varaktig söndring mellan makarna och finna de sig ej kunna fortsätta sammanlevnaden, äge, när de äro ense därom, vinna rättens dom å sammanlevnadens hävande (hemskillad).

Vill endera maken av anledning, som nu sagd är, erhålla hemskillnad, vare därtill berättigad, där ej med hänsyn till hans förhållande eller andra särskilda omständigheter ändock skäligen kan fordras, att han fortsätter sammanlevnaden.»

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på antagande av utskottets förslag till paragrafens lydelse vara med övervägande ja besvarad.

2 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Gör ena maken sig skyldig till grov försummelse av sin plikt att försörja andra maken eller barnen, eller åsidosätter han eljest i märklig mån sina plikter mot dem, eller är han hemfallen åt missbruk av rusgivande medel, eller för han ett lastbart liv, äge andra maken vinna separation, där ej med hänsyn till den makes eget förhållande eller andra särskilda omständigheter ändock skäligen kan fordras, att han fortsätter sammanlevnaden.

Har på grund av stridighet i lynne och tänkesätt eller av annan orsak uppstått djup och varaktig söndring mellan makarna, och vill endera erhålla separation, vare därtill berättigad, där ej med hänsyn

till hans förhållande eller andra särskilda omständigheter ändock skäligen kan fordras, att han fortsätter sammanlevnaden.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Vid förevarande paragraf hade reservation avgivits av herrar *Pettersson* i Södertälje och *Schotte*, vilka med instämmande av herrar *Söderbergh* och *Stärner* föreslagit, att förevarande lagrum måtte erhålla följande lydelse:

»Gör ena maken sig skyldig till grov försummelse av sin plikt att försörja andra maken eller barnen, eller åsidosätter han eljest i märklig mån sina plikter mot dem, eller är han hemfallen åt missbruk av rusgivande medel, eller för han ett lastbart liv, äge andra maken vinna separation.

Har på grund av stridighet i lynne och tänkesätt eller av annan orsak uppstått djup och varaktig söndring mellan makarne, och vill endera erhålla separation, vare därtill berättigad.»

Herr Stärner: Här är återigen en punkt, där jag vill ställa i kammarens vänliga åtanke att jämnna ut den meningsskiljaktighet, som i förslaget kan finnas mellan kamrarna.

Liksom i förslaget genomförts rashygieniska bestämmelser kan man säga att här också ingår ett slags äktenskaplig hygien i andligt och moraliskt avseende genom en reglering för åstadkommande av dåliga äktenskaps upplösning. Saken är redan påpekad vid behandlingen av den föregående paragrafen och jag skall därför icke gå in i någon principdebatt på detta område.

Det är beklagligt, enligt många mening, att man icke inom utskottet kunnat få denna tanke bättre genomförd i 2 §. Dess bestämmelser äro nämligen sådana, att sedan man konstaterat förutsättningarna för en äktenskapsförbrytelse, grov försummelse, hemfallenhet åt missbruk av rusgivande medel eller ett lastbart leverne, gör man likväl vissa undantagsbestämmelser, varigenom kan tänkas, att domstolen dömer den klagande maken att fortsätta sammanlevnaden. I detta avseende ha, såsom också herr Alexanderson påpekat, framkommit många anmärkningar; och jag har sett en framstående jurist uttala, att i nu gällande lag och praxis det lättare möjliggöres att åstadkomma en äktenskapsupplösning i jämförliga fall, än i det nya förslaget, som dock siktar till att i detta avseende vinna vad herr statsrådet nyss påpekade såsom viktigt och betydelsefullt. Då skulle den nya lagen i detta hänseende vid en sträng tolkning och tillämpning av denna bestämmelse faktiskt komma att bliva icke en förbättring utan snarare en försämring av de förutvarande förhållandena på området.

Många kanske anse, att en förbättring ligger just i strängheten, däri att man skapar svårare hinder för upplösning av äktenskap. Jag skall även medgiva, att detta kan ha sin betydelse, då det gäller att tygla verkligt dåliga vanor och att förhindra flyktiga och lättsinniga böjelser samt inskräpa ansvars känsla för familjelivet och barnen. Men jag kan icke tro, att en sådan syn-

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

punkt bör läggas på frågan i denna del. Det kan aldrig vara meningen, att man skall med den nya lagen söka hålla människor i en fysisk och andlig fångenskap, som pinar ut dem, bryter ned dem och försvagar både deras arbetskraft och deras medborgarvärde. Såvitt jag förstår, framträder här för staten omedelbart ett helt annat och motsatt intresse.

Här har i lagen införts sunda och reglerande garantier mot att lättsinniga och alltför hastiga hemskillnader eller upplösningar av äktenskap komma till stånd. Fordran på föregående medling, tvånget att styrka vissa särskilt angivna förhållanden för att separation må erhållas, nödvändigheten av ett års provotid och dylika bestämmelser äro faktiskt ägnade att tvinga till betänksamhet och att förhindra överilade handlingar.

Detta är helt säkert en av de viktigaste frågorna att beakta, när det gäller den nya lagens tillämpning. Man måste fullfölja tanken, att förfelade äktenskap skola kunna utmönstras eller läggas om. Därest de juridiska formerna i detta hänseende, domstolens kalla prövning, får bli bestämmande för orsaker och skuld, kunna många obilliga, orimliga och hårda domslut följa därav, såsom här av reservanternas påpekats. När det gått så långt, som i denna paragraf förutsättes, särskilt i första momentet, att ena maken hemfallit åt »missbruk av rusdrycker», fört ett »lastbart liv» eller visat »grov försummelse» mot andra maken, synes det mig, att det bästa och finaste inom äktenskapen brustit. Då är det omöjligt och orimligt, att tänka sig kunna åstadkomma ett helande av detta, eventuellt genom domstols utslag, på sätt här ifrågasättes. Jag menar därför, att, om ena maken — i detta fall kvinnan — vill skiljas, det är orimligt att tvinga henne att fortsätta sammanlevnaden. Ett förklarande av en sådan avsikt från den förfordelade makens sida bör således äga vitsord. Jag tror, att om en sådan situation, som förutsättes i det exempel om en alkoholistkur, som här nämnts — man tänker sig att en person undergår en alkoholistkur och att den hemmavarande maken skall avvakta utgången av denna innan några åtgärder vidtagas — inträtt i det äktenskapliga livet, detta förhållande föregåtts av långa år av obehag, sorg och lidande. Jag måste sålunda finna det orimligt att för dessa fall upprätthålla den synpunkt, som här anlagts.

Detta har också påvisats av reservanternas på sidan 137. Med några ord betonas först vad jag här framhållit och sedan påpekas, huru omöjligt det är för en domstol att kunna tränga in i frågan så som förutsättes i paragrafen. Reservanternas säga: En domstols möjligheter att i mål av dylik ömtålig art skilja sant från osant och tränga till botten av skuldfrågan äro givetvis mycket begränsade; och ett rättens utslag att det »skäligen kan fordras, att sammanlevnaden skall fortsättas», måste därför ej sällan komma att te sig såsom verklig grymhet mot den separationsyrkande. Särskilt skulle detta bliva fallet, då denne, kanske till följd av de olyckliga förhållandena inom äktenskapet, vänt sin håg åt annat håll samt domstolen möjligen i anledning härav skulle finna honom

»på grund av sitt eget förhållande» ej förtjäna att få sin ansökan beviljad. *Lagförslag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.*

På grund av denna erinran, som sammanfaller med vad herr justitieministern så varmt både i inledningen till denna diskussion och även nu vid denna paragraf framhållit, ber jag få yrka, att i 2 § såväl första som andra momentet avkortas så att satserna som börja med: »där ej med hänsyn till» i bägge momenten bortfalla.

Vad jag sålunda föreslår, hr talman, har redan beslutits i andra kammaren.

Herr af Ekenstam: Förevarande ämne har grundligt debiterats inom utskottet, och vi hava kommit till det resultat, att det tillägg, som den sist ärade talaren föreslog att borttaga, bör stå kvar, emedan borttagandet av detsamma skulle kunna verka som en premiering för den mest hänsynslösa, som skulle kunna tränga den andra maken ut ur boet. Jag vill särskilt påpeka, att, då den föregående talaren oupphörligt framhöll, att domstolen skall pröva, då ena parten gör hemställan om separation, det just är detta som är meningen. Domstolen skall pröva icke blott de skäl som finnas i första delen av denna paragraf utan även de som stå i den andra delen. I varje fall kan det antagas att den prövning vid domstol, herr Stårner åsyftat, alldeles säkert skall komma till stånd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av utskottets förslag beträffande föreliggande paragraf samt vidare därpå att paragrafen skulle antagas med den lydelse, som föreslagits i den av herrar Pettersson i Södertälje och Schotte därom anförda reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

3 §.

Godkändes.

4 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Där makar utan dom å separation på grund av söndring'leva åtskilda sedan minst tre år, äge en var av dem vinna äktenskapsskillnad; dock må ej till skillnad dömas, där blott ena maken vill skiljas och med hänsyn till den makes förhållande eller andra särskilda omständigheter äktenskapet finnes skäligen icke böra på hans talan upplösas.

Vid förevarande paragraf hade reservation anförts av herrar Pettersson i Södertälje och Schotte, vilka med instämmande av herrar

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Söderbergh och Stärner föreslagit, att nu förevarande paragraf måtte erhålla följande lydelse:

»Där makar utan dom å separation på grund av söndring leva åtskilda sedan minst tre år, äge en var av dem vinna äktenskaps-skillnad.»

Herr Stärner: På skäl, som jag nyss anført, beträffande 2 § ber jag att få yrka bifall till den ändring, som av reservanterna föreslagits i 4 §. Andra kammaren har också beslutit i överensstämmelse med detta förslag.

Herr af Ekenstam: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med framställda yrkanden propositioner, först på godkännande av utskottets förslag beträffande nu ifrågavarande paragraf samt vidare därpå att paragrafen skulle antagas att lyda så, som förordats i den av herrar Pettersson i Södertälje och Schotte avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med överbäggande ja besvarad.

5—27 §§.

Godkändes.

7 och 8 kap. samt ingressen.

Godkändes.

Kapitelöverskrifterna.

Herr af Ekenstam: I avseende å rubriken ber jag få föreslå den ändring, som blir en följd av kammarens föregående beslut, nämligen att ordet »separation» utbytes mot ordet »hemskillnad».

Efter härmed slutad överläggning godkändes kapitelöverskrifterna med den ändring beträffande 6 kap., att ordet »separation» utbyttes mot »hemskillnad».

Den föreslagna lagens rubrik.

Godkändes.

Punkten A 2.

Förslaget till lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om äktenskaps ingående och upplösning.

1 §.

Godkändes.

2 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Genom nya lagen upphävas:

1—7 kap., 10 kap. 7 § och 12—15 kap. giftermålsbalken;

15 och 16 kap. kyrkolagen;

förordningen den 3 april 1810 angående fullbordande av äktenskap med kvinna, som blivit lägrad under äktenskapslöfte;

förordningen den 27 april 1810 angående äktenskapsskillnader;

förordningen den 20 januari 1863 angående giftermål emellan kristen och mosaisk trosbekännare;

lagen den 1 juli 1898 om bodelning vid äktenskapsskillnad, så ock om frånskild hustrus ansvarighet för gäld i boet;

lagen den 6 november 1908 om äktenskaps ingående;

lagen den 10 juni 1910, innefattande vissa bestämmelser om styrkande av hinderslöshet till äktenskap;

8 kap. 1—5 §§ ärvdabalken;

10 kap. 9 och 10 §§ rättegångsbalken;

tillika med alla de särskilda stadganden, vilka innefatta ändring eller förklaring av vad sålunda upphävida lagrum innehålla eller tillägg därtill, där ej här nedan annorledes stadgas;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot nya lagens bestämmelser.

Vid föreliggande paragraf hade reservation anförts av herr *Valerius Olsson*, som ansett, att utskottet bort föreslå, att orden »15 och 16 kap. Kyrkolagen» skulle förses med tillägget: »i vad de strida mot denna lag».

Herr *Olsson*, *Valerius*: Här har i dag talats åtskilligt om huru i den föreslagna äktenskapslagstiftningen föga eller ingen hänsyn tagits till äktenskapets etiska sida. Vid ingen punkt synes mig denna förebråelse så befogad som vid denna, där utskottet föreslår ett fullständigt upphävande av 15 och 16 kapitlen kyrkolagen, särskilt 15 kap., där äktenskapets etiska karaktär så starkt framhålles. Det är framför allt med hänsyn härtill som jag anhaller om bifall till min reservation, det vill säga, att 15 och 16 kapitlen kyrkolagen må förklaras upphävida endast i vad de strida mot nu antagna lag.

Herr *Alexanderson*: Jag ber att få bringa i kammarens erinran, att herr justitieministern under förmiddagens principdebatt bland annat konstaterat beträffande dessa bägge kapitlen i kyrkolagen, att de obetydliga bestämmelser, som skulle komma att bevaras genom den av herr *Valerius Olsson* föreslagna ändringen, icke upptagits i de förslag till kyrkolag, som uppgjorts av de framstående kyrkorepresentanter, herr statsrådet omnämnde. Om man således vid en omarbetning av kyrkolagen icke ansett dem böra stå kvar, kan jag icke tänka mig att det är så nödvändigt att bibehålla dem i detta sammanhang.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Däremot är det uppenbarligen angeläget, att den gamla oklarhet, som nu onödigtvis i snart 200 år rått mellan kyrkolagens och giftermålsbalkens förhållande till varandra i denna punkt, blir avlägsnad. Som förut framhållits betyder detta på intet sätt, att härigenom det område, som statsrättsligt betraktas som kyrkolag, komme att inskränkas, utan blott att stadgandena i ämnet bliva klart sammanförda på ett ställe.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de beträffande förevarande paragraf framställda yrkandena propositioner, först på godkännande av utskottets förslag samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den ändrade lydelse, som förordats i den av herr Valerius Olsson därom avgivna reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

3 §.

Godkändes.

4 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Har, innan nya lagen trätt i kraft, man hävdad sin fästekvinna eller hävdad kvinna under äktenskapslöfte eller avlat barn med kvinna i lönskaläge, därå sedan fästning följt, skall i avseende å sådan förbindelse äldre lag gälla; dock att upplösning av förbindelse med fästekvinna skall, evad den blivit av rätten stadfäst eller ej, ske i den ordning, som är stadgad i förordningen den 3 april 1810 angående fullbordande av äktenskap med kvinna, som blivit lägrad under äktenskapslöfte.

Vill någon mot äktenskap göra gällande hinder på grund av förbindelse, som nu är sagd, och har ej förbindelsen blivit av rätten stadfäst eller mannen låtit kyrkotaga kvinnan såsom sin fästekvinna, skall i avseende därå tillämpas vad äldre lag stadgar om jäv mot äktenskap.

Reservation hade anmälts av herrar *Pettersson* i Södertälje och *Schotte*, vilka hemställt, att nu förevarande lagrum måtte erhålla följande lydelse:

»Har före den 1 januari 1919 man hävdad sin fästekvinna eller hävdad kvinna under äktenskapslöfte eller avlat barn med kvinna i lönskaläge, därå sedan fästning följt, skall, i avseende å sådan förbindelse äldre lag gälla; dock att upplösning av förbindelse med fästekvinna skall, evad den blivit av rätten stadfäst eller ej, ske i den ordning, som är stadgad i förordningen den 3 april 1810 angående fullbordande av äktenskap med kvinna, som blivit lägrad under äktenskapslöfte.

Vill någon mot äktenskap göra gällande hinder på grund av förbindelse, som nu är sagd, och har ej förbindelsen blivit av rätten stadfäst eller mannen låtit kyrktaga kvinnan såsom sin fästekvinna, skall i avseende därå tillämpas vad äldre lag stadgar om jäv mot äktenskap.

Kvinna, som av domstol tillerkänts skadestånd enligt 1 kap. 3 § lagen om äktenskaps ingående och upplösning, äge ej åtnjuta sådan rätt, som i 3 kap. 9 eller 10 § eller 5 kap. 1 § giftermålsbalken sägs.»

*Lagförslag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)*

Herr Steffen: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till den reservation, som vid denna paragraf fogats av herr Pettersson i Södertälje med flera. Reservationen gör till en början endast den ändring i förevarande paragraf att å första raden i reservationen står: »Har före den 1 januari 1919 man hävdad» etc., under det att lagutskottet föreslår: »Har innan nya lagen trätt i kraft man hävdad» etc. Sedan har reservationen ett tillägg, att »kvinna, som av domstol tillerkänts skadestånd enligt 1 kap. 3 § lagen om äktenskaps ingående och upplösning, äge ej åtnjuta sådan rätt, som i 3 kap. 9 eller 10 §§ eller 5 kap. 1 § giftermålsbalken sägs».

Meningen med denna reservation är, att uti den nu föreliggande promulgationslagen bereda möjlighet för en skrivelse till Kungl. Maj:t genom ett särskilt beslut av riksdagen. Om denna skrivelse skall hemställas under punkten C). I skrivelsen skall anhållas, att lagrådet får i uppdrag att utreda frågan om de så kallade ofullkomnade äktenskapen, särskilt om kvinnornas ställning inom dessa, i sammanhang med regleringen av de utom äktenskapet födda barnens rättsliga ställning, vilken senare utredning synes vara under förberedelse.

Då det närvarande lagförslaget har stannat vid att giva kvinnorna inom de så kallade ofullkomnade äktenskapen intet annat än ett ekonomiskt skadestånd, om de övergivas av de män, med vilka de ha bundit sig genom ett förlovningsavtal eller liknande, och då det inom samtliga partiläger i denna kammare såväl som i medkammaren syntts önskligt, att dessa kvinnor finge åtnjuta även en etiskt och socialt bättre ställning, än vad det föreliggande lagförslaget tillförsäkrar dem, en ställning mera motsvarande den de för närvarande åtnjuta, men vilken frantagits dem genom det förevarande lagförslaget, synes det mig, att en skrivelse i den av mig antydda riktningen bör komma till stånd, så att på denna viktiga punkt, som jag haft tillfälle beröra i ett anförande tidigare i dag, någon bättring må vinnas. Men för att detta skall bliva möjligt, erfordras den föreslagna ändringen i nu föredragna paragraf.

Jag anhåller sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den av mig föredragna, av herr Pettersson i Södertälje m. fl. avgivna reservationen.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Såsom vi hörde från den sista ärade talaren, avses genom den ändring han föreslagit i denna

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

paragraf, att det skulle lämnas tid att avveckla de så kallade ofullkomnade äktenskapen. Den frågan har, såsom naturligt är, varit upphov till ganska mycket diskussion och meningsutbyte inom utskottet, och den mening som utskottsmajoriteten stannat vid, har varit, att man skulle i det avseende, som här åsyftas, kunna vara fullt belåten med den bestämmelse, som finnes angiven sedermera här i 8 § i denna promulgationslag. I denna paragraf avses dessutom ett par tillägg, som jag redan förut för min del skisserat, då jag hade ett yttrande i avseende på 1 kap. 1 §. Ett som allt synes det mig, som om kammaren lugnt kunde följa majoriteten. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag angående ifrågavarande paragraf samt vidare därpå att paragrafen skulle antagas med den lydelse, som förordats i den av herrar Pettersson i Södertälje och Schotte därom anförda reservation; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

5—7 §§.

Godkändes.

8 §.

Förevarande paragraf hade följande lydelse:

I stället för vad 5 kap. 1 § giftermålsbalken och 8 kap. 1—5 §§ ärvdabalken innehålla samt med ändring av bestämmelserna i 7 § av sistnämnda kapitel stadgas:

1. Barn, som är avlat i äktenskap eller vars föräldrar efter avlelsen ingått äktenskap med varandra, är äkta barn, ändå att föräldrarna voro så besläktade eller besvägrade med varandra, att äktenskapet måste återgå, eller endera av dem var gift med annan.

Vad sålunda är stadgat skall tillämpas även med avseende å äktenskap, som består då nya lagen träder i kraft men kan dömas att återgå på grund av hinder, som nyss är sagt.

Barn, som är avlat i trolovning eller vars föräldrar efter barnets avlelse ingått trolovning med varandra, är äkta barn. Har trolovning slutits, ehuru mot äktenskap var hinder som nyss är sagt, vare barn, som därefter avlats, likväl äkta, om föräldrarna eller en av dem var i god tro.

2. Avlar man barn med sin trolovade eller i lönskaläge, därå sedan trolovning följer; upplöses trolovningen genom mannens död och är kvinnan i behov av underhåll, njute hon, där hon inom sex månader efter dödsfallet framställer sitt anspråk hos den som i boet sitter eller hos rätten eller domaren, skäligh andel av hans kvarlåtenskap, dock ej utöver hälften därav.

Herr Trygger: Kammaren torde ha funnit av diskussionen, när vi behandlade 1 §, och det ändringsbeslut, som kammaren då fattade, att det blir nödvändigt att återremittera till utskottet 8 §, för att utskottet må bli i tillfälle att undersöka, huruvida den ifrågasatta ändringen ger anledning till en förändrad avfattning av förevarande paragraf.

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Herr af Ekenstam: Såsom förut antytts, hade det varit min mening att vid denna paragraf föreslå två nya moment. Som det emellertid utan tvivel är riktigare för lydelsen av dessa moment, att jämväl momentens behörighet prövas av utskottet, har jag för min del ingen erinran mot yrkandet på återremiss.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande paragraf annat yrkande ej framstälts än att densamma skulle visas åter till utskottet.

Härefter gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande samt därefter på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Övriga delar av lagförslaget.

Godkändes.

Punkten A 3.

Godkändes.

Punkten A 4.

Utskottets förslag till lag om ändrad lydelse av vissa bestämmelser i ärvdabalken.

11 kap. 2 §, 19 kap. 4 § och 20 kap. 1 §.

Godkändes.

20 kap. 3 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Går föräldrarnas äktenskap åter, eller vinna de separation eller äktenskapsskillnad, vare den barnens förmyndare, som skall hava vårdnaden om dem; och skall vad i 1 och 2 §§ sägs om skyldighet för fader eller moder, som går i annat gifte, att frånträda förmynderskapet äga motsvarande tillämpning.

(i utskottets förslag:)

Går föräldrarnas äktenskap åter, eller vinna de separation eller äktenskapsskillnad, vare den barnens förmyndare, som skall hava vårdnaden om dem. Träder han i nytt gifte, skall vad i 1 och 2 §§ sägs om skyldighet för fader eller moder att frånträda förmynderskapet äga motsvarande tillämpning.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Reservation hade anförts av herr *Gezelius*, med vilken herrar *af Ekenstam* och *Trana* instämt och som ansett, att denna paragraf bort erhålla viss ändrad lydelse.

Herr *Gezelius*: Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är afgiven vid nu föredragna paragraf. Denna reservation avser, att första punkten i paragrafen skulle få den förändrade lydelsen: »Går föräldrarnas äktenskap åter eller vinna de separation eller äktenskapsskillnad, vare den barnens förmyndare, som rätten finner lämpligt därtill förordna.» Däremot skulle den andra punkten i paragrafen kvarstå oförändrad, enligt utskottets förslag. Syftet härmed är, att icke med nödvändighet den av två makar, åt vilken rätten anförtror vårdnaden om barnen, också skall behöva förordnas till förmyndare, utan att detta skall bero på de skilda omständigheter, som böra vara bestämmande för det ena som det andra, och att prövningen härav skall anförtrors åt rätten. Någon olägenhet därav föranledes icke, då ju rätten tager befattning såväl med hemskillnad som äktenskaps-skillnad. Faran för att biträda utskottets förslag härutinnan ligger i, att prövningen av vårdnaden icke alltid komme att ske efter de omständigheter, som därför böra vara bestämmande, utan att det kan bli det ekonomiska intresset, som därvidlag i första rummet komme att bli avgörande beträffande prövningen av vårdnadsfördelningen, vilket icke för barnen kan vara lämpligt.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Alexanderson*: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan om antagande av det kungliga förslaget i denna punkt. Att antaga en regel, som skulle kunna medföra, att den ene av föräldrarna finge *vårdnaden* om barnen och den andra bleve *förmyndare*, vore efter utskottets mening i detta fall ganska olämpligt. Det skall ganska sällan inträffa, att ett barn vars bägge föräldrar äro i livet, har någon förmögenhet, som kräver särskild ekonomisk omtanke hos förmyndaren. Å andra sidan är det i vår rätt ganska oklart, vilka befogenheter över barnet i personligt hänseende som ingå i förmynderskapet å ena sidan och å andra sidan i vårdnaden. Vid sådant förhållande måste man befara, att en splittring av dessa båda befogenheter på de redan skilda makarna skall kunna föranleda stridigheter. I de fåtal fall, då ett barn, vars bägge föräldrar äro i livet, verkligen har egen förmögenhet, torde för övrigt det ofta bero på, att med förbigående av den ena av föräldrarna, exempelvis modern, en hennes släkting direkt testamenterat medel till barnet, kanske just i avsikt att undandraga dessa medel förvaltningen av den i stridighet med modern levande fardern. Detta sannolikt vällovliga syfte skulle emellertid illuderas, därest fadern bleve förordnad till barnets förmyndare.

Jag tror sålunda, att starka skäl tala för att följa den kungliga propositionen i förevarande fall.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen att i avseende på förevarande paragraf yrkats, dels att utskottets förslag skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle antagas med den lydelse, som förordats av herr Gezelius i hans därom anförda reservation. *Lagförslag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.* (Forts.)

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande av utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Övriga delar av lagförslaget.

Godkändes.

Punkterna A 5—A 11.

De i dessa punkter intagna, av utskottet tillstyrkta lagförslagen godkändes.

Punkten A 12.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 8 juli 1904 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.

1 kap.

2 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Vill utländsk undersåte inför svensk myndighet träda i äktenskap, varde hans rätt att äktenskapet ingå prövad efter lagen i den stat, han tillhör. Är enligt den lag medgivet, att lagen å annan ort i sagda avseende tillämpas, må sådan lag i stället lända till efterrättelse.

Ej må dock i något fall utländsk undersåte, som är gift, inför svensk myndighet ingå äktenskap; ej heller må äktenskap slutas mellan dem, som äro i rätt upp- och nedstigande släktskap med varandra eller äro syskon eller av vilka den ene varit gift med den andres släkting i rätt upp- eller nedstigande led.

Reservation hade avgivits av herr *Gezelius*, som ansett, att föreliggande paragraf borde erhålla följande lydelse:

Vill — — — (lika med utskottets förslag) — — — efterrättelse.

Ej må — — — (lika med utskottets förslag) — — — av vilka den ene är den andres syskons avkomling eller varit gift — — — (lika med utskottets förslag) — — — led.

Herr *Gezelius*: Under hänvisning till kammarens beslut beträffande 2 kap. 7 och 8 §§ av lagen om äktenskaps ingående

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.* och upplösning får jag hemställa, att kammaren måtte bifalla den av mig avgivna reservationen vid denna paragraf.

(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu föredragna paragraf annat yrkande ej framställts än av herr *Gezelius*, att paragrafen skulle antagas att lyda så, som angivits i hans reservation vid denna paragraf.

Sedermera gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till nyssberörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

3, 4, 7 och 8 §§.

Godkändes.

2 kap.

1 och 2 §§.

Godkändes.

3 kap.

1 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Talan om äktenskapsskillnad eller separation mellan utländska undersåtar må här i riket upptagas, om den make, mot vilken talan väckes, här har sitt hemvist. Lag samma vare, om makarna samtidigt haft hemvist inom riket, men den make, mot vilken talan väckes, övergivit den andre eller, efter det orsak till skillnad eller separation uppstått, flyttat ur riket.

Är enligt lagen i den stat, makarna tillhöra, åt inländsk myndighet förbehållet, i allmänhet eller för vissa fall, att pröva talan om äktenskapsskillnad eller separation mellan sagda stats undersåtar, må ej, i strid mot dylikt förbehåll, sådan talan här i riket upptagas, med mindre fråga är om skillnad eller separation i äktenskap, som i makarnas hemland anses ej vara i behörig form avslutad.

Herr *Gezelius* hade i avgiven reservation ansett, att 3 kapitlets rubrik bort hava följande avfattning: »Om äktenskapsskillnad och hemskillnad. (Separation.)» samt 1 § erhålla följande lydelse:

»Talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad (separation) mellan utländska undersåtar må här i riket upptagas, om den make, mot vilken talan väckes, här har sitt hemvist. Lag samma vare, om makarna samtidigt haft hemvist inom riket, men den make, mot vilken talan väckes, övergivit den andre eller, efter det orsak till skillnad uppstått, flyttat ur riket.

Är enligt lagen i den stat, makarna tillhöra, åt inländsk myndighet förbehållet, i allmänhet eller för vissa fall, att pröva talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad mellan sagda stats undersåtar, må ej, i strid mot dylikt förbehåll, sådan talan här i riket upptagas, med mindre fråga är om skillnad eller hemskillnad i äktenskap, som i makarnas hemland anses ej vara i behörig form avslutat.»

*Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)*

Herr Gezelius: I enlighet med den reservation jag avgivit, får jag hemställa, att ordet »separation» i första raden av 1 § måtte ersättas med »hemskillnad» med ordet »separation» inom parantes.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande paragraf endast framställts det yrkande, av herr *Gezelius*, att paragrafen skulle godkännas med den avfattning, som angivits i den av honom vid ifrågavarande kapitel anförda reservation.

Härefter gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

2—7 §§.

Godkändes.

5 kap. 2 och 4 §§ samt *promulgationsstadgandet och ingressen*.

Godkändes.

Kapitelöverskrifterna.

Herr Gezelius: Jag hemställer, att rubriken till 3 kap. måtte avfattas i enlighet med vad jag i min reservation föreslagit.

Efter härmed slutad överläggning godkändes överskrifterna till 2 och 3 kapitlen, den sistnämnda med den avfattning, som angivits i den av herr Gezelius vid 3 kapitlet anförda reservation.

Rubriken till den föreslagna lagen.

Godkändes.

Punkten A 13.

Det i denna punkt intagna lagförslaget godkändes.

Utskottets hemställan under A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut rörande lagförslagen.

Lagförslag om
äktenskaps
ingående och
upplösning
m. m.
(Forts.)

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten C.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 18 med förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m. hade i en av herr *G. F. Lundgren* m. fl. inom andra kammaren väckt motion, nr 196, hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t behagade låta utreda, huruvida under vilka villkor och på vad sätt vissa lagstiftningsåtgärder som av motionärerna föreslagits borde vidtagas, samt för riksdagen framlägga det förslag som av utredningen kunde föranledas.

Utskottet hade i nu föredragna punkt hemställt, att ifrågasvarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av herrar *Pettersson* i Södertälje och *Schotte*, vilka hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av herr *Lundgrens* m. fl. motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, i sammanhang med behandlingen av frågan om reglering av de utom äktenskap födda barnens rättsliga ställning, låta verkställa utredning, på vilket sätt genom lagstiftningens försorg ej blott ekonomiskt skadestånd utan jämväl upprättelse i andra avseenden lämpligen kunde beredas sådana barns mödrar, särskilt i de fall, då hävdandet skett under trolovning eller under äktenskapslöfte, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr *Steffen*: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till den vid denna punkt av herr *Pettersson* i Södertälje m. fl. fogade reservationen, uti vilken hemställes om den skrivelse till Kungl. Maj:t, varom jag har uttalat mig i ett tidigare anförande under denna överläggning.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande punkt endast yrkats, av herr *Steffen*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i herrar *Petterssons* i Södertälje och *Schottes* vid punkten avgivna reservation.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare på godkännande av herr *Steffens* yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten D.

Utskottets hemställan bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts, att behandlingen av övriga ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde; varjämte, likaledes på hemställan av herr talmannen, kammaren beslöt, att första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10 och bankoutskottets memorial nr 31, skulle uppföras på föredragningslistan till kammarens sammanträde nästkommande tisdag för att då behandlas.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 412, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av en av herrar Thore och Hellberg i Ljungskile väckt motion, nr 142, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande omorganisation av rikets sjömanshus, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 413, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av en av herr Hage väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående minskning av utgifterna för Sveriges officiella statistik i samband med omläggning av grunderna för densamma, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Justerades ytterligare tre protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 12,37 på natten.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
